

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564

ประชาธิปไตย ในภูมิทัศน์ใหม่

(Democracy in a New Landscape)

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
ประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่
Democracy in a New Landscape

สถาบันพระปกเกล้า

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data.

สถาบันพระปกเกล้า.

การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564 เรื่อง ประชาธิปไตย
ในภูมิทัศน์ใหม่ (Democracy in a New Landscape).--กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า,
2564.

190 หน้า.

1. ประชาธิปไตย. I. ชื่อเรื่อง.

321.8

ISBN = 978-616-476-224-4

รหัสสิ่งพิมพ์สถาบัน : สสว.64-54-100.0

พิมพ์ครั้งที่ 1

2564

จำนวนพิมพ์

100 เล่ม

ลิขสิทธิ์

สถาบันพระปกเกล้า

บรรณาธิการ

นายณวัฒน์ ศรีปัดถา และนางสาวอัจฉิมา แสงรัตน์

ผู้ประสานงาน

นางกัณธรัตน์ ลาเทศ

พิสูจน์อักษร

นายเชษฐากร อรภักดี และนางกัณธรัตน์ ลาเทศ

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 (โซนทิศใต้)

เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง

เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 02-141-9600 โทรสาร 02-143-8174

เว็บไซต์ www.kpi.ac.th

พิมพ์ที่

CHARANSANITWONG PRINTING CO.,LTD.

285-292 M.4 Petchakasem Rd., Laksong,

Bangkae, Bangkok 10160

Tel. 02-8092281-3 Fax: 02-8092284

คำนำ

“ประชาธิปไตย” เป็นแนวคิดอยู่บนระเบียบทางการเมืองที่รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง หลังจากมีการพัฒนาอย่างยาวนานจนกระทั่งในปลายศตวรรษที่ 20 ระบอบประชาธิปไตยเป็นที่ยอมรับว่าเป็นระบอบการเมืองหลักที่ขับเคลื่อนสังคมโลกส่วนใหญ่ แต่ด้วยบริบททางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไป ซึ่งมีผลต่อการจัดระบบความสัมพันธ์ทั้งภายในรัฐและระหว่างรัฐด้วยกันเอง หรือมี **“ภูมิทัศน์ประชาธิปไตย”** ที่แตกต่างกัน

ภูมิทัศน์ประชาธิปไตย เป็นภาพสะท้อนของจินตนาการแห่งความสัมพันธ์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ฉายภาพระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจที่มีต่อกันระหว่างกลุ่มทางการเมืองในมิติที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ระบอบประชาธิปไตยเริ่มถูกตั้งคำถามว่าเป็นแนวคิดที่สร้างแรงบันดาลใจ ความคิดสร้างสรรค์ และความเรื่อรองให้กับประชาชนได้อีกหรือไม่ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และการเมืองที่เกิดขึ้นทั่วโลก ย่อมส่งผลกระทบและสร้างการเปลี่ยนแปลงในภูมิทัศน์การปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างกว้างขวาง จนกระทบไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วยเช่นกัน ทั้งนี้กระแสพลวัตของภูมิทัศน์ประชาธิปไตยได้สร้างความท้าทายใหม่ ๆ แก่สถาบันทางการเมืองหลักและประชาชนให้เกิดการปรับตัว รวมถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญเช่นนี้ สถาบันพระปกเกล้า ในฐานะสถาบันทางวิชาการที่มีภารกิจสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตย ธรรมาภิบาล และสันติวิธี มุ่งนำความรู้สู่สังคมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จึงได้จัดให้มีการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า (KPI Congress) ครั้งที่ 23 ในหัวข้อ “ประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่ (Democracy in a new landscape)” ขึ้นเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ ประสบการณ์ ตลอดจนนำเสนอข้อมูลภายใต้ฐานของการศึกษาวิจัย รวมทั้งสำรวจปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ของประเทศไทย และต่างประเทศ ซึ่งนำไปสู่การค้นหาประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่ของประเทศไทยว่ามีแนวโน้ม ทิศทางเป็นอย่างไร และการประชุมวิชาการในครั้งนี้ จะช่วยเปิดมุมมองใหม่ ๆ ที่คมชัดขึ้นต่อการพิจารณาความสัมพันธ์ในกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอันจะนำมาสู่การออกแบบประชาธิปไตยร่วมกันต่อไป

คณะกรรมการจัดงาน
การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า
ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	3
หลักการและเหตุผล Principles and Rationale	9 14
สาระสำคัญการประชุมกลุ่มย่อย Key Issues for Group Discussions	21 28
กำหนดการจัดงาน KPI Congress 23 Agenda	37 43
เอกสารประกอบการแสดงปาฐกถานำ เรื่อง “ภูมิทัศน์การเมืองไทย กับประชาธิปไตยในกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง” ภูมิทัศน์ประชาธิปไตยไทย: ความเปลี่ยนแปลง & ความท้าทาย สุรชาติ บำรุงสุข	49
เอกสารประกอบการอภิปราย เรื่อง “ประชาธิปไตยในความเปลี่ยนแปลง : ประสบการณ์จากต่างประเทศ” Citizens’ Support for Democracy: is South Korean Democracy Free From Deconsolidation Youngho Cho	65
เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มย่อยที่ 1 ปรากฏการณ์ทางสังคมกับความเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมือง (Social Phenomena and Changes in Political Parties) พรรคการเมืองไทย ในมุมมองสังคมวิทยาจากแนวคิดการบริโภคนิยมเชิงสัญญะ ศรัณย์ อมาตยกุล, ก่อพงษ์ พลโยธราช	91
เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มย่อยที่ 4 การบริหารภาครัฐบนความท้าทายของภาวะวิกฤต (Governance and Crisis Management) นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ “ตายดี” สิ่งที่รัฐไทยไม่ให้ความสำคัญ พิสิษฐ์ ศรีอัคคโกติน	113

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

ประวัติวิทยากร

- ประวัติประธานกรรมการจัดงาน 139
การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
- ประวัติผู้แสดงปาฐกถา นำ 145
- ประวัติผู้แสดงปาฐกถา ปิด 151
- ประวัติผู้แสดงปาฐกถา พิเศษ 157
- ประวัติวิทยากรเวทีอภิปราย (ต่างประเทศ) 161
- ประวัติวิทยากรเวทีอภิปราย (ไทย) 169
- ประวัติวิทยากรกลุ่มย่อย 177
 - กลุ่มย่อยที่ 1 ปรากฏการณ์ทางสังคมกับความเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมือง 179
(Social Phenomena and Changes in Political Parties)
 - กลุ่มย่อยที่ 2 ความชอบธรรมของสถาบันการเมืองท่ามกลางสภาวะผันผวน 181
ทางสังคม
(The Legitimacy of Political Institutions in the Midst of Social Volatility)
 - กลุ่มย่อยที่ 3 ตุลาการภิวัตน์: อำนาจตุลาการในการตัดสินคดีเกี่ยวกับการเมือง 183
(Judicial Activism: Judicature in Political Cases)
 - กลุ่มย่อยที่ 4 การบริหารภาครัฐบนความท้าทายของภาวะวิกฤต 185
(Governance and Crisis Management)
 - กลุ่มย่อยที่ 5 ดุลยภาพระหว่างความมั่นคงของรัฐกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน 188
(Equilibrium of State Security and People's Rights and Freedoms)
 - ประวัติผู้ดำเนินรายการ การนำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย 190

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

ประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่
democracy in a new landscape

1. หลักการและเหตุผล

“ประชาธิปไตย” เป็นแนวคิดอยู่บนระเบียบทางการเมืองที่รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และอำนาจของผู้ถูกปกครอง เป็นแนวคิดที่อยู่มานับตั้งแต่ต้นกำเนิดในกรีกโบราณ มีวิวัฒนาการผ่านร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิพื้นฐานของพลเมือง ค.ศ. 1689 (Bill of Rights) รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787 และประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Declaration of the Rights of the Man and of the Citizen of 1789) ค.ศ. 1789 นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ประชาธิปไตยประสบความสำเร็จในการต่อต้านระบอบทรราชย์ การขับไล่อะบอบฟาสซิสต์และนาซี ตลอดจนการปกครองแบบอำนาจนิยมในทุกทวีปทั่วโลก และปลายศตวรรษที่ 20 ระบอบประชาธิปไตยก็มีชัยชนะเหนือระบอบคอมมิวนิสต์ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยได้เกิดภูมิทัศน์ทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกว่าเป็น “the only game in town” ที่ทุกฝ่ายยอมรับในกติกา และกลไกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ประชาธิปไตยกลับถูกตั้งคำถามว่าเป็นแนวคิดที่สร้างแรงบันดาลใจ ความคิดสร้างสรรค์ และความเรื่อรองให้กับประชาชนได้อีกหรือไม่ นับตั้งแต่ภูมิทัศน์ของความมั่นคง เศรษฐกิจ และการเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยเสรีภาพส่วนบุคคลได้ถูกลิดรอนหลังจากวิกฤตการณ์ก่อการร้ายใน ค.ศ. 2001 ต่อมาประเทศใจกลางของระบอบประชาธิปไตยก็ได้ถูกตั้งคำถามต่อการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลก ค.ศ. 2008 ส่วนการปฏิวัติดอกมะลิที่เริ่มต้นตั้งแต่ ค.ศ. 2011 เป็นต้นมา ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ในที่สุดได้สร้างปัญหาไร้รัฐล้มเหลว การพลัดถิ่นและผู้อพยพไปทั่วโลก และมีอิทธิพลต่อแนวคิดชาตินิยมไปถึงความคลั่งชาติในหลายประเทศในโลกตะวันตก ประจักษ์พยานของความถดถอยของระบอบประชาธิปไตยเห็นได้จากรายงานประจำปีของ FreedomHouse.org ได้รายงานถึงเรื่องเสรีภาพในโลกว่า ตั้งแต่ ค.ศ. 2005-2018 เป็นต้นมาว่าสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพของประชาชนได้คะแนนลดลงทุกปี ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในภูมิทัศน์ประชาธิปไตยของโลกอย่างตกต่ำอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนนับตั้งแต่มีแนวคิดประชาธิปไตยเกิดขึ้นบนโลก

ประเทศไทย เป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 และตลอดระยะเวลาเกือบ 90 ปีที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ การเกิดขึ้นของ “พลเมืองตื่นตัว” (active citizen) ซึ่งพลเมืองกระตือรือร้นและต้องการมีส่วนร่วม

ในทางการเมืองมากขึ้น ตลอดจนเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อเคลื่อนไหวและแสดงออกทางการเมือง (civic activism) เพื่อเรียกร้องให้รัฐดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการ นอกจากนี้ ความเจริญก้าวหน้าของสื่อสารสนเทศที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาระบบปฏิบัติการ (platform) ของสื่อโซเชียลมีเดียก็ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มในรูปแบบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อสนับสนุนนโยบายของพรรคการเมืองอย่างในกรณีของประเทศไทย หรือการรวมกลุ่มที่พัฒนาไปเป็นการจัดตั้งพรรคการเมืองอย่างในต่างประเทศ นอกจากนี้ การพัฒนาสื่อสารสนเทศดังกล่าวยังก่อให้เกิดความหลากหลายของสื่อโซเชียลมีเดียซึ่งทำให้ประชาชนแต่ละวัยเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อที่มีรูปแบบต่างกัน และส่งผลให้ความแตกต่างของทัศนคติต่อสังคมและการเมืองมีความชัดเจนกว่าแต่ก่อน อีกทั้ง ยังมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ มากมาย ที่ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น การเปลี่ยนแปลงของการดำเนินนโยบายประชานิยม (populism) ซึ่งในอดีตอาจมีเพียงการมุ่งสนองความต้องการของกลุ่มคนรากหญ้า มาเป็นการมุ่งสนองความต้องการของกลุ่มนายทุนด้วย หรือแม้แต่การเกิดแนวคิดในการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายที่เข้มข้นขึ้นจนถึงขนาดยอมรับการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจทางการเมืองหรือแม้แต่การออกเสียงประชามติ หรืออาจเป็นกรณีการล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของระบบการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายอย่างสิ้นเชิงในบางประเทศ ที่สำคัญการเกิดวิกฤตโรคระบาดที่ผ่านมา ก็ยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการบริหารจัดการภาครัฐและการใช้อำนาจรัฐที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้เทคโนโลยีมาสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแม้จะต้องมีการเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตเพื่อป้องกันโรคติดต่อ และการเรียกร้องให้รัฐบาลในฐานะผู้นำของฝ่ายบริหารจะต้องจัดการกับวิกฤตโรคระบาดอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด หรือการทบทวนเรื่องขอบเขตการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้เหตุผลความมั่นคงของรัฐในการจัดการโรคระบาดด้วย เป็นต้น

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงในภูมิทัศน์การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในประเทศไทย และยังได้สร้างความท้าทายใหม่ ๆ ทั้งความท้าทายต่อการบริหารจัดการภาครัฐที่จะต้องมีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น และยังคงสนองความต้องการของประชาชนในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงความท้าทายต่อพรรคการเมืองซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่ความเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจทางการเมืองที่จะต้องมีการปรับตัวในด้านนโยบายและการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อรูปแบบของการรวมกลุ่มและความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งปัจจัยเหล่านี้ยังทำให้เกิดความท้าทายต่อสถาบันทางการเมืองหลักที่ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารที่อาจจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบในการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในยุคพลเมืองตื่นตัว ตลอดจนความท้าทายต่อการปรับตัวของสถาบันตุลาการในฐานะองค์กรที่จะต้องมุ่งควบคุมความชอบด้วยกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งถือเป็นความชอบธรรมในการวินิจฉัยการดำเนินการของฝ่ายการเมืองที่มีจุดยึดโยงกับประชาชน

ด้วยเหตุนี้ สถาบันพระปกเกล้า ในฐานะสถาบันทางวิชาการที่มีภารกิจสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างยั่งยืน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นดังกล่าว จึงได้จัดให้มีการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า (KPI Congress) ครั้งที่ 23 เพื่อเป็นเวทีเสวนาในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ ประสบการณ์ ตลอดจนนำเสนอข้อมูลภายใต้ฐานของการศึกษาวิจัย เพื่อสำรวจปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ประชาธิปไตย (democracy landscape) ของประเทศไทย ซึ่งนำมาสู่การค้นคว้าว่าประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่ (democracy in a new landscape) ของประเทศไทย มีแนวโน้ม ทิศทาง และควรจะเป็นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเป็นเวทีสาธารณะในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ ประสบการณ์ และนำเสนอข้อมูลภายใต้ฐานของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิทัศน์ประชาธิปไตยของประเทศไทย เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย
- 2) เพื่อให้เห็นแนวโน้มหรือทิศทางการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับประเทศไทย ตลอดจนข้อเสนอต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ภายใต้ภูมิทัศน์ใหม่

3. กิจกรรรมหลัก

การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประกอบด้วย กิจกรรมหลัก 4 ส่วน ได้แก่

1) การแสดงปาฐกถา

(1) การแสดงปาฐกถานำ

การแสดงปาฐกถาในเวทีประเทศไทยจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการ และความเปลี่ยนแปลงในบริบทที่ส่งผลกระทบต่อประชาธิปไตยในประเทศไทย

(2) การแสดงปาฐกถาพิเศษ

การแสดงปาฐกถาในเวทีระหว่างประเทศจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของประชาธิปไตย ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงการสร้างความสมดุลระหว่างการรักษาคุณค่าของความเป็นประชาธิปไตยแบบดั้งเดิมกับความอยู่ดีกินดี (wellbeing) ของประชาชน ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ซึ่งกระทบต่อมิตินความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม

2) การอภิปราย

(1) การอภิปรายในเวทีระหว่างประเทศ

การอภิปรายในเวทีระหว่างประเทศจะสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของประชาธิปไตยทั้งในระดับโลก (global) ในระดับภูมิภาค (region) และในระดับประเทศ

(2) การอภิปรายในเวทีประเทศไทย

การอภิปรายในเวทีไทยจะแสดงให้เห็นถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ การปรับตัวของประชาธิปไตยของประเทศไทย รวมถึงการออกแบบโครงสร้างและความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสถาบันทางการเมืองที่จะต้องปรับเปลี่ยนตามบริบทของสังคมและประชาธิปไตยที่เปลี่ยนแปลงไป

3) การอภิปรายในห้องย่อย

4. กลุ่มเป้าหมาย

สถาบันพระปกเกล้า กำหนดผู้เข้าร่วมงาน จำนวน 1,000 คน ประกอบด้วย

- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา
- บุคลากรในหน่วยงานของรัฐ องค์กรอิสระ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- บุคลากรในองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
- นักวิชาการในสาขาที่เกี่ยวข้อง
- ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น
- ผู้แทนองค์กรพัฒนาชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มเครือข่ายภาคประชาชน
- ผู้แทนองค์กรภาคธุรกิจเอกชน
- สื่อมวลชน
- นักเรียน นิสิต นักศึกษา
- ประชาชนทั่วไปที่สนใจ

5. วัน เวลา สถานที่จัดงาน

กำหนดการจัดงานประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564 ระหว่างวันที่ 5 - 7 พฤศจิกายน 2564 Online Conference ดังนี้

วันศุกร์ที่ 5 พฤศจิกายน 2564	เวลา 13.30 - 17.30 นาฬิกา
วันเสาร์ที่ 6 พฤศจิกายน 2564	เวลา 08.00 - 17.00 นาฬิกา
วันอาทิตย์ที่ 7 พฤศจิกายน 2564	เวลา 08.00 - 12.15 นาฬิกา

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ผู้บริหารภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนของรัฐบาล องค์กรอิสระ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา องค์กรภาคเอกชน สื่อมวลชน องค์กรภาคประชาชน และประชาชนทั่วไป ได้นำเสนอผลงานวิชาการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อยอดความคิด และแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

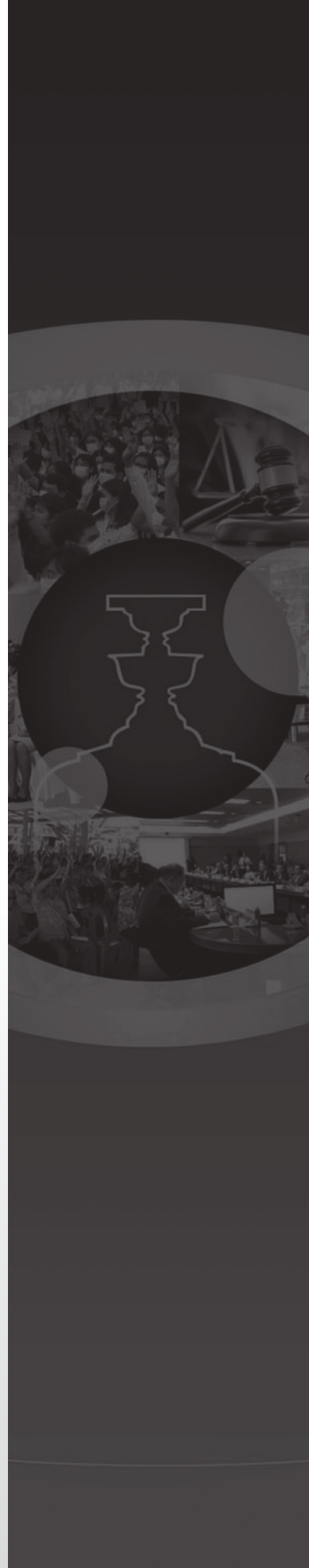
2) ได้รับข้อเสนอเชิงวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับประเทศไทย รวมทั้งข้อเสนอต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยภายใต้ภูมิทัศน์ใหม่

1. Rationale

“Democracy” is a concept based on a political order that guarantees the rights and power of the people. This concept originated in ancient Greece and evolved through the Bill of Rights 1689 and the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen 1789. Democracy has since succeeded in opposing tyrannical regimes, Fascism, Nazism, as well as authoritarianism across the world. Then, in the late twentieth century, democracy prevailed over communism. Consequently, democracy became widely recognized as “the only game in town”, the global political landscape, and the set of rules and mechanisms that all parties accepted.

However, since the beginning of the twenty-first century, doubt has emerged regarding democracy and its inspiration, creativity, and ability to deliver prosperity for the people. With the War on Terror, freedoms have been stifled by the changing landscape of security, economy, and politics. The roles of leading democratic countries were questioned in the global financial crisis of 2008. The failed Jasmine Revolution of 2011 brought about a failed state, saw people driven into exile, and sparked migration all over the world. These problems also lead to nationalism and fanaticism. Freedom House has noted democratic regression, for years reporting that political rights and freedom are in decline. The emergence of this phenomena has meant significant deterioration of global democracy.

Thailand has been a constitutional monarchy since 1932. Many changes have occurred through almost 90 years of Thai democracy. The current period has seen the emergence of “active citizens” who are more active and enthusiastic to participate in politics, as well as “civic activism” of those who demand that the government fulfill their needs. Additionally, the rapid evolution of information and social media platforms has

resulted in new forms of people's participation, whether becoming political party supporters, or in some cases founding political parties. Besides, the progress of information technology also contributes to the diversity of social media, which allows people of every generation to access information through various forms of media, resulting in obvious changes in attitudes towards society and politics.

There are various phenomena in many dimensions that can be seen in Thailand and other democratic countries. For example, there have been changes in populism, which previously was aimed at the grassroots, but has recently accommodated the business sector; intensification of law on political authority and voting; or even the overthrowing of political systems in some countries. Also, the Covid-19 crisis has activated a new form of governance and authority by using technology and new-normal norms, while the people are calling for better, effective crisis management and social security against the pandemic with minimal impact on their rights and freedoms.

These factors are changing the Thai democratic monarchy's landscape, and create challenges for all political institutions. Governance should be more transparent and respond to people's needs. Political parties, which are considered as the tools for the exercise of political power, must accommodate people's needs with proper policy and operations. The government must conform to people's participation. The judicial system must adapt its role to protect people on the basis of democracy and citizens' rights and freedoms.

King Prajadhipok's Institute (KPI), as a leading academic institute aiming to develop sustainable democracy and good governance for the benefit of the people, has recognized this important issue. Therefore, KPI is organizing the 23rd KPI Congress as a public forum for all those who are interested to share knowledge, experience, and wisdom about the changing democratic landscape, and the future prospects for democracy.

2. Objectives

1) To be a public forum for sharing knowledge and experience, and presenting research on the changing landscape of Thailand's democracy.

2) To present trends or directions, and provide proposals for Thailand's democratic development in a new landscape.

3. Activities

The 23rd KPI Congress consists of four main activities.

1) Keynote speeches

1.1) *Thai keynote speech*

The speaker will present views on the progression and contextual changes that affect Thailand's democracy.

1.2) *International keynote speech*

The speaker will present views on the recent changes of democracy, and likely directions, as well as how to achieve a balance between traditional democracy and people's well-being, and the security, economic, and social concerns of the state.

2) Academic discussions

2.1) *International panel discussion*

The international panel discussion aims to share information about the changes in democracy at global, regional, and domestic levels, from international perspectives.

2.2) *Thai panel discussion*

The Thai panel discussion aims to address the various factors that affect Thailand's democracy, and propose how to design political institutions and relationships in a new landscape.

3) Group discussions

Group discussions will be based on presentation of academic papers and sharing of experiences, perspectives, articles, and specific research findings.

4. Target Groups

1,000 participants are expected, including:

- Members of the House of Representatives and Senators
- Personnel from government agencies, independent organizations, and local administrative organizations
- Personnel from relevant international organizations
- Scholars in relevant fields
- Community and local leaders
- Representatives from community development organizations, NGOs, and the public sector or networks
- Representatives from private or business organizations
- Media
- Undergraduate and graduate students
- The general public

5. Date, Venue

The 23rd KPI Congress will be held between 5 - 7 November 2021, Online Conference.

Friday, November 5th, 2021,	13.30 – 17.30 hrs.
Saturday, November 6th, 2021,	08.00 – 17.00 hrs.
Sunday, November 7th, 2021,	08.00 – 12.15 hrs.

6. Expected Results

1) Executives and administrators from the public sector and the private sector, scholars, representatives from government and independent organizations, local administrative organizations, educational institutions, private organizations, media, the press, civic organizations, and the general public will share, learn, consider, and review the academic findings presented.

2) Academic proposals, including lessons learned and findings, are to be obtained to enhance Thailand's democracy and governance in a new landscape.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23nd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

สาระสำคัญการประชุมกลุ่มย่อย
Key Issues for Group Discussions

กลุ่มย่อยที่ 1 ปรากฏการณ์ทางสังคมกับความเปลี่ยนแปลงของ พรรคการเมือง

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นในโลกยุคปัจจุบัน เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี, การเกิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์ (social media), ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (new social movement), หรือการเมืองแบบ “ประชานิยม” (populism) ได้ทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองแบบใหม่เกิดขึ้น เช่น พรรค Podemos ในสเปน หรือพรรค M5S ในอิตาลี ซึ่งเกิดขึ้นจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ต่อมาพัฒนาเป็นพรรคการเมืองโดยขบวนการแบบประชานิยมเป็นสำคัญ ปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นว่านี้ ทำให้ภูมิทัศน์ของพรรคการเมืองในโลกเปลี่ยนแปลงไป พรรคการเมืองมิใช่เป็นแต่เพียงองค์กรพรรคการเมืองเท่านั้น แต่ยังมี ความเกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยเช่นกัน ในขณะเดียวกัน ปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นในโลกปัจจุบันไม่เพียงแต่ทำให้เกิดพรรคการเมืองรูปแบบใหม่ ๆ ขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถกลายเป็นความท้าทายต่อพรรคการเมืองดั้งเดิมว่าจะสามารถดำรงอยู่และปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยได้อย่างไรในภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ในห้วงย่อยนี้ จะเป็นการอภิปรายเรื่องปรากฏการณ์ทางสังคมกับพรรคการเมืองในสองมิติ ได้แก่ 1. มิติด้านการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง และการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเพื่อหาคำตอบว่า พรรคการเมืองจะต้องปรับตัวอย่างไรในภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนไปเพื่อให้เป็นพรรคการเมืองที่ตอบสนองผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (voter) ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ในการปกครองในระบบประชาธิปไตยได้ และ 2. การเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบที่มีอุดมการณ์แบบประชานิยมเป็นตัวนำ ทำให้ภูมิทัศน์ทางการเมืองเปลี่ยนไปอย่างไร ในทิศทางไหน และสอดคล้องกับความเป็นประชาธิปไตยทั้งในระดับชาติและระดับสากลมากน้อยแค่ไหน

ประเด็นสำคัญ

- 1) ปรากฏการณ์ทางสังคมกับพรรคการเมือง
- 2) การปรับตัวของพรรคการเมืองกับการตอบสนองต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตย
- 3) การเมืองประชานิยมกับความท้าทายของพรรคการเมือง
- 4) การเมืองแบบประชานิยม และการเมืองมวลชนในฐานะภูมิทัศน์ใหม่ของการเมืองไทยนำไปสู่อะไร?

กลุ่มย่อยที่ 2

ความชอบธรรมของสถาบันการเมืองท่ามกลางสภาวะผันผวนทางสังคม

ภายใต้สภาวะความผันผวนทางสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงภายใต้ปัจจัยต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดรูปแบบการทำธุรกิจแบบใหม่ ๆ ที่ทำให้เกิดความมั่งคั่งหรือสูญเสียความสามารถในการแข่งขันในชั่วข้ามคืน นวัตกรรมในการสื่อสารซึ่งส่งผลต่อการรับข้อมูลข่าวสารของประชาชนอย่างมาก ทั้งในด้านเนื้อหาและปริมาณ ความแตกต่างของมุมมองในชีวิตและการแก้ปัญหาของคนต่างรุ่นที่เติบโตมาในสภาพสังคมที่ต่างกัน ย่อมส่งผลกระทบต่อทุกองคาพยพในสังคมให้มีการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันให้ได้

ในบริบทสังคมประชาธิปไตยของไทย ความผันผวนทางสังคมมีผลกระทบที่สำคัญต่อโครงสร้างเชิงอำนาจและการใช้อำนาจของสถาบันการเมืองที่มีอยู่เดิม ปรากฏการณ์พลเมืองตื่นรู้ (active citizen) ที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มากขึ้น ทำให้กลไกต่าง ๆ ไม่อาจตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพตามที่คาดหวัง อาทิ กลไกการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมายไม่อาจเป็นจริงได้จากการครอบงำด้านเนื้อหาและกระบวนการทั้งนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐผ่านองค์กรตรวจสอบที่ไม่สร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชน รวมถึงการรวมกลุ่มของประชาชนที่เสนอแนวทางจัดความสัมพันธ์ของสถาบันการเมืองในรูปแบบและเนื้อหาที่แตกต่างไปจากเดิม กลับไม่ได้รับการตอบสนองในระดับที่น่าพอใจจากฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และองค์กรตรวจสอบที่ไม่ใช่ศาล ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสถาบันทางการเมืองทั้งในเชิงโครงสร้างและในความเป็นจริง ทำให้ความขัดแย้งยังดำรงคงอยู่และรอเวลาที่จะทวีความรุนแรงขึ้น สภาพการณ์เช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่ออำนาจของสถาบันทางการเมืองที่เป็นอยู่ ให้ต้องพบความยากลำบากในการอ้างความชอบธรรมจากชุดความสัมพันธ์เชิงอำนาจเดิมในการจัดการปัญหาที่นำหน้าไปแล้ว ซึ่งผลของการตอบสนองดังกล่าวไม่เพียงแต่จะไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ แต่กลับพบกับวิกฤตในการสร้างการยอมรับจากสังคม

จากสภาพการณ์ดังกล่าว จึงต้องสร้างการรับรู้และทำความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันออกแบบแนวทางในการจัดการที่เหมาะสม มีระบบที่โอรับความแตกต่างหลากหลายได้อย่างพอเหมาะพอควร อันจะเป็นฐานสำคัญของการสร้างความชอบธรรมของสถาบันทางการเมือง ฉะนั้นในห้องย่อนี้ จึงเป็นการอภิปรายเพื่อหาคำตอบว่า สถาบันทางการเมืองภายใต้ความเปลี่ยนแปลงและบริบทใหม่ดังกล่าวนี้ จะมีแนวทางอย่างไรในการเพิ่มบทบาทของพลเมืองให้เหมาะกับระดับความตื่นรู้ที่มากขึ้น และควรกำหนดโครงสร้างรวมทั้งกรอบการใช้อำนาจของสถาบันทางการเมืองอย่างไร เพื่อให้เกิดความชอบธรรม สามารถผสานประโยชน์ในความต้องการที่แตกต่างหลากหลายอย่างสอดคล้อง ตอบสนองต่อพลเมืองในบริบทของประชาธิปไตยที่เปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นไปที่สถาบันทางการเมืองทั้งในเชิงโครงสร้าง และในความเป็นจริง ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และองค์กรตรวจสอบที่ไม่ใช่ศาล

ประเด็นสำคัญ

- 1) บทบาทและพื้นที่ของพลเมืองกับการใช้อำนาจสถาบันทางการเมืองทั้งในเชิงโครงสร้าง และสถาบันทางการเมืองในความเป็นจริงที่เหมาะสม
- 2) การปรับตัวของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และองค์กรตรวจสอบที่ไม่ใช่ศาล เพื่อให้เกิดการดำเนินนโยบายและการตรากฎหมายที่สอดคล้องกับความต้องการอันแตกต่างหลากหลายของประชาชน
- 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการใช้อำนาจของสถาบันทางการเมืองที่ชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับในสังคม

กลุ่มย่อยที่ 3

ตุลาการภิวัตน์ : อำนาจตุลาการในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเมือง

ตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขใน พ.ศ. 2475 มาจนถึงก่อน พ.ศ. 2489 นั้น รัฐธรรมนูญได้ออกแบบให้รัฐสภา (ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับแรกมีเพียงสภาผู้แทนราษฎร) เป็นองค์กรที่มีสิทธิขาดในการตีความรัฐธรรมนูญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือรัฐธรรมนูญออกแบบให้รัฐสภาสามารถตรวจสอบถ่วงดุลการกระทำทางรัฐบาลของฝ่ายบริหารได้และมีอำนาจตีความได้ว่ากรกระทำของฝ่ายบริหารหรือการออกกฎหมายของตนเองชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่ไม่ได้กำหนดกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจนิติบัญญัติของรัฐสภาเลย จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ได้กำหนดให้ตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้นมาควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ และนับเป็นครั้งแรกที่เกิดความเปลี่ยนแปลงในภูมิทัศน์ในการใช้อำนาจนิติบัญญัติของรัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ได้ตั้ง

ศาลรัฐธรรมนูญชี้แทนคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่หลักคือควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและกฎหมาย และวินิจฉัยการใช้อำนาจขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ หากแต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (และอาจรวมถึงศาลปกครองด้วยในบางกรณี) ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าใช้อำนาจเกินเลยจากที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ หรือคำวินิจฉัยส่งผลกระทบต่อกรกระทำทางรัฐบาลซึ่งเป็นอำนาจเฉพาะในการตรวจสอบถ่วงดุลของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร และส่งผลให้เกิดข้อเสนอนักวิชาการไทยมากมายเกี่ยวกับการปรับปรุงเขตอำนาจหรือโครงสร้างองค์กรของศาลรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะที่ประเทศไทย หากแต่เมื่อพิจารณาถึงการใช้อำนาจขององค์กรตุลาการอย่างศาลรัฐธรรมนูญหรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในต่างประเทศแล้วจะพบว่า หลายประเทศมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไปในทางที่ให้อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญขององค์กรตุลาการมากขึ้น และในหลายประเทศก็ได้ยอมรับว่า แม้คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญอาจจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย (legality) เนื่องจากรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติชัดเจนว่าศาลมีอำนาจวินิจฉัยดังกล่าว แต่การวินิจฉัยนั้น เมื่อพิจารณาจากบริบทแวดล้อมและการให้เหตุผลแล้ว ถือว่าเป็นคำวินิจฉัยที่ชอบธรรม (legitimacy) ซึ่งก่อให้เกิดการทำลายแนวความคิดเดิมที่ว่าผู้แทนของประชาชนหรือเสียงของประชาชนมีความชอบธรรมสูงสุด กลายเป็นองค์กรตุลาการจะมีอำนาจตรวจสอบในบางกรณี โดยในห้วงย่อนี้ จะอภิปรายร่วมกันหาคำตอบว่า เหตุผลหรือบริบท หรือขอบเขตเพียงใดที่ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมแก่ฝ่ายตุลาการในการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง และการกำหนดเรื่องอำนาจหน้าที่ขององค์กรตุลาการควรเป็นไปในทิศทางใด

ประเด็นสำคัญ

- 1) บทบาทขององค์กรตุลาการและการให้เหตุผลในการตัดสินคดีทางการเมืองในต่างประเทศ (เช่น คำวินิจฉัยที่ส่งผลกระทบต่อกรกระทำทางรัฐบาล หรือ คำวินิจฉัยที่ส่งผลให้เป็นการเพิกถอนผลการออกเสียงประชามติ หรือคำวินิจฉัยที่มีผลเป็นการเพิกถอนมติของรัฐสภา เป็นต้น) และผลกระทบต่อองค์กรตุลาการและภูมิทัศน์ของประชาธิปไตยในประเทศเหล่านั้นเมื่อมีคำวินิจฉัยดังกล่าว
- 2) บริบทที่ก่อให้เกิดความชอบธรรมต่อองค์กรตุลาการในการวินิจฉัยคดีทางการเมือง (ทั้งในแง่ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ บริบทของเหตุการณ์และการเมือง และที่มาขององค์กรตุลาการ ฯลฯ) ตลอดจนเงื่อนไขที่ทำให้คำวินิจฉัยที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นคำวินิจฉัยที่ชอบธรรม (legality vs. legitimacy)
- 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ (และ/หรือศาลปกครอง) ในประเทศไทย

กลุ่มย่อยที่ 4 การบริหารภาครัฐบนความท้าทายของภาวะวิกฤต

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างต้องเผชิญกับบททดสอบมากมายจากความผันผวนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการเข้ามามีบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในโลกยุคปัจจุบัน จนเกิดภูมิทัศน์ใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย ทำให้เกิดคำถามและการเรียกร้องต่อการบริหารจัดการภาครัฐมาโดยตลอดถึงการปรับตัวและควมมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องของความมั่นคงในมิติใหม่ การจัดการภัยพิบัติที่นับวันจะมีความหลากหลายและมีโจทย์ใหม่ที่ทำทายการบริหารงานภาครัฐมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการบริหารจัดการในภาวะวิกฤต สภาวการณ์ดังกล่าวได้ถูกตอกย้ำให้ชัดเจนจากสถานการณ์ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ที่มีการระบาดในวงกว้างนับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา ที่สะท้อนถึงความอ่อนแอของระบบกลไกภาครัฐในการบริหารจัดการ สิ่งที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาปีเศษของสถานการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าวคือตัวอย่างของประเทศไทยที่เห็นได้ชัดว่าประชาชนขาดความเชื่อมั่นอย่างมากต่อภาครัฐทั้งในการบริหารสถานการณ์เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดและการบริหารจัดการวัคซีนให้ประชาชนอย่างรวดเร็วและทั่วถึง ซึ่งเกิดจากทั้งในแง่ของระเบียบกฎหมายที่ไม่ยืดหยุ่นและระบบกลไกภาครัฐที่ไม่ได้ถูกกำหนดให้ตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการจัดการภาวะวิกฤตเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีการปกครองในรูปแบบอื่น จึงเกิดการตั้งคำถามว่าประเทศเหล่านั้นสามารถจัดการกับสถานการณ์ในภาวะวิกฤตได้ดีกว่าหรือไม่ ตลอดจนหลายภาคส่วนในสังคมมีความพยายามที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดการกับภาวะวิกฤตมากขึ้น ดังนั้น

ในกลุ่มย่อยนี้จึงมุ่งอภิปรายถึงประเด็นท้าทายต่าง ๆ ที่นำไปสู่การออกแบบกลไกการบริหารงานภาครัฐอย่างไรให้มีความเป็นมืออาชีพ เพื่อตอบสนองภาวะวิกฤตต่าง ๆ ในอนาคต รวมทั้งแนวทางการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และ ประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐที่เหมาะสมในภูมิทัศน์ใหม่บนความท้าทายของภาวะวิกฤต

ประเด็นสำคัญ

- 1) การออกแบบที่ยิ่งใหญ่ (grand design) ของระบบและกลไกการบริหารงานภาครัฐภายใต้สภาวะ disruption จากเทคโนโลยี การบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ การจัดการด้านความหลากหลายของอัตลักษณ์ การจัดการโรคระบาด และการจัดการในภาวะวิกฤตต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะผันผวนมากจนไม่อาจจะวางแผนได้ควรเป็นอย่างไร

- 2) รูปแบบและแนวทางการกระจายอำนาจ การรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง กลไกการใช้ อำนาจรัฐ และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ ประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐที่เหมาะสมในภูมิทัศน์ใหม่บนความท้าทาย ของภาวะวิกฤต เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน
- 3) แนวทางการปฏิรูประบบและกลไกการบริหารงานภาครัฐที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม รวมทั้ง นวัตกรรมมีส่วนร่วมใหม่ ๆ ที่ตอบสนองต่อสมรรถนะความเป็นพลเมือง ในโลกยุคปัจจุบัน

กลุ่มย่อยที่ 5

ดุลยภาพระหว่างความมั่นคงของรัฐกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และรัฐจะจำกัดหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพ บางประการของประชาชนได้ก็ต่อเมื่อเป็นเหตุผลเรื่อง “ความมั่นคงของรัฐ” ซึ่งอาจเป็นเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับการรักษาความปลอดภัยให้แก่ประชาชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม ทั้งนี้ ในช่วงก่อนศตวรรษที่ 20 จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีการให้น้ำหนักในเรื่องของสิทธิเสรีภาพเป็น อย่างมาก ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญของประเทศตะวันตกที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนคำพิพากษาของศาลที่วางหลักตลอดมาว่า รัฐจะจำกัดหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนได้ต่อเมื่อเป็นไปเพื่อความมั่นคงของรัฐ และการจำกัดหรือการละเมิดสิทธิเสรีภาพ ดังกล่าวจะต้องใช้มาตรการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดและกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนอย่างน้อยที่สุด ที่สำคัญ แม้แต่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเอง ก็ยังจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามหลักนิติกระบวนการ (due process of law) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ได้เกิดปัจจัยและเหตุการณ์สำคัญ หลายประการที่ทำให้มุมมองเรื่องความมั่นคงของรัฐและสิทธิเสรีภาพของประชาชน เปลี่ยนแปลงไปจนส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ในมิติของสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้น กระแสโลกาภิวัตน์และความเจริญก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีได้ส่งผลให้เกิดการตระหนักในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากยิ่งขึ้น เช่น สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารของรัฐ (right to be informed) เสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็น (freedom of expression) หรือแม้แต่สิทธิส่วนบุคคลในเกือบทุกมิติ (privacy rights) เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากในหลายประเทศ แทบทุกภาคส่วนได้ออกมาเรียกร้องให้รัฐ ต้องออกกฎหมายรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพดังกล่าวให้แก่ประชาชน ขณะเดียวกัน ในมิติของความมั่นคงนั้น เหตุการณ์สำคัญหลายเหตุการณ์ เช่น วิกฤตโรคระบาดที่ส่งผลกระทบต่อ ความปลอดภัยด้านสุขภาพของประชาชนทั่วประเทศ วิกฤตเศรษฐกิจ หรือแม้แต่การก่อการร้าย ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ เช่น

อาชญากรรมทางไซเบอร์ (cyber crime) เป็นต้น ซึ่งทั้งเหตุการณ์และปัจจัยเหล่านี้ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของรัฐ จนส่งผลให้ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยหลายแห่งมีการใช้อำนาจรัฐผ่านทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ โดยให้น้ำหนักไปในทางการรักษาความมั่นคงของรัฐมากกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้สถานการณ์บางสถานการณ์และบางช่วงเวลา เช่น การยกเว้นหลักนิติกระบวนการในกรณีที่เกิดการก่อการร้าย การจำกัดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลของรัฐ หรือการให้รัฐเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน โดยอาศัยเหตุผลเรื่องความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น

ทั้งนี้ การปะทะกันของแนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการใช้อำนาจรัฐโดยอาศัยเหตุผลเพื่อความมั่นคงของรัฐได้กลายเป็นประเด็นสำคัญในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยด้วย และยังคงเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ในห้องย่อยที่ 5 จะเป็นการอภิปรายในประเด็นดังกล่าวโดยมุ่งสำรวจว่าปัจจัยต่าง ๆ ทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนเทคโนโลยี ได้ส่งผลกระทบต่อการนิยามและมุมมองของความมั่นคงของรัฐอย่างไรบ้าง เพื่อค้นหาจุดสมดุลระหว่างความมั่นคงของรัฐและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่

ประเด็นสำคัญ

- 1) พลวัตการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นกับมุมมองความมั่นคงของรัฐ
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างมุมมองความมั่นคงของรัฐกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 3) การสร้างความสมดุลระหว่างความมั่นคงของรัฐและสิทธิเสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

Group Discussion 1

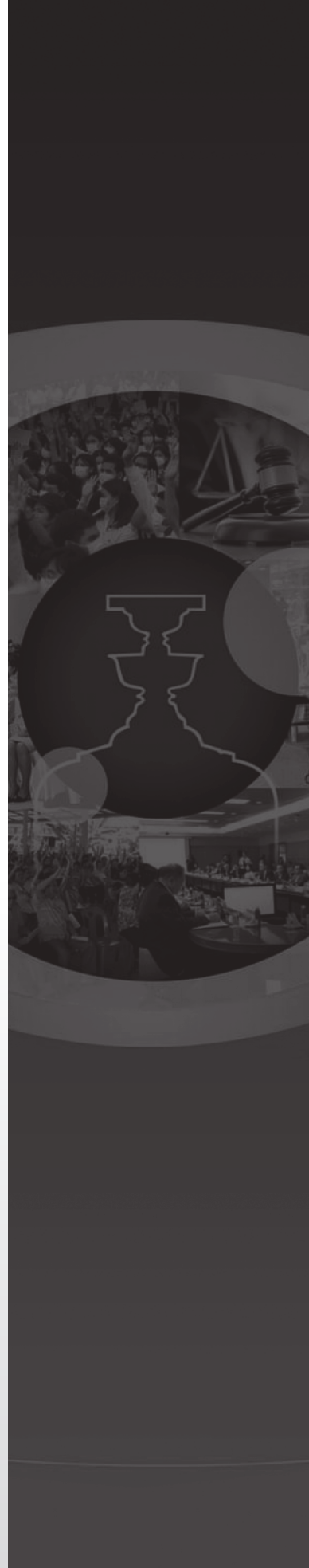
Social Phenomena and Changes in Political Parties

Various modern social phenomena such as the evolution of technology, the rise of social media, new social movements, and populist politics have given rise to new political parties such as the Spanish party “Podemos”, and the Italian party “The Five Star Movement-M5S”, which was based in a social movement and then expand into a populist party. This social phenomena is changing the roles and forms of political parties. A party not only acts as an organization, but also participates in social movements. At the same time, traditional political parties face the challenge of how to survive and adapt in order to respond to voters.

This discussion will address social phenomena and changes in political parties in two dimensions. First, the formation and activities of political parties, and how to respond to people and stakeholders in a changing political landscape will be considered. Second, how the populist movement remodels the political landscape and democracy at national and international levels will be considered.

Main topics:

- 1) Social phenomena and political parties.
- 2) Adaptation of political parties and its response toward people.
- 3) Populism and challenges facing political parties.
- 4) Direction of populism and people’s politics as new political movements.

Group Discussion 2

The Legitimacy of Political Institutions in the Midst of Social Volatility

Today, there is enormous social volatility due to various factors. Development of technology enables new business forms that lead to either wealth or loss overnight. Innovative communication enhance recognition to people in terms of information's content and quantity. People's opinions will vary depending on individual perspective and the parenting of each generation, so it is important for all to learn how to adapt and live together in society.

In the context of democracy in Thailand, social volatility has an important effect on power structures and power enforcement by existing political institutions. People who embrace ideas of "active citizenry", have high expectations regarding administration and political participation, but they often find government and its functions to be ineffective and disappointing. For instance, the legislative initiative process as a mechanism for public participation seems to be illusory due to domination of the legislature and the executive branch of government in both content and process. Furthermore, there is a lack of confidence in the oversight organizations involved in the procedures for inspection of the exercise of state power. In addition, public proposals for alternative approaches to the structure of political institutions have received little response from the legislative branch, the executive branch, and oversight organizations. Accordingly, conflicts still exist and are likely to intensify and thus political institutions will be insecure. There is some doubt about the effectiveness of dealing with problems by referring to legitimacy on the basis of the current power relationships among political institutions. Therefore, problems remain unsolved, and confidence in the government cannot be established.

In order to legitimize political institutions, there is a need to build recognition and understanding of the problems, design an appropriate approach to deal with problems, and find a system that suits the diversity in society. This group aims to find ways for political institutions to accommodate people's participation and fulfil their expectations. The group will consider how we can design a new functional framework of political institutions in a changing landscape, focusing on the structure and relationships between the legislative branch, the executive branch, and independent organs.

Main topics:

- 1) People's roles and platform of political institutions, in terms of their structure and function.
- 2) Adaptation of the legislative and executive branches of government and non-judicial oversight organizations to enhance law-making and policy implementation to meet the diverse needs of the people.
- 3) Recommendations about legitimate and acceptable structure, roles, and powers of political institutions.

Group Discussion 3

Judicial Activism: Judicature in Political Cases

From the time Thailand became a constitutional monarchy in 1932 until the promulgation of the country's second constitution in 1946, the unicameral Assembly of the People's Representatives had sole, absolute right to interpret the constitution and allowed the parliament to oversee the government. However, there was no effective mechanism to check the exercise of legislative powers. Accordingly, the Constitution of the Kingdom of Thailand, 1946 established the Constitutional Tribunal to control constitutionality of legislation. This change altered the landscape for parliament's exercise of its legislative powers, and ever since the power of parliament has been limited.

Over 50 years later, the promulgation of the Constitution of the Kingdom of Thailand, 1997 established the Constitutional Court to replace the Constitutional Tribunal, and assigned the Constitutional Court to have the power and duty to control the constitutionality of draft legislation, laws, and the exercise of power by constitutionally-mandated organizations. But in the past 10 years, decisions of the Constitutional Court have been criticized for exceeding constitutional power or issuing rulings affecting government actions. As a result, many Thai scholars have made proposals regarding the improvement of the jurisdiction or organizational structure of the Constitutional Court.

However, such phenomena do not occur only in Thailand. An examination of the exercise of judicial powers by constitutional courts or tribunals in foreign countries found that many countries have tended to amend their constitutions in

ways that give more power to the judiciary to check the constitutionality of other organizations. In many countries, constitutional court rulings may be technically speaking unlawful because the constitution does not expressly stipulate that the court has the power to make such rulings, but after considering the context and reasoning of the court the judgements are considered legitimate. This phenomenon poses a challenge to the conventional concept that legitimacy, which belongs to the representatives and people, can be possessed by a judicial body.

This group will discuss what proper reasons or contexts create credibility and legitimacy for the judiciary to get involved in politics, the determination of powers and duties of constitutional organizations, and in what direction the judiciary should go.

Main topics:

- 1) The role of the judiciary and reasoning behind political judgments in other countries (e.g. judgements affecting government action, revocation of referendum results, or rulings that result in the revocation of parliamentary resolutions) and the impacts on the judiciary and the democratic landscape in those countries when such judgements are made.
- 2) The context that creates legitimacy for the judicial body in political rulings in terms of historical and political contexts, power, and the foundation of judicial bodies, as well as the conditions that make illegal rulings justified as “legal” (legality vs. legitimacy).
- 3) Recommendations on the structure, powers, and roles of the Constitutional Court and the Administrative Court in Thailand.

Group Discussion 4

Governance and Crisis Management

Amidst the changes over the past decades, countries around the world are facing challenges that emerge from the volatility of the economy, society, politics, and digital technology. These changes have created new challenges in governance. People have questioned and urged for more effective and modern governance to address non-traditional security issues and disaster situations, which these days take increasingly diverse and challenging forms. This situation has been highlight by Covid-19, reflecting weaknesses in governance.

Concerning Thailand, Thais seem to distrust government regarding epidemic control and vaccine distribution because of inflexible and ineffective rules and administration. Therefore, questions arise on how we can manage the crisis better. This group aims to find a better and proper governance mechanism for times of crisis, decentralization, and participation from various sectors, to create a modern governance system that would be effective in this crisis.

Main topics:

- 1) Grand design towards a system and mechanism of governance in the midst of modern technology, the economy, identity diversity, pandemics, and crisis management, especially in the “disruption era”.
- 2) Forms and processes of decentralization, centralization, authority, and participation from various sectors for appropriate governance to face the challenges of crises and loss of people’s confidence.
- 3) New approaches to the governance system and reform of mechanisms, including innovative participation and global citizen competency.

Group Discussion 5

Equilibrium of State Security and People’s Rights and Freedom

Since the end of the eighteenth century, protection of people’s rights and freedoms has been the key to democratic governance. A state may violate rights and liberties only when necessary to maintain national security concerning people’s safety and peace in a society. Before the twentieth century, rights and freedoms clearly appeared in the constitutions of democratic Western countries as well as in principles of court judgements, asserting that the state should only violate rights for the sake of national security and with the most effective measures possible to decrease any consequences that may affect the people. Similarly, a suspect also has rights in accordance with the due process of law.

However, in the twenty-first century, there are many factors and important situations have occurred that have changed views on national security and people’s rights considerably, affecting the landscape of democracy. From the perspective of people’s rights and freedoms, globalization and technological advancement increase people’s awareness of their rights such as the right to be informed, freedom of

expression, and privacy rights. For example, authorities and sectors in many countries require their governments to acknowledge and protect the rights and freedoms of people by enforcing the law. At the same time, from a perspective of security, some significant situations, namely pandemic, economic depression, terrorism, and technological progress, may cause new forms of criminal activity such as cybercrime. As national security is challenged by these factors and events, some democratic countries exercise their power through the legislative, executive, and judicial processes to prioritize security over rights and freedoms in particular circumstances. For example, a terrorist suspect may not be provided the due process of law. Furthermore, the government may invoke national security interests to access personal data or to limit access to government information.

The conflict between the idea of protecting the people's rights and freedoms and the government exercising its power for national security has become an important matter in democratic countries including Thailand, and it has caused controversy. Therefore, this group will discuss how social, economic, political, and technological factors affect the definition of and perspective on national security to balance it with the protection of people's rights and freedoms harmoniously in the landscape of democracy.

Main topics:

- 1) Dynamic change in economics, politics, society, and technology from the perspective of national security.
- 2) Relationship between a national security perspective and people's rights and freedoms.
- 3) Balancing national security and people's rights and freedoms in democracy.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23nd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

กำหนดการจัดงาน

23nd KPI Congress Agenda

กำหนดการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564

“ประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่”

democracy in a new landscape

ระหว่างวันที่ 5 - 7 พฤศจิกายน 2564

วันศุกร์ที่ 5 พฤศจิกายน 2564

13.30 - 14.30 น. ลงทะเบียน

14.30 - 14.50 น. พิธีเปิดการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564

ประธาน นายชวน หลีกภัย

ประธานรัฐสภา

กล่าวรายงาน ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

14.50 - 15.00 น. ชมวีดิทัศน์เปิดการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564

15.00 - 16.00 น. การแสดงปาฐกถา นำเรื่อง “ภูมิทัศน์การเมืองไทย กับประชาธิปไตย
ในกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง”

โดย ศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

16.00 - 17.30 น. การอภิปรายมุมมองและประสบการณ์จากต่างประเทศ เรื่อง
“ประชาธิปไตยในความเปลี่ยนแปลง : ประสบการณ์จากต่างประเทศ”

โดย *Prof. Dr. Mark R. Thompson,*

Head and Professor of Politics,

Department of Asian and International Studies and Director,

Southeast Asia Research Centre (SEARC)

at the City University of Hong Kong

Assoc. Prof. Dr. Youngho Cho,

Associate Professor of Political Science,

Sogang University, Korea

Dr. Philips J. Vermonte,

Executive Director Centre for Strategic and

International Studies, Indonesia

Dr. Kevin Casas-Zamora,

Secretary General The International Institute for

Democracy and Electoral Assistance (International IDEA)

ดำเนินรายการโดย

ดร.ชิงชัย หาญเจนลักษณ์

ประธานกรรมการจัดงานประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23

วันเสาร์ที่ 6 พฤศจิกายน 2564

08.00 - 09.00 น. ลงทะเบียน

09.00 - 10.00 น. การแสดงปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “ประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่”

โดย *Prof. Dr. Aurel S. Croissant,*

Institute of Political Science, Ruprecht Karls-University,

Heidelberg, Germany

10.00 - 10.15 น. พักรับประทานอาหารว่าง

10.15 - 12.00 น. การอภิปราย เรื่อง “ประชาธิปไตยไทยบนความท้าทายและโอกาส”

โดย ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ

คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

อดีตนายกรัฐมนตรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกรัตน์ เลิศชูสกุล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายสุพันธุ์ มงคลสุธี

ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ดำเนินรายการโดย

นายนครินทร์ วงกิจไพบูลย์

บรรณาธิการบริหาร สำนักข่าว The Standard

12.00 - 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 - 17.00 น. ลงทะเบียนและเข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม ประกอบด้วย

ห้องย่อยที่ 1 เรื่อง ปรากฏการณ์ทางสังคมกับความเปลี่ยนแปลงของ
พรรคการเมือง

วิทยากร

Asst. Prof. Dr. Aim Sinpeng

*Department of Government & International
Relations University of Sydney, Australia*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เนื่องจำนงค์

ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร เพ็ญสุตร

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ดร.สตีธร ธนานิธิโชติ

ผู้อำนวยการสำนักนวัตกรรมการเพื่อประชาธิปไตย

ผู้ดำเนินรายการ

นายปुरुวิชญ์ วัฒนสุข

นักวิชาการ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

ผู้สรุปประเด็น

นางณัชชาภัทร อมรกุล

นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

ห้องย่อยที่ 2 เรื่อง ความชอบธรรมของสถาบันการเมืองท่ามกลาง
สภาวะผันผวนทางสังคม

วิทยากร

นายคำณูณ สิริสมาน

สมาชิกวุฒิสภา

นายนิกร จำนง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคชาติไทยพัฒนา

นายยิ่งชีพ อัชฌานนท์

ผู้จัดการโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw)

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณภา ตีระสังขะ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ดำเนินรายการ

นายณวัฒน์ ศรีปัดถา

นักวิชาการผู้อำนวยการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา

ผู้สรุปประเด็น

นางสาวธีรพรรณ ใจมั่น

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา

ห้องย่อยที่ 3 เรื่อง ตุลาการภิวัตน์ : อำนาจตุลาการในการตัดสินใจคดี
เกี่ยวกับการเมือง

วิทยากร

ศาสตราจารย์พิเศษจรูญ ภัคดีธนากุล

อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

อาจารย์ ดร.เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ ดร.รวิทร์ ลีละพัฒนะ

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายกกล้า สมุทวณิช

นักวิชาการศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ดำเนินรายการ

นางสาวชมพูนุท ตั้งถาวร

นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา

ผู้สรุปประเด็น

ดร.อภิญา ดิสสะมาน

นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล

ห้องย่อยที่ 4 เรื่อง การบริหารภาครัฐบนความท้าทายของภาวะวิกฤต
วิทยากร

ดร.กอบศักดิ์ ภูตระกูล

รองผู้จัดการใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

รองศาสตราจารย์ ดร.มานิตย์ จุมปา

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นางสาวอ้อนฟ้า เวชชาชีวะ

เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

ศาสตราจารย์ ดร.เอกชัย สุมาลี

สถาบันนวัตกรรมการบูรณาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ดำเนินรายการ

ดร.เลิศพร อุดมพงษ์

นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักวิจัยและพัฒนา

ผู้สรุปประเด็น

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล

ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา

**ห้องย่อยที่ 5 เรื่อง ดุลยภาพระหว่างความมั่นคงของรัฐกับสิทธิเสรีภาพ
ของประชาชน**

วิทยากร

ศาสตราจารย์ ดร.ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์

ผู้อำนวยการสถาบันศึกษาคความมั่นคงและนานาชาติ ISIS

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นางสาวศยามล ไกรยูรวงศ์

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นายอาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล

ผู้ประสานงานเครือข่ายพลเมืองเน็ต

ผู้ดำเนินรายการ

นายศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง

ผู้สรุปประเด็น

ดร.ศรัณยู หมั่นทรัพย์

นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง

วันอาทิตย์ที่ 7 พฤศจิกายน 2564

08.00 - 09.00 น. ลงทะเบียน

09.00 - 10.30 น. นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม

**ห้องย่อยที่ 1 เรื่อง ปราบปรามการฉ้อโกงทางสังคมกับความเปลี่ยนแปลงของ
พรรคการเมือง**

โดย **นางณัชชาภัทร อมรกุล**

นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

ห้องย่อยที่ 2 เรื่อง ความชอบธรรมของสถาบันการเมืองท่ามกลาง
สภาวะผันผวนทางสังคม

โดย นางสาวธีรพรรณ ใจมั่น

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา

ห้องย่อยที่ 3 เรื่อง ตุลาการภิวัตน์ : อำนาจตุลาการในการตัดสินใจ
เกี่ยวกับการเมือง

โดย ดร.อภิญา ดิสสะมาน

นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล

ห้องย่อยที่ 4 เรื่อง การบริหารภาครัฐบนความท้าทายของภาวะวิกฤต

โดย ดร.ถวิลวดี บุรีกุล

ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา

ห้องย่อยที่ 5 เรื่อง ดุลยภาพระหว่างความมั่นคงของรัฐกับสิทธิเสรีภาพ
ของประชาชน

โดย ดร.ศรัณยู หมั่นทรัพย์

นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง

ดำเนินรายการโดย

รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย ก๊กผล

รองเลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

10.30 - 10.45 น. สรุปภาพรวมการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23
ประจำปี 2564

โดย ดร.ชิงชัย หาญเจนลักษณ์

ประธานกรรมการจัดงานประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23

10.45 - 11.00 น. พักรับประทานอาหารว่าง

11.00 - 11.30 น. พิธีมอบรางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ประจำปี 2564

11.30 - 12.00 น. การแสดงปาฐกถาปิด

โดย ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

The 23rd KPI Congress, 2021 democracy in a new landscape

5 – 7 November 2021

Friday, November 5th, 2021

- 13.30 - 14.30 Registration
- 14.30 - 14.50 **Opening ceremony of the 23rd KPI Congress, 2021 and Exhibition Presided over**
by **Mr. Chuan Leekpai,**
President of the National Assembly
Reporting remark by
Prof. Woothisarn Tanchai,
Secretary General, King Prajadhipok's Institute
- 14.50 - 15.00 **Video Presentation of the 23rd Annual Congress of King Prajadhipok's Institute (KPI), 2021**
- 15.00 - 16.00 **Opening Keynote Address on “Thai Political Landscape and Democracy in a Changing Times”**
by **Prof. Dr. Surachart Bamrungsuk,**
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
- 16.00 - 17.30 **International Panel Discussion on “Democracy amidst Changes: The Comparative Perspectives”**
Panelists:
Prof. Dr. Mark R. Thompson,
Head and Professor of Politics,
Department of Asian and International Studies and Director,
Southeast Asia Research Centre (SEARC)
at the City University of Hong Kong
Assoc. Prof. Dr. Youngho Cho,
Associate Professor of Political Science,
Sogang University, Korea
Dr. Philips J. Vermonte,
Executive Director Centre for Strategic and
International Studies, Indonesia

Dr. Kevin Casas-Zamora,
Secretary General The International Institute for
Democracy and Electoral Assistance (International IDEA)

Moderator:

Dr. Jingjai Hanchanlash,
Chairman of 23rd KPI Congress Organizing Committee

Saturday, November 6th, 2021

- 08.00 - 09.00 Registration
- 09.00 - 10.00 **Keynote Address on “Democracy in a New Landscape”**
by *Prof. Dr. Aurel S. Croissant,*
Institute of Political Science, Ruprecht-Karls-University,
Heidelberg, Germany
- 10.00 - 10.15 Coffee Break
- 10.15 - 12.00 **Panel Discussion on “The Challenges and Opportunities of Thai Democracy”**
Panelists:
Prof. Dr. Banjerd Singkaneti,
Faculty of Law, National Institute of Development Administration
Mr. Abhisit Vejjajiva,
Former Prime Minister
Asst. Prof. Dr. Kanokrat Lertchoosakul,
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
Mr. Suphan Mongkolsuthee,
Chairman of the Federation of Thai Industries
Moderator:
Mr. Nakarin Wanakijpaibul
Editor-in-chief, The Standard
- 12.00 - 13.00 Lunch

13.00 - 17.00 Registration and attend to 5 sub-group discussion rooms

Group 1. Social Phenomena and Changes in Political Parties

Discussants:

Asst. Prof. Dr. Aim Sinpeng

*Department of Government & International
Relations University of Sydney, Australia*

Asst. Prof. Dr. Nithi Nuangjamnong

Faculty of Social Sciences, Naresuan University

Asst. Prof. Dr. Chanintorn Pensute

*Faculty of Political Science and Public Administration,
Chiang Mai University*

Dr. Stithorn Thananithichot

Director of The office of innovation for Democracy, KPI

Moderator:

Mr. Purawich Watanasukh

Academic, College of Politics and Governance, KPI

Rapporteur:

Ms. Natchapat Amorngul

Expert Academic, College of Politics and Governance, KPI

**Group 2. The Legitimacy of Political Institutions in the Midst
of Social Volatility**

Discussants:

Mr. Kamnoon Sidhisamarn

Senator, the House of Senate

Mr. Nikorn Chamnong

*Member of the House of Representative,
Chartthaipattana Party*

Mr. Yingcheep Atchanont

Manager, Internet Law Reform Dialogue (iLaw)

Assoc. Prof. Dr. Vannapar Tirasangka

Faculty of Political Science, Thammasat University

Moderator:

Mr. Nawat Sripattha

Senior Academic, Parliamentary Academic Support Office, KPI

Rapporteur:

Ms. Teeraphan Jaiman

Director, Parliamentary Academic Support Office, KPI

Group 3. Judicial Activism: Judicature in Political Cases**Discussants:**

Mr. Jaran Pukditanakul

Former Justice of the Constitutional Court

Dr. Khemthong Tonsakulrungruang

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

Dr. Rawin Leelapatana

Faculty of Law, Chulalongkorn University

Mr. Kla Samudavanija

Academic, Constitutional Court of Thailand

Moderator:

Ms. Chompunoot Tangthavorn

Senior Academic, Parliamentary Academic Support Office, KPI

Rapporteur:

Dr. Apinya Tissamana

Senior Academic, The office for Peace and Governance, KPI

Group 4. Governance and Crisis Management**Discussants:**

Dr. Kobsak Pootrakool

Executive vice President, Bangkok Bank

Assoc. Prof. Dr. Manit Jumpa

Faculty of Law, Chulalongkorn University

Asst. Prof. Dr. Wasan Luangprapat

Faculty of Political Science, Thammasat University

Ms. On Fa Vejjajiva

Secretary General, the Public Sector Development Commission

Prof. Dr. Agachai Sumalee

School of Integrated Innovation, Chulalongkorn University

Moderator:

Dr. Lertporn Udompong

Senior Academic, Research and Development Office, KPI

Rapporteur:

Dr. Thawilwadee Bureekul

Director, Research and Development Office, KPI

**Group 5. Equilibrium of State Security and People's Rights
and Freedoms**

Discussants:

Prof. Dr. Thitinan Pongsudhirak

Director, Institute of Security and International Studies (ISIS)

Asst. Prof. Dr. Parinya Thewanaruemitkul

Faculty of Law, Thammasat University

Ms. Sayamol Kaiyoorawong

Commissioner, National Human Rights Commissioner of Thailand

Mr. Arthit Suriyawongkul

Coordinator, Thai Netizen Network

Moderator:

Mr. Supanat Permpoonwiwat

Director, the Office of Promoting Politics of the People, KPI

Rapporteur:

Dr. Saranyu Mansap

*Senior Academic, the Office of Promoting Politics of the
People, KPI*

Sunday, November 7th, 2021

08.00 - 09.00

Registration

09.00 - 10.30

Presentation of the findings from the five group discussions

by ***Ms. Natchapat Amorngul***

Expert Academic, College of Politics and Governance, KPI

Ms. Teeraphan Jaiman

Director, Parliamentary Academic Support Office, KPI

Dr. Apinya Tissamana

Senior Academic, The office for Peace and Governance, KPI

Dr. Thawilwadee Bureekul

Director, Research and Development Office, KPI

Dr. Saranyu Mansap

*Senior Academic, The Office of Promoting Politics of the
People, KPI*

Moderated by

Assoc. Prof. Dr. Orathai Kokpol,

*Deputy Secretary General, King Prajadhipok's Institute,
King Prajadhipok's Institute*

- 10.30 - 10.45 Conclusion of the 23rd KPI Congress Organizing Committee
by *Dr. Jingjai Hanchanlash*
- 10.45 - 11.00 Coffee Break
- 11.00 - 11.30 **Ceremony of the King Prajadhipok's Awards for
Local Administrative Organizations, 2021**
- 11.30 - 12.00 Closing Remark
by *Prof. Woothisarn Tanchai,*
Secretary General, King Prajadhipok's Institute

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

เอกสารประกอบการแสดงปาฐกถานำ เรื่อง
“ภูมิทัศน์การเมืองไทย กับประชาธิปไตย
ในกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง”

ภูมิทัศน์ประชาธิปไตยไทย: ความเปลี่ยนแปลง & ความท้าทาย

สุรชาติ บำรุงสุข*

“ประชาธิปไตยเสรีนิยมจะอยู่รอดได้ ต้องการความสนับสนุนจากฝ่ายขวา ประชาธิปไตยจึงต้องการฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ยอมรับหลักการพื้นฐานของเสรีนิยมและประชาธิปไตย... เมื่อใดที่ฝ่ายขวารื้อหรือปฏิเสธที่จะสนับสนุนแล้ว เมื่อนั้นสุขภาพของประชาธิปไตยเสรีนิยมจะตกอยู่ในภาวะสุ่มเสี่ยงเป็นอย่างยิ่ง”

Edmund Fawcett
Conservatism (2020)

“พวกเขาจัดยึดติดอยู่กับเรื่องความมั่นคง... แทบทุกประเด็นทางการเมืองจึงถูกมองผ่านเลนส์ของ ‘ภัยคุกคามต่อระเบียบทางธรรมชาติ’ ว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นคง [ดังนั้น] จึงจำเป็นต้องถูกจัดการกับปัญหาด้วย[มาตรการแบบ]มือเหล็ก”

Cas Mudde
The Far Right Today (2020)

“จุดพลิกผันสำคัญที่เป็นความสำเร็จของลัทธิฟาสซิสต์เกิดขึ้นเมื่อส่วนของชนชั้นนำไม่ยอมรับความเป็นนิติรัฐ”

Paul Mason
How to Stop Fascism (2021)

* ศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กล่าวนำ

ประชาธิปไตยเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายมาทุกยุคทุกสมัย จนอาจกล่าวได้ว่าไม่มียุคใดที่ประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้โดยปราศจากการแข่งขันจากอุดมการณ์ทางการเมืองของลัทธิอนุรักษนิยมของกลุ่มการเมืองปีกขวา บางทีเราอาจจะต้องยอมรับว่าการแข่งขันของสองอุดมการณ์เช่นนี้เป็นเรื่องปกติทางธรรมชาติ ซึ่งสำหรับในระดับของเวทีการเมืองโลกแล้ว การแข่งขันดังกล่าวปรากฏให้เห็นจากความท้าทายของลัทธิประชานิยม (Populism) ที่เกิดมาตั้งแต่ยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และสำหรับในคริสต์ศตวรรษที่ 21 นั้น ฝ่ายขวามีลักษณะที่เป็น “ประชานิยมปีกขวา” (Right-Wing Populism) จนอาจกล่าวได้ว่าในยุคเช่นนี้ไม่มีใครมีฐานะเป็นผู้ท้าทายประชาธิปไตยได้มากกว่าอดีตนายกรัฐมนตรีสหรัฐอเมริกาคือ ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์

การขึ้นสู่อำนาจที่ทำเนียบขาวของทรัมป์ด้วยชัยชนะจากการเลือกตั้งในปลายปี 2559 กลายเป็นข้อเรียกร้องให้ฝ่ายเสรีนิยมต้องทบทวนเรื่องประชาธิปไตยกันใหม่ แม้ว่าในที่สุดแล้วเขาจะพ่ายแพ้ต่อการเลือกตั้งในปลายปี 2563 แต่ก็มีใช้คำตอบว่า มรดกทางการเมืองของลัทธิประชานิยมปีกขวาจะจบตามไปกับความพ่ายแพ้ของทรัมป์ แต่เรากลับเห็นแนวคิดในลักษณะเช่นนี้ขยายตัวอยู่ในหลายประเทศ ทั้งในยุโรปและเอเชีย

ในขณะที่ฝ่ายขวาในเวทีโลกก่อตัวในแบบที่เป็นประชานิยม เช่นในตัวแบบของทรัมป์ อันเป็นความท้าทายอย่างสำคัญต่อประชาธิปไตยตะวันตก ประชาธิปไตยไทยก็เผชิญกับความท้าทายเช่นเดียวกัน หากแต่ด้วยบริบทของการเมืองแบบประเทศ “โลกที่สาม” นั้น ความท้าทายยังคงเป็นเรื่องเก่าคือ การต่อสู้ระหว่าง “ทหาร vs พลเรือน” และการต่อสู้เช่นนี้มักจะลงเอยด้วยการรัฐประหารเพื่อโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง จนการยึดอำนาจของทหารกลายเป็นคุณลักษณะเด่นของการเมืองไทย แม้การเมืองจะก้าวเข้าสู่โลกของศตวรรษที่ 21 การแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพไทยยังดำรงอยู่เป็นปรากฏการณ์ปกติ ซึ่งอาจจะไม่แตกต่างจากการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านอย่างเมียนมา ที่ผู้นำกองทัพสถาปนาตนเองเป็น “ผู้พิทักษ์แห่งชาติ” (National Guardian) หรือโดยนัยคือ “ผู้นำทหารเท่านั้นคือผู้ปกครองประเทศ”

ด้วยสภาวะเช่นนี้ ทำให้เราอาจตั้งข้อสังเกตกับ “ภูมิทัศน์ของประชาธิปไตยไทย” ได้ดังต่อไปนี้

สองแนวทาง-สองอุดมการณ์

1) ถ้าเราต้องการมองไปสู่อนาคต เราคงต้องยอมถอยหลังกลับมาใคร่ครวญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เท่าๆ กับที่ต้องย้อนพินิจอดีตของการเมืองไทยคู่ขนานกันไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความคลี่คลายในบริบทของประวัติศาสตร์การเมือง ดังจะเห็นได้ว่า

จากอดีตการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยในปี 2475 จวบจนถึงปัจจุบันนั้น พัฒนาการทางการเมืองไทยสมัยใหม่โดยรวมคือ ภาพสะท้อนของการต่อสู้ระหว่างอุดมการณ์ 2 ฝ่าย คือ อนุรักษนิยม (ที่มีเสนานิยมเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิด และพึ่งพิงซึ่งกันและกัน) กับเสรีนิยม อันทำให้มีภาพคู่ขนานในด้านหนึ่งคือ การแข่งขันระหว่าง “เผด็จการ vs ประชาธิปไตย” อันส่งผลให้เกิดภาพในอีกด้านหนึ่งคือ การต่อสู้ระหว่าง “ทหาร vs พลเรือน” ซึ่งสภาวะเช่นนี้ดำเนินสืบเนื่องมาจนยุคปัจจุบัน

2) การต่อสู้ดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ถูกกำหนดจากบริบทของการเมืองโลก ที่สะท้อนให้เห็นถึงการแข่งขันทางอุดมการณ์ใน 3 ช่วงเวลา และหากถือเอาการสงครามของโลกเป็นเส้นแบ่งของเวลาแล้ว จะเห็นถึงการต่อสู้ชุดที่หนึ่งอยู่ในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เราอาจถือว่าเหตุการณ์ปี 2475 เป็นจุดสูงสุดของชัยชนะของฝ่ายเสรีนิยม และจบลงพร้อมกับการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งนั้นด้วยการยึดอำนาจของฝ่ายอนุรักษนิยมในปี 2490 การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการสร้างประชาธิปไตยไทย หรืออาจเปรียบเป็นดัง “คลื่นประชาธิปไตยลูกแรก” ที่กำเนิดบนแผ่นดินสยาม หรืออาจเรียกเหตุการณ์ 2475 ด้วยมุมมองของสาขาเปลี่ยนผ่านวิทยาว่าเป็น “การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย” ครั้งแรกของการเมืองไทย (Transition to Democracy)

3) การต่อสู้ชุดที่สองเกิดในยุคสงครามเย็น ที่เริ่มต้นด้วยรัฐประหาร 2490 ซึ่งเป็นดังชัยชนะชุดใหญ่ของฝ่ายอนุรักษนิยมและเสนานิยม แต่ฝ่ายเสรีนิยมกลับมาประสพชัยชนะครั้งใหญ่ในปี 2516 ด้วยการโค่นล้มระบอบทหารลง อันเป็นเสมือนการมาของ “คลื่นประชาธิปไตยลูกที่สอง” ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยอีกครั้ง แต่สุดท้ายแล้วกระบวนการสร้างประชาธิปไตยครั้งที่ 2 ถูกทำลายลงในปี 2519 อันมีปัจจัยแทรกซ้อนคือการขยายตัวของอุดมการณ์สังคมนิยม ที่เข้ามาเป็นคู่แข่งด้วย อันมีนัยว่า การต่อสู้นี้เกิดท่ามกลางกระแสโลกของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ อันส่งผลให้ฝ่ายอนุรักษนิยมเชื่อว่ารัฐบาลทหารเป็นคำตอบของความสำเร็จในการต่อสู้กับสงครามคอมมิวนิสต์ แต่สุดท้ายแล้วชนชั้นนำและผู้นำทหารสายปฏิรูปกลับพบว่าคำตอบของการต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์กลับเป็นอุดมการณ์ประชาธิปไตย ไม่ใช่ชุดความคิดแบบอนุรักษนิยมของฝ่ายขวา ความเปลี่ยนแปลงของยุทธศาสตร์และนโยบายทางการเมืองของผู้นำทหารสายปฏิรูปจากปี 2523 จึงส่งผลให้สงครามชุดนี้จบลงในปี 2526 ขณะเดียวกันสงครามอุดมการณ์ของยุคหลังสงครามก็จบลงในเวทีโลกในปี 2532 โดยมีการทุบกำแพงเบอร์ลินและการรวมชาติของเยอรมนีเป็นสัญลักษณ์ของการสิ้นสุดของสงครามเย็น

4) นอกจากนี้ด้วยอิทธิพลของคลื่นประชาธิปไตยที่ยังคงมีอิทธิพลในสังคม ทำให้การจัดตั้งรัฐบาลในยุคหลังจากการโค่นล้มรัฐบาลของปีก่อนอนุรักษนิยมแบบขวาจัดจากปี 2519 กลับไม่ได้มีการสืบทอดอำนาจของการรัฐประหาร หากมีการจัดตั้งรัฐบาลในรูปแบบของการปกครองที่มีลักษณะเป็น “ระบอบพันทาง” (Hybrid Regime) ที่มีการผสมผสานความเป็นเสรีนิยม

เข้ามากับระบอบเดิม ซึ่งระบอบเช่นนี้จากปี 2522-2531 กลายเป็นตัวอย่างของความสำเร็จในการคงอำนาจของฝ่ายอนุรักษ์นิยม (ที่มีทหารเป็นแกนกลางของอำนาจ) ผสมผสานเข้ากับกลไกและการเมืองแบบเสรีนิยม หรืออาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนผ่านในการเมืองไทยในยุคหลังรัฐประหารปี 2520 มีความจำกัด และถูกออกแบบไม่ให้การเปลี่ยนผ่านเดินไปสู่จุดหมายปลายทางของการสร้างประชาธิปไตยให้เกิดความเข้มแข็งได้จริง (หรือที่ในทางทฤษฎีหมายถึง Democratic Consolidation)

5) หลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็นแล้ว การแข่งขันคงเหลือเพียงอุดมการณ์ 2 ชุดที่ต่อสู้กันไม่จบและดำเนินต่อไป การต่อสู้ชุดที่สามของยุคหลังสงครามเย็นมีบริบทของโลกที่เป็นโลกาภิวัตน์ และการต่อสู้ชุดนี้เริ่มต้นด้วยรัฐประหาร 2534 แต่ฝ่ายเสรีนิยมกลับเป็นผู้ชนะในเหตุการณ์ปี 2535 ที่มาพร้อมกับรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนในปี 2540 และความคาดหวังในการปฏิรูปการเมืองไทย แม้กระแสเสรีนิยมจะทวีความเข้มแข็งมากขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ แต่เสรีนิยมไทยยังคงความเปราะบาง และต้องเผชิญกับอนุรักษ์นิยมที่ผนึกกำลังกับเสนานิยมไม่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม ชัยชนะของประชาชนในปี 2535 เป็นดังการมาของ “คลื่นประชาธิปไตยลูกที่สาม” ในการเมืองไทย และเกิดการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยอีกครั้ง แต่ประชาธิปไตยยังคงต้องเผชิญกับความท้าทายจากการต้านทานของกระแสอนุรักษ์นิยมไม่ต่างจากในอดีต

6) หากพิจารณาจากบริบทของการเมืองไทย ปีกเสรีนิยมและ/หรือฝ่ายประชาธิปไตยชนะทางการเมืองในปี 2475 ชนะครั้งที่สองในปี 2516 และชนะครั้งที่สามในปี 2535 ซึ่งจะเห็นได้ว่าชัยชนะทั้งสามครั้งนี้ไม่ได้จบลงด้วยการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองที่เดินไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย กลับจบลงด้วยการฟื้นอำนาจของฝ่ายอนุรักษ์นิยม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากระแสตีกลับของฝ่ายขวามีพลังในการขับเคลื่อนทิศทางการเมืองไทยเสมอ

อำนาจของฝ่ายขวา

7) หากมองจากมุมมองของฝ่ายขวาแล้ว การโค่นล้มฝ่ายเสรีนิยมในการต่อสู้ของการเมืองไทยนั้น เกิดขึ้นและประสบความสำเร็จมาโดยตลอดนับตั้งแต่รัฐประหาร 2490 เป็นต้นมา จนอาจกล่าวได้ว่าแทบไม่เคยมีภาวะที่ฝ่ายขวา ซึ่งที่มีพันธมิตรที่เข้มแข็งทั้งชนชั้นนำ ผู้นำทหาร และผู้นำสายอนุรักษ์นิยม จะยินยอมให้ฝ่ายเสรีนิยมและ/หรือฝ่ายประชาธิปไตยสามารถเติบโตได้อย่างเข้มแข็งในสังคมไทย และพวกเขาพร้อมที่จะใช้พลังทางทหารยุติภาวะเช่นนั้น รัฐประหารจึงกลายเป็นเครื่องมืออย่างดีของการหยุดยั้งกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตย ขณะเดียวกันก็ใช้พลังเช่นนี้เป็นกลไกของการสร้างความเข้มแข็งของลัทธิอำนาจนิยม (Authoritarian Consolidation)

8) ในยุคปัจจุบัน กระบวนการสร้างระบอบอำนาจนิยมมีเส้นแบ่งเวลาที่สำคัญสองช่วง คือ รัฐประหาร 2549 และรัฐประหาร 2557 อันบ่งบอกอย่างชัดเจนถึงสภาวะของ

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่พึ่งพาการสร้างตัวเองด้วยการเลือกตั้งไม่ได้ การได้อำนาจยังคงต้องอาศัยพลังของเสนานิยม ปีกอนุรักษ์นิยมไทยยังก้าวสู่ความเป็นฝ่ายขวาที่ทันสมัยในโลกปัจจุบันไม่ได้ ดังเช่นที่ปีกขวายุโรป-อเมริกามีลักษณะเป็นประชานิยมปีกขวา และขึ้นสู่อำนาจด้วยการเลือกตั้ง กล่าวคือฝ่ายขวาในการเมืองตะวันตกสามารถใช้การต่อสู้ทางรัฐสภาเป็นเครื่องมือได้ แต่อนุรักษ์นิยมไทยยังคงเป็นขวาเก่าที่พึ่งพิงอยู่กับอำนาจของเสนานิยมเช่นที่เห็นมาตั้งรัฐประหาร 2490 ดังนั้น เมื่อพวกเขาไม่สามารถเอาชนะด้วยกระบวนการทางรัฐสภา ฝ่ายอนุรักษ์นิยมไทยมักต้องอาศัยกองทัพเป็นเครื่องมือของการได้อำนาจ ขณะเดียวกันก็ใช้รัฐประหารเป็นกลไกทำลายล้างฝ่ายตรงข้าม

9) ในเงื่อนไขของโครงสร้างอำนาจที่กองทัพเป็นแกนกลางของฝ่ายขวาในการเมืองไทย หรือในอีกมุมหนึ่ง กองทัพไทยคือองค์กรที่เป็นฝ่ายขวาในตัวเอง กองทัพไทยไม่ใช่ตัวแทนของชนชั้นกลางในแบบทฤษฎีของละตินอเมริกา และกองทัพไทยก็ไม่ใช่ตัวแทนของทุกชนชั้น เช่นในรัฐอาณานิคมที่กองทัพมีบทบาทนำในการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ กองทัพไทยในบริบทเช่นนี้จึงแทบไม่เคยแสดงบทบาทที่ก้าวหน้าได้ นอกจากนี้จะเห็นได้จากบริบทของการเมืองไทยว่า กองทัพเป็นองค์กรที่เข้มแข็งที่สุดของฝ่ายขวา เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านสู่ลัทธิอำนาจนิยม (Transition to Authoritarianism) และเป็นพลังพื้นฐานในกระบวนการสร้างระบอบอำนาจนิยม

10) การที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมไทยต้องยึดโยงอยู่กับฝ่ายเสนานิยม ส่งผลให้ฝ่ายขวาไทยพัฒนาตัวเองไม่ได้ และไม่มีพลังในการขับเคลื่อนสังคมทั้งในมิติการเมืองและเศรษฐกิจ และยิ่งในหลายปีที่ผ่านมา แรงกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้พลังเสรีนิยมเข้มแข็งขึ้นเท่าๆ กับที่พลังอนุรักษ์นิยมไทยอ่อนแรงลง มิใช่ต้องกล่าวถึงพลังของเสนานิยม ที่มีทิศทางของความพ่ายแพ้ใหญ่ในละตินอเมริกาตั้งแต่ทศวรรษของปี 2523 แล้ว ไม่อยู่ในสถานะที่เป็นทางเลือกในทางการเมืองแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้ถึงการเกิดความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านทางทางการเมืองครั้งสำคัญของโลกในละตินอเมริกา ประกอบกับในหลายปีของการเมืองไทยที่ฝ่ายขวาขาดการพัฒนาทางการเมือง ขวาทไทยจึงแทบไม่ประสบความสำเร็จในสนามการเลือกตั้งเลย ต่างกับฝ่ายขวาในการเมืองยุโรปปัจจุบันอย่างมาก ที่เดินหน้าต่อสู้ในสนามการเลือกตั้งเป็นทิศทางหลัก และพยายามที่จะสร้างทิศทางทางการเมืองของตนเองเพื่อเป็นพลังในการแข่งขันกับลัทธิเสรีนิยมที่เป็นแกนกลางของกระแสโลกาภิวัตน์

11) แม้รัฐประหาร 2549 และ 2557 จะเป็นตัวแทนที่ชัดเจนของชัยชนะของฝ่ายอนุรักษ์นิยม ที่สนธิกำลังกับฝ่ายเสนานิยม จนสามารถโค่นล้มฝ่ายเสรีนิยมได้ตามต้องการ แต่ในอีกด้านรัฐประหารคือภาพสะท้อนของความพ่ายแพ้ของฝ่ายขวา ซึ่งฝ่ายดังกล่าวไม่สามารถที่จะเอาชนะต่อการแข่งขันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาได้ ดังจะเห็นถึงการแพ้ในการเลือกตั้งในปี 2550 และ 2554 อันส่งผลให้คำตอบในอนาคตจึงเหลือประการเดียว คือจะต้องออกแบบ “สถาปัตยกรรมทางการเมือง” ที่จะต้องทำให้รัฐบาล

ทหารชนะการแข่งขันทางการเมือง โดยไม่ต้องสนใจมาตรฐานหรือบรรทัดฐานทางการเมืองใด ๆ เพื่อให้ฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่สนิทกำลังกับฝ่ายเสนานิยมกลับมาเป็น “ผู้ควบคุมการเมือง” และดำรงสถานะของการเป็นรัฐบาลหลังการเลือกตั้งให้ได้ ดังนั้น การสืบทอดระบอบอำนาจนิยมจึงเป็นวัตถุประสงค์เบื้องต้นของรัฐบาลทหารหลังการเลือกตั้งในปี 2562 แต่ที่จริงแล้วสิ่งที่กล่าวมาคือ “สถาปัตยกรรมฝ่ายขวา” ที่ถูกออกแบบเพื่อการคงอิทธิพลของกลุ่มอนุรักษ์นิยมไว้ให้ได้ เพื่อต่อสู้กับการไหลบ่าของกระแสเสรีนิยม

สถาปัตยกรรมอำนาจนิยม

12) สถาปัตยกรรมของระบอบทหารในยุคปัจจุบัน อาจจะได้แตกต่างจากโลกทางการเมืองในอดีต ที่จะต้องออกแบบด้วยความตั้งใจให้โครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้าง “ความได้เปรียบ” อันจะเป็นหลักประกันว่าฝ่ายอนุรักษ์นิยม-เสนานิยมเท่านั้นต้องชนะ ซึ่งก็คือการออกแบบให้ระบอบอำนาจนิยมที่มาจากพรรคการเมืองมีความคงทนและสามารถอยู่ในอำนาจได้ต่อไป โดยมีกระบวนการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสร้างให้เกิดความชอบธรรมแก่การสืบทอดอำนาจ การแข่งขันภายใต้การออกแบบเช่นนี้ จึงทำให้การเลือกตั้งเป็นแบบ “เสรีแต่ไม่เป็นธรรม” (ไม่ใช่ “free and fair election” ในมาตรฐานสากล)

13) กระบวนการสืบทอดอำนาจของรัฐบาลทหารจึงเป็นดังการ “ฟอกตัว” ของระบอบอำนาจนิยม โดยอาศัยการเลือกตั้งเป็น “ผงซักฟอก” โดยมีจุดหมายปลายทาง คือความสำเร็จในการจัดตั้งระบอบพันทาง (Hybrid Regime) อันทำให้เกิดระบอบอำนาจนิยมที่ผ่านการเลือกตั้ง (คือเป็น Electoral Authoritarianism) ดังเช่นตัวแบบในรัสเซีย ตุรกี หรือกัมพูชา หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการสร้าง “ระบอบกึ่งอำนาจนิยม” (Semi-Authoritarian Regime) ซึ่งก็คือ “ระบอบเผด็จการครึ่งใบ” ในสถานะเช่นนี้ การออกแบบของสถาปนิกฝ่ายอำนาจนิยมจึงเป็นประเด็นสำคัญอย่างมากในการควบคุมทางการเมืองของระบอบเดิม ที่จะขัดขวางไม่ให้เกิดการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้จริง และเป็นหนทางของการดำรงบทบาทและอิทธิพลของฝ่ายขวาไว้ให้ได้

14) สถาปัตยกรรมชุดนี้จึงปรากฏชัดในการเมืองไทยปัจจุบัน ที่มีการออกแบบโครงสร้างการเมืองเพื่อการสร้างระบอบพันทางสำหรับผู้นำทหาร ได้แก่

- 1) ออกแบบรัฐธรรมนูญ 2560 ไม่ให้เป็นเครื่องมือของกระบวนการสร้างประชาธิปไตย แต่เป็นกลไกของการดำรงอำนาจของฝ่ายอนุรักษ์นิยม-เสนานิยมไว้หลังการเลือกตั้ง
- 2) จัดทำกฎหมายลูกฉบับต่างๆ ที่ไม่เอื้อต่อการสร้างกติกาประชาธิปไตย แต่เป็นการสร้างความได้เปรียบให้แก่ฝ่ายอำนาจเดิม

- 3) สร้างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อใช้เป็นกลไกบังคับทางการเมืองที่ฝ่ายอื่นจะไม่สามารถกำหนดทิศทางของประเทศได้ นอกจากฝ่ายขาที่มีผู้นำทหารเป็นแกนกลาง
 - 4) การยกสถานะ กอ.รมน. เพื่อทำหน้าที่เป็น “รัฐซ้อนรัฐ” ในกลไกอำนาจของฝ่ายทหาร โดย กอ.รมน. จะทำหน้าที่แทนฝ่ายทหารในสังคมพลเรือน
 - 5) การขยายบทบาทของกองทัพในการเมือง และกองทัพทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของฝ่ายอนุรักษ์นิยมในการจัดการกับภัยคุกคามทางการเมือง
 - 6) การสร้างอำนาจขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ โดยองค์กรเหล่านี้จะทำหน้าที่สร้างอำนาจของ “ตุลาการธิปไตย” เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนของฝ่ายอนุรักษ์นิยม
- 15) นอกจากการจัดทำโครงสร้างในข้างต้นแล้ว การสร้างความเข้มแข็งระบอบพันทางยังมาพร้อมกับการขยายอำนาจของกลไกที่สำคัญ ได้แก่
- 1) กลไกทางกฎหมาย: ฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่กุมอำนาจรัฐ มักจะเรียกร้องให้สังคมยอมรับกฎหมาย ภายใต้แนวคิดการ “ปกครองด้วยกฎหมาย” หรือ “นิติปกครอง” (Rule by Law) แต่ในทางกลับกัน พวกเขาไม่ยอมรับแนวคิดเรื่อง “นิติรัฐ” (Rule of Law) และใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือของการสร้างความเข้มแข็งทางการเมือง และรวมถึงการใช้กลไกทางกฎหมายในการจัดการกับฝ่ายตรงข้าม จนเกิดสภาวะของ “ตุลาการธิปไตย”
 - 2) กลไกของการโฆษณาทางการเมือง: โดยเฉพาะการอาศัยกองทัพในการดำเนินการ “ปฏิบัติการจิตวิทยา” (ปจว.) หรือที่ถูกเรียกในสังคมไทยว่า “ปฏิบัติการข่าวสาร” (IO) และเป็นความหวังว่า การโฆษณาชวนเชื่อดังกล่าวจะทำให้เกิดกระบวนการสร้างฝ่ายอำนาจนิยมในสังคม และจะเป็นเครื่องมือสำคัญของการสร้างความเชื่อและวาทกรรมเพื่อสนับสนุนฝ่ายอนุรักษ์นิยม
 - 3) กลไกของการควบคุมการต่อต้าน: ฝ่ายอนุรักษ์นิยมมักจะเป็นผู้ที่ควบคุมกลไกอำนาจรัฐ โดยเฉพาะองค์กรทหารและตำรวจ องค์กรทั้งสองจึงมีบทบาทในการจัดการกับการต่อต้านทางการเมือง ดังนั้น ในด้านหนึ่ง ฝ่ายต่อต้านอาจถูกควบคุมด้วยมาตรการทางกฎหมาย และในอีกด้านหนึ่ง ฝ่ายต่อต้านจะถูกกดทับไว้ด้วยอำนาจของการปราบปรามและจับกุม การควบคุมการต่อต้านจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของการดำรงอำนาจของฝ่ายอนุรักษ์นิยมในสังคมการเมือง
 - 4) กลไกรัฐราชการ: อำนาจของทหารไม่ใช่ปัจจัยหลักที่จะทำให้การบริหารรัฐเป็นไปได้อย่างจริงจังในโลกปัจจุบัน ดังนั้น “รัฐราชการ” จึงถูกจัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือของผู้นำทหาร รัฐเช่นนี้จึงเป็นการรวมพลังระหว่าง “ราชการทหาร+ราชการพลเรือน” เพื่อเป็นกลไกในการถ่วงดุลกับรัฐประชาธิปไตย ที่อำนาจ

จะอยู่กับนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง อีกทั้ง รัฐบาลการจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการยับยั้งการขยายตัวกระบวนการสร้างประชาธิปไตย และเป็นเสาสำคัญของการค้ำอำนาจของฝ่ายอนุรักษ์นิยมในการบริหารรัฐ

- 5) กลไกของการแข่งขันทางการเมือง: จัดตั้งพรรคการเมืองของระบอบทหาร (หรือในทางทฤษฎีคือ Regime Party) หรือที่เรียกว่า “พรรคทหาร” เพื่อเป็นองค์กรในการแข่งขันทางการเมืองกับพรรคของฝ่ายเสรีนิยม และเป็นองค์กรที่ใช้เพื่อการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ผู้นำทหารที่จะเปลี่ยนตัวเองเป็น “รัฐบาลทหารที่มาจากการเลือกตั้ง” และอีกด้านช่วยลดแรงกดดันทั้งจากเวทีภายนอกและภายในที่ต้องการเห็นการเมืองไทยกลับสู่การเลือกตั้ง
- 6) กลไกของการเอาชนะทางการเมือง: จัดทำกลไกในรูปแบบของนโยบายประชานิยม ในลักษณะของการ “แจกเงิน” แม้รัฐบาลทหารจะเคยโจมตีอย่างหนักต่อนโยบายประชานิยมของรัฐบาลพลเรือน แต่เมื่อเปลี่ยนมาเป็นรัฐบาลทหารแบบเลือกตั้งแล้ว รัฐบาลกลับหันไปใช้นโยบายดังกล่าว โดยเชื่อว่าการแจกเช่นนี้เป็นหนทางสำคัญในการเอา “ชนะใจ” ประชาชน และเป็นความหวังว่านโยบายเช่นนี้จะทำให้สามารถเอาชนะในการแข่งขันทางการเมืองด้วยการสนับสนุนจากประชาชน ที่ได้รับผลตอบแทนจากนโยบายดังกล่าว โดยเฉพาะหากเกิดการเลือกตั้งขึ้นในอนาคต

16) ความสำเร็จของการออกแบบสูตร “6+6” ดังที่กล่าวในข้างต้น จึงกลายเป็น “สถาปัตยกรรมอำนาจนิยม” ที่สำคัญในเมืองปัจจุบัน และกลายเป็นพันธมิตรการไม่ให้สังคมการเมืองไทยก้าวสู่ความเป็นเสรีนิยมได้ สิ่งเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นเสมือน “เครื่องกีดขวาง” ต่อการกำเนิดของรัฐบาลประชาธิปไตยที่มาจากการเลือกตั้งในอนาคต ดังนั้น ขบวนการประชาธิปไตยไทยจะต้องผลักดันให้มีการแก้ไข/ยกเลิกสถาปัตยกรรมชุดนี้ให้ได้ เพื่อที่จะทำให้การขับเคลื่อนกระบวนการสร้างประชาธิปไตยสามารถก้าวไปข้างหน้าได้

การเปลี่ยนผ่านแบบ “ไตรภาค”

17) สถาปัตยกรรมอำนาจนิยมดังกล่าวออกแบบด้วยวัตถุประสงค์หลักประการเดียวคือ การทำให้การเมืองไทยไม่เป็นประชาธิปไตย (และไม่ให้เป็นประชาธิปไตยเต็มรูป) หรือแม้กระทั่งไม่ใช่เป็นประชาธิปไตยครึ่งใบ (ในแบบที่หลายคนชอบกล่าวถึงตัวแบบของยุคพลเอก เปรม ติณสูลานนท์) หากแต่ในความเป็นจริงแล้ว สิ่งที่ถูกออกแบบกลับเป็นความพยายามที่จะสร้างระบอบกึ่งอำนาจนิยม หรืออาจเรียกในทางทฤษฎีว่า เป็นการสร้าง “ระบอบกึ่งเผด็จการ” เพื่อหยุดยั้งความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นในอนาคต

18) แม้จะมีการเปลี่ยนผ่านหลายครั้งในการเมืองไทย แต่ก็ไม่เคยประสบความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย (Democratic Cconsolidation) ได้จริง

เช่น เราเคยมี “ฤดูใบไม้ผลิ” (Political Spring) ที่กรุงเทพฯ หรือเกิด “กรุงเทพฯ สปริง” (The Bangkok Spring) ถึง 2 ครั้งในปี 2516 และ 2535 แต่ก็ยังเป็นฤดูใบไม้ผลิที่ไม่ยั่งยืน เงื่อนไขเช่นนี้ทำให้ฝ่ายประชาธิปไตยไทยจะต้องคิดถึงเรื่องการเปลี่ยนผ่านมากกว่าในการคิดแบบดั้งเดิม ที่เป็นแบบ “Conventional thinking” คือ เชื่อว่าเปลี่ยนผ่านครั้งเดียวแล้วจะทำให้การเมืองไทยเป็นประชาธิปไตยได้เลย

19) ปรากฏการณ์นี้ตอบในเชิงทฤษฎีว่า การเปลี่ยนผ่านที่เกิดในการเมืองไทยไม่สามารถเดินไปสู่จุดสุดท้ายที่ประชาธิปไตยกลายเป็นกติกาหลักของการแข่งขันทางการเมือง (สภาวะเช่นนี้ในทางทฤษฎีเรียกว่า “Transition without Consolidation”) คือเป็นการเปลี่ยนผ่านที่หยุดนิ่ง ไม่ก้าวสู่ความเป็นประชาธิปไตยเต็มรูป จนอาจทำให้การเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นล้มลงได้ด้วยการกลับคืนมาของระบอบเผด็จการ ข้อพิจารณาเช่นนี้ทำให้การเปลี่ยนผ่านในอนาคตอาจต้องคิดในแบบ “ไตรภาค” เพราะการเปลี่ยนผ่านแบบจิ้งหะเดียว (ม้วนเดียว) ไม่เพียงพอที่จะพาประเทศออกจากระบอบอำนาจนิยมได้จริง เพราะอำนาจของฝ่ายต่อต้านประชาธิปไตยนั้น ผังรากลึกงออย่างมากในสังคมการเมืองไทย

20) การเปลี่ยนผ่านแบบสามจิ้งหะเช่นนี้ จะช่วยให้ขบวนการประชาธิปไตยสามารถกำหนด “จิ้งหะก้าว” และ “ยุทธศาสตร์ประชาธิปไตย” เพื่อช่วยในการลดทอนอิทธิพลของฝ่ายอนุรักษ์นิยม-เสนานิยม ดังนี้

- การ “เปลี่ยนผ่านภาคที่ 1” เป็นการดำเนินการเพื่อลดทอนอิทธิพลของระบอบเดิมที่ออกแบบโครงสร้างให้การเมืองหลังเลือกตั้งเป็นกึ่งอำนาจนิยม หรือเป็นขั้นตอนที่จะต้องลดและ/หรือทำลายอิทธิพลของระบอบอนุรักษ์นิยมและเสนานิยม หรืออีกนัยหนึ่งคือ การพาการเมืองออกจากระบอบพันทางด้วยการเปลี่ยนผ่านที่ทำให้เกิดความเป็นเสรีนิยม (ขั้นตอนของ Liberalization)
- การ “เปลี่ยนผ่านภาคที่ 2” คือ การพาระบอบการเมืองก้าวสู่ความเป็นประชาธิปไตยเสรีนิยม เพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นกลไกหลักทางการเมือง พร้อมทั้งการสร้างกติกา/กฎเกณฑ์ของประชาธิปไตย (ขั้นตอนของ Democratization)
- การ “เปลี่ยนผ่านภาคที่ 3” คือ การขับเคลื่อนเพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยมีความเข้มแข็ง อันเป็นความคาดหวังว่า ประชาธิปไตยจะเป็นกติกาเดียวในการแข่งขันทางการเมืองของประเทศ (ขั้นตอนของ Democratic Consolidation)

โลกของอนุรักษ์นิยมไทย

21) การต่อสู้ที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้นระหว่างอุดมการณ์ 2 ชุดดังที่กล่าวแล้วในข้างต้น อาจทำให้การแข่งขันที่เกิดขึ้นกลายเป็น “เกมที่มีผลรวมเป็นศูนย์” (the zero-sum game) และหากฝ่ายอนุรักษ์นิยมพ่ายแพ้ในการต่อสู้เช่นนี้ พวกเขา ก็พร้อมที่จะใช้พลังเสนานิยมเพื่อ

เปลี่ยนแปลง เพราะพวกเขามองว่าความฟ่ายแพ้จะเป็นการสูญเสียทุกอย่างของฝ่ายขวาดังปรากฏให้เห็นเสมอจากประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่จะต้องก่อกระแสตีกลับ

22) ข้อสังเกตของการเมืองไทยในภาวะปัจจุบันคือ ฝ่ายอนุรักษนิยมไทยมักจะหลอมรวมตัวเองเข้ากับฝ่ายเสนานิยม อันเป็นระบบพันธมิตรที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน (อย่างน้อยตั้งแต่การก่อการรัฐประหารในปี 2490) และในการเมืองปัจจุบัน ยังเห็นถึงแนวโน้มสำคัญที่ฝ่ายอนุรักษนิยมไทยยิ่งนานวัน ยิ่งทวีความเป็น “จารีตนิยม” อย่างเห็นได้ชัด หรืออาจกล่าวในทางทฤษฎีได้ว่า ยิ่งนานวันฝ่ายอนุรักษนิยมยิ่งทวีความเป็น “ขวาจัด” มากกว่าจะเป็นในแบบ “อนุรักษนิยมเสรี” (Liberal Conservative) ซึ่งภาวะเช่นนี้จะเป็นปัญหาสำคัญต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตยไทยทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพราะยิ่งฝ่ายอนุรักษนิยมมีความเป็นขวาจัดมากเท่าใด การสร้างประชาธิปไตยก็ยิ่งมีความเปราะบางมากเท่านั้น และจะยิ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะยิ่งดึงเอาฝ่ายทหารให้เข้ามามีบทบาททางการเมือง เพื่อที่จะเป็นการค้ำจุนต่อการคงอำนาจของฝ่ายอนุรักษนิยมในสังคมไทย

23) แนวโน้มอีกประการหนึ่งที่สำคัญของฝ่ายอนุรักษนิยมไทยคือ การผนึกกำลังกับฝ่ายทุนนิยม ที่เติบโตและขยายตัวมาอย่างต่อเนื่อง จนต้องยอมรับว่า “กลุ่มทุนใหญ่” เป็นพลังใหม่ของการขับเคลื่อนการเมืองไทย และแน่นอนว่ากลุ่มทุนใหญ่ได้กลายเป็นพันธมิตรที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของฝ่ายอนุรักษนิยม อันส่งผลให้ปีกขวาไทยในปัจจุบันมีความเข้มแข็งมากขึ้น กลุ่มนายทุนไม่ชอบการเมืองปีกซ้ายเช่นไร พวกเขาก็ไม่ชอบปีกประชาธิปไตยเช่นนั้น โดยเฉพาะปีกทุนมักจะมีทัศนคติเสมอว่า การเมืองแบบประชาธิปไตยจะเป็นการ “เปิดประตู” ให้กับชนชั้นล่าง และชนชั้นกลางปีกซ้ายเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น จนอาจกลายเป็นการคุกคามต่อผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุนได้ ทั้งมองในแบบดั้งเดิมว่า กลุ่มอนุรักษนิยมจะเป็นผู้ปกป้องผลประโยชน์ของตน และจะเป็นผู้ขัดขวางการมาของ “การเมืองแบบมวลชน” (Mass Politics)

24) ผลที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันคือ การสนธิกำลัง 4 ฝ่าย คือ “อนุรักษนิยม-จารีตนิยม-ทุนนิยม-เสนานิยม” โดยสร้างพลังอำนาจผ่าน “เสนานิปไตย+ตุลาการนิปไตย” จึงอาจเปรียบเทียบได้ว่า การสนธิกำลังครั้งนี้คือ การสร้าง “บ้านสี่เสา” ของฝ่ายขวาไทย และมี “สองคาน” เป็นเครื่องแบกรับโครงสร้างของบ้านนี้ หรืออาจเรียกพลังทั้งสองส่วนนี้ว่าเป็น “จุดภาคี” ของปีกขวาไทย

25) แต่กระนั้นพวกเขาควรต้องตระหนักเสมอว่า กระแสของ “จุดภาคี” ที่ฝ่ายอนุรักษนิยมใช้เป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคมนั้น ก็ถูกทำลายจากพลวัตของโลก ที่ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกระแสโลกาภิวัตน์ ปัจจัยทางเทคโนโลยีและโลกออนไลน์ ปัจจัยของชีวิตทางสังคมของคนรุ่นใหม่ ตลอดจนรวมถึงกระแสความเชื่อ/ชุดความคิดที่แตกต่างไปจาก “วัตรปฏิบัติ” ของฝ่ายขวา อีกทั้งปัญหาความแตกต่างของโจทย์สังคมและความมั่นคง จนอาจจะต้องถือว่าพลวัตจากปัจจัยเหล่านี้กำลังทำหน้าที่

30) ดังนั้น ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชาธิปไตย ฝ่ายเสรีนิยมจะต้องผลักดันให้เสียงเรียกร้องในการปฏิรูปกองทัพจะมีมากขึ้นทั้งในและนอกสภา อีกทั้งจะต้องผลักดันให้การปฏิรูปกองทัพเป็น “วาระแห่งชาติ” และสังคมไทยในอนาคต นอกจากนี้ฝ่ายประชาธิปไตยจะต้องพิจารณาประเด็นเรื่องการลดบทบาททางการเมืองของทหารอย่างจริงจังมากขึ้น ทั้งยังจะต้องคิดถึงประเด็นการปฏิรูปจากมุมมองของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาคการเมือง ภาคกองทัพ และภาคประชาสังคม อีกทั้งยังต้องผลักดันและขับเคลื่อนอย่างมากเพื่อให้เกิด “ยุทธศาสตร์ประชาธิปไตย” ต่อกองทัพ

31) ในอีกด้านของปัญหา จะต้องสร้าง “ความตระหนักรู้” ให้เกิดขึ้นกับบรรดา คณะนายทหารว่า ถึงเวลาที่ผู้นำกองทัพควรจะต้องยอมรับว่า การมีบทบาททางการเมืองไม่ใช่วิถีของการสร้างและพัฒนากองทัพสมัยใหม่ และการมีบทบาทเช่นนี้ไม่ใช่ผลประโยชน์ของกองทัพในเชิงสถาบัน บทบาททางการเมืองที่เกิดขึ้นมักเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้นำทหารบางคนหรือบางกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันกองทัพเองก็เผชิญแรงกดดันจากรอบด้านที่สังคมต้องการเห็นกองทัพไทยเป็น “ทหารอาชีพ” มากกว่า “ทหารการเมือง” ดังนั้น เราอาจคาดการณ์ได้ว่า เสียงเรียกร้องในการปฏิรูปกองทัพและการสร้างทหารอาชีพไทยจะดังมากขึ้น อันจะเป็นแรงกดดันโดยตรงต่อผู้นำทหารและผู้นำปึกขาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น ยุทธศาสตร์ประชาธิปไตยจึงต้องถือเข็มมุ่งในการสร้าง “ความสัมพันธ์พลเรือน-ทหาร” ที่เป็นประชาธิปไตย (Democratic civil-military relations)

32) ฝ่ายประชาธิปไตยจะต้องตระหนักเสมอว่า การปฏิรูปกองทัพอาจจะไม่ใช่ “สูตรสำเร็จ” ที่จะทำให้รัฐประหารหมดไปจากการเมืองไทย แต่การปฏิรูปกองทัพเป็นหลักการพื้นฐานของการสร้างทหารอาชีพ และจะเป็นโอกาสของการพัฒนากองทัพไทยให้มีความทันสมัยมากกว่าความทันสมัยทางทหารที่มีต้นขี้นจากการจัดซื้อจัดหาอาวุธสมัยใหม่ที่มีราคาแพง และความสำเร็จเช่นนี้จะมียุทธศาสตร์ที่คณนายทหารในกองทัพไทยจะให้ความสนใจกับเรื่องทางทหารมากกว่าการแสวงหาช่องทางของการแทรกแซง และการขยายบทบาททางการเมือง ที่สุดท้ายแล้ว การกระทำเช่นนั้น จะทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะตกอยู่กับกลุ่มผู้นำทหารบางส่วนมากกว่าจะเป็นผลเชิงบวกที่เกิดขึ้นกับสถาบันทหาร

33) การปฏิรูปกองทัพเป็นรากฐานประการหนึ่งที่สำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านทางทางการเมือง หรืออาจกล่าวเป็นเงื่อนไขที่ผูกพันสองปัจจัยเข้าด้วยกันได้ว่า “จะเปลี่ยนผ่านสำเร็จ ต้องปฏิรูปทหารสำเร็จ และจะปฏิรูปทหารสำเร็จ ก็ต้องเปลี่ยนผ่านสำเร็จ” การผูกโยงของสองปัจจัยในสองเงื่อนไขนี้ต้องถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของขบวนการประชาธิปไตยไทย เพราะเสนานิยมไทยมีสถานะเป็นเครื่องมือเชิงอำนาจที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมจะใช้ในการโค่นล้มฝ่ายประชาธิปไตยเสรีนิยม ดังเห็นได้จากปรากฏการณ์ในประวัติศาสตร์มาแล้ว การจะทำให้ฝ่ายอนุรักษ์นิยมไทยไม่กลายเป็น “พวกขวิด” นั้น ฝ่ายเสรีนิยมจึงต้องลดการพึ่งพาทางการเมืองของปีกอนุรักษ์นิยมที่มีต่อเสนานิยมลงให้ได้

และการลดการพึ่งพาเช่นนี้ อาจจะเป็นหนทางในเบื้องต้นของการสร้างฝ่าย “อนุรักษนิยมเสรี” (Liberal Conservatives) ไม่ใช่ “อนุรักษนิยมสุดโต่ง” (หรือที่เรียกในการเมืองโลกปัจจุบันว่าเป็นพวก “far right” ซึ่งมักจะเป็นพวก “อนุรักษนิยมที่ไร้เหตุผล”- irrational conservatives) และการกำเนิดของฝ่ายอนุรักษนิยมเสรีจะเป็นเงื่อนไขพื้นฐานประการหนึ่งของความอยู่รอดของกระบวนการสร้างประชาธิปไตย และอย่างน้อยก็เป็นการทำให้ฝ่ายขวาไม่หลงอยู่กับ “รัฐประหารโมเดล” จนไม่คิดเป็นอื่น!

ความท้าทายใหม่

34) ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ประชาธิปไตยเผชิญความท้าทายทุกยุคทุกสมัย ดังจะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์ของความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกในปัจจุบัน จะเห็นถึงความท้าทายใหม่ๆ อย่างที่ต้องพิจารณาถึงผลกระทบและการกำเนิดของภูมิทัศน์ใหม่ด้วยความใคร่ครวญ ตัวอย่างของความท้าทายที่สำคัญ 10 ประการ ได้แก่

- 1) ระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินการอย่างไรในท่ามกลางกระแสของการแข่งขันของรัฐมหาอำนาจใหญ่ ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ที่บ่งชี้ถึงการก่อตัวของ “สงครามเย็นในศตวรรษที่ 21”
- 2) ระบอบประชาธิปไตยจะรับมือกับกระแสต่อต้านเสรีนิยมในยุคปัจจุบัน ที่มีลักษณะของประชานิยมปีกขวา และในบางครั้งกระแสเช่นนี้อาจยับตัวไปเป็น “ขวาสุดโต่ง” (extreme right) ได้ไม่ยาก และอาจเปลี่ยนเป็น “ลัทธิฟาสซิสต์ในศตวรรษที่ 21” ได้ด้วย
- 3) ระบอบประชาธิปไตยจะทำอะไรที่สามารถทำให้ปีกขวา ดำรงสถานะเป็นฝ่าย “อนุรักษนิยมเสรี” โดยไม่กลายเป็นพวกต่อต้านประชาธิปไตยอย่างสุดขั้ว
- 4) ระบอบประชาธิปไตยจะบริหารตัวเองอย่างไรในท่ามกลางของวิกฤตโรคระบาด ของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำอย่างไรที่ประชาธิปไตยจะแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาโรคระบาด
- 5) ระบอบประชาธิปไตยจะสร้างความเชื่อมั่นอย่างไรในการฟื้นฟูชีวิตของผู้คนในสังคมและการตกต่ำของระบบเศรษฐกิจในยุคหลังโควิด-19 อย่างไร
- 6) ระบอบประชาธิปไตยจะบริหารสภาวะ “disruptive” ที่เกิดจากความผันผวนของปัจจัยทางเทคโนโลยีอย่างไร โดยเฉพาะบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่
- 7) ระบอบประชาธิปไตยจะพิจารณาปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติ และการสงครามใหม่ในบริบทของการเมืองโลกอย่างไร เพราะคุณลักษณะของสงครามและมิติตามันที่รัฐต้องเผชิญเปลี่ยนไปอย่างมาก
- 8) ระบอบประชาธิปไตยจะบริหารการป้องกันประเทศและกองทัพสมัยใหม่อย่างไรที่จะทำ “ความสัมพันธ์พลเรือน-ทหาร” ไม่กลายเป็นผลร้ายต่อประชาธิปไตยเสรีนิยม

- 9) ระบอบประชาธิปไตยจะสร้างให้เกิดประสิทธิภาพของการบริหารรัฐสมัยอย่างไร การสร้างประสิทธิภาพเช่นนี้จะช่วยลดทอนทัศนคติที่เชื่อว่า ระบอบอำนาจนิยมมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหามากกว่า หรือมองว่า ระบอบอำนาจนิยมมีขีดความสามารถมากกว่าในการบริหารรัฐและสังคม
- 10) ระบอบประชาธิปไตยจะนำเสนอ “โครงการทางการเมือง” อะไร เพื่อให้คนในสังคมเกิดความเชื่อมั่นต่อการที่ประชาธิปไตยจะเป็นผู้สร้างอนาคตของสังคมนั้น

35) ประชาธิปไตยไทยเผชิญกับความท้าทายใหม่ไม่แตกต่างกับปัญหาประชาธิปไตยในเวทีโลก แต่ที่สำคัญคือ ความเปราะบางของประชาธิปไตยเสรีนิยมในเมืองไทยมีอยู่ในระดับสูง กระบวนการสร้างประชาธิปไตยไทยจึงมีสภาวะ “ล้มลุกคลุกคลาน” อย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง ความท้าทายใหม่ที่ประชาธิปไตยไทยต้องเผชิญเป็น “โจทย์เฉพาะหน้า” 6 ประการ ได้แก่

- การแข่งขันของรัฐมหาอำนาจใหญ่
- การแพร่ระบาดของโควิด-19
- การฟื้นเศรษฐกิจและสังคมไทย
- การสร้างความเชื่อมั่นของสังคมต่อระบอบประชาธิปไตย
- การควบคุมบทบาทของกองทัพในเมืองไทย
- การลดทอนกระแสอนุรักษ์นิยมไม่ให้เป็น “ขวสุดโต่ง”

36) สูดท้ายแล้ว ความเปราะบางอย่างมีนัยสำคัญของฝ่ายประชาธิปไตยไทยเกิดจากการที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่อาศัยอยู่ในบ้าน “สี่เสา-สองคาน” ไม่เคยที่จะยอมให้ประชาธิปไตยได้เป็น “เสาใหม่” ของบ้านไทย ดังนั้น ภูมิทัศน์ใหม่ประชาธิปไตยไทยในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายเป็นอย่างยิ่ง!

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

เอกสารประกอบการอภิปราย เรื่อง
“ประชาธิปไตยในความเปลี่ยนแปลง :
ประสบการณ์จากต่างประเทศ”

CITIZENS' SUPPORT FOR DEMOCRACY: IS SOUTH KOREAN DEMOCRACY FREE FROM DECONSOLIDATION*

Youngho Cho**

Abstract

This chapter examines the cultural deconsolidation of South Korean democracy from 1996 to 2018. Analysing the five waves of the World Values Survey, I found that public support for democracy has steadily eroded and openness to strongman and military rules has increased in South Korea. The analysis revealed that cultural deconsolidation of South Korean democracy started during the early 2000s and, more important, this downward trend continued even after the 2016-2017 candlelight protest. Therefore, the cultural foundation of democracy in South Korea is shallow and its democracy has fallen into a low-equilibrium trap in which resilient violation of liberal integrity among leaders is matched by low confidence of citizens in democracy.

Keywords: democratic support, deconsolidation of democracy, strongman rule, hybridisation of regime support, legitimacy, political culture

* This paper is prepared for delivery at the 23rd KPI Congress on "Democracy amidst Changes: The Comparative Perspectives" on November 5, 2021. This paper is forthcoming in the Oxford Handbook of South Korean Politics in 2022.

** Associate Professor of Political Science, Sogang University, Korea

CITIZENS' SUPPORT FOR DEMOCRACY: IS SOUTH KOREAN DEMOCRACY FREE FROM DECONSOLIDATION?

Unless a substantial majority of citizens prefer democracy and its political institutions to any nondemocratic alternative and support political leaders who uphold democratic practices, democracy is unlikely to survive through its inevitable crises.

Dahl 1998, 157-158.

1. INTRODUCTION

Scholars of political culture and democracy have debated whether the cultural reservoir for democracy has eroded around the world. Some scholars such as Robert Foa and Yasha Mounk (2016, 2017) posit a thesis of the end of the consolidation paradigm given that citizens have been away from democracy and have attached to authoritarianism in both old and new democracies. This thesis realistically breaks down the expectation that democracy would be sustainable once it reaches consolidation. Yet, other scholars disagree with the thesis and contend that support for democracy among global citizenries is still solid and its erosion is found in only some countries (Inglehart 2016; Norris 2017).

This scholarly debate has been associated with substantially concerning phenomena such as democratic backsliding and the rise of authoritarianism around the world. However, South Korea seems remote from this academic concern and growing literature of democratic deconsolidation. The main reason for the distance relates to the 2016–2017 candlelight protest and its subsequent political changes. As comparative political scientists entered a debate on the global backsliding of democracy, the candlelight protest suddenly took place to halt democratic deconsolidation experienced during the Lee Myung-bak and Park Geun-hye governments (2008–2017) and provided a moment in which South Korean democracy rebounded.

Because the candlelight protest resulted in such dramatic changes as the downfall of Park Geun-hye from presidency to prison and the restoration of democracy, it is clear that the candlelight protest saved South Korean democracy

from retreat. However, what is not clear is whether it buttresses the legitimacy of democracy among ordinary citizens. While politicians, citizens, and scholars are proud of the candlelight protest and its contribution to South Korean democracy, little is known about how the cultural foundation for democracy has changed over the last decades. Although a growing proportion of citizens around the world tend to withdraw support for democracy and prefer its authoritarian alternatives, few studies have historically examined whether South Korean citizens depart from this global trend or take part in the deconsolidation of their democracy.

Analyzing the five waves of the World Values Survey from 1996 to 2018, I show that support for democracy has steadily eroded and leanings toward nondemocratic alternatives have increased among South Korean citizens. This downward trend did not stop even after the candlelight protest but has continued. These results suggest that the candlelight protest halted the democratic deconsolidation of the Lee Myung-bak and Park Geun-hye governments but such democratic rebound is likely to be a temporary moment because citizens' commitment to democracy has cooled. Furthermore, the results also indicate that the four decades of democratic practices have failed to inculcate democracy in the minds of Korean citizens and, rather, have contributed to disillusionment about democracy. Therefore, it is reasonable to conclude that deconsolidation of Korean democracy has already started and will be an enduring phenomenon.

2. CONSOLIDATION AND DECONSOLIDATION OF SOUTH KOREAN DEMOCRACY

Democratic consolidation and deconsolidation are useful concepts because not all countries passing through regime transition reach a stable democracy. Indeed, only a small proportion of transitioning countries have been consolidated over the last two centuries; most of them have rejected one form of authoritarianism and ended up with another. Because democratic consolidation is not a one-way street, it is possible for transitioning countries to revert to authoritarianism and for consolidated democracies to deconsolidate. Many of the new democracies have recently experienced democratic deconsolidation in which the quality of democracy deteriorates and authoritarian governance emerges even in the presence of democratic institutions.

South Korea has experienced democratic consolidation and deconsolidation since the 1987 regime transition. In particular, the country had undergone democratic deconsolidation under the Lee Myung-bak and Park Geun-hye governments before the candlelight protest of 2016–2017, but South Korean democracy rebounded afterwards. Figure 23.1 shows a historical trend of the Varieties of Democracy (V-DEM) liberal democracy index since 1987. The V-DEM liberal democracy index combines two aspects of democracy: electoral (suffrage, elected officials, clean elections, and freedom of association and expression) and liberal (equality before the law, individual liberties, and judicial and legislative constraints on the executive). Thus, this index shows consolidation and deconsolidation of liberal democracy at the regime level.

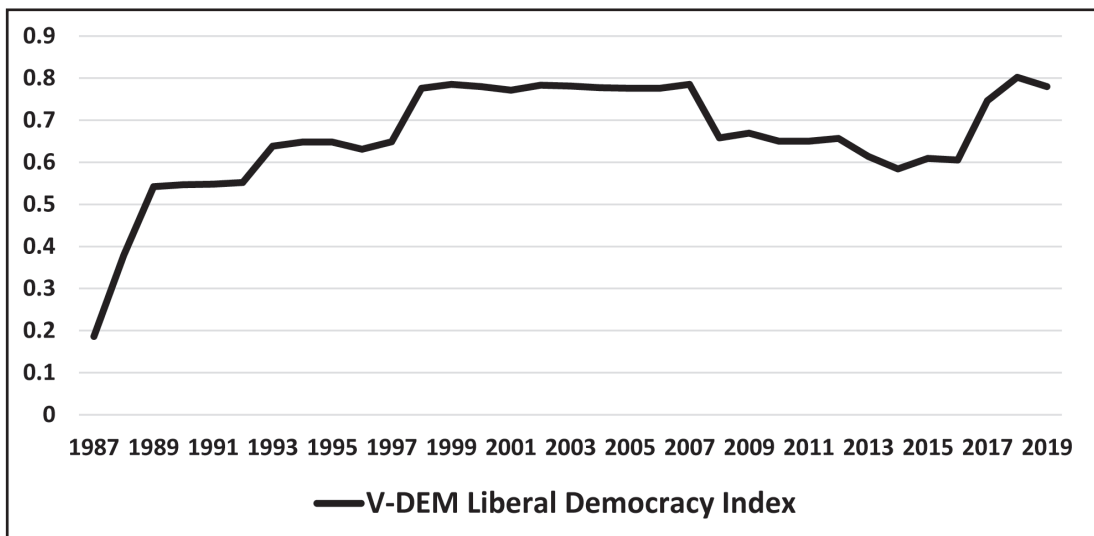

Figure 1 Consolidation and deconsolidation of South Korean democracy

Source: The Varieties of Democracy Institute

According to Figure 1, the historical trajectory of South Korean democracy has gone through four phases since 1987: consolidation, persistence, deconsolidation, and restoration. In the first phase, liberal democracy in South Korea continued to consolidate from 1987 to 2000. Although President Roh Tae-woo was elected from the military groups, his government (1988–1992) did not block democratic transition but institutionalized presidential and legislative elections. As the first civilian president since Rhee Syngman (1948–1960), Kim Young-sam (1993–1997) instituted civilian supremacy over the military by disbanding a military clique

parties hesitated and failed to pass the impeachment of President Park Geun-hye. December 3 was the largest protest recorded in modern Korean history: 2.3 million citizens nationwide, including 1.9 million in Seoul, took to the streets and demanded the immediate impeachment and resignation of Park Geun-hye. Six months of continuous candlelight rallies ended with Park's dramatic downfall from president to prisoner, after which a new government was elected and South Korean democracy rebounded.

Because the candlelight protest stopped deconsolidation of South Korean democracy and enabled its restoration, scholars started to praise both the candlelight protest and South Korean democracy. For example, Hong-koo Lee (2017), the former prime minister of Korea, praised "South Korea as a beacon of Asian democracy" and Yascha Mounk (2018, 185) stated that the candlelight protests "can serve as inspiration to defenders of liberal democracy around the world." Ha-Joon Chang (2017) described in *The New York Times* that "South Koreans worked a democratic miracle." Finally, after editing a special issue of *Korea Journal* about the candlelight protest and South Korean democracy, HeeMin Kim (2019, 15) concluded that "we are optimistic about the future of democracy in Korea."

Although these scholarly evaluations are insightful enough to provide temporary information about the state of democracy in South Korea, they are limited in assessing its consolidation and deconsolidation in a systematic way. The reasons are twofold. Conceptually, these assessments of South Korean democracy narrowly focus on institutional dimensions of democratic health and, thus, fail to view democratic consolidation as multidimensional phenomena having both institutional and cultural aspects. As Rose and his colleagues (1998, 8) aptly pointed out, "if institutions are the 'hardware of democracy, then what people think about these institutions constitutes the 'software' of democracy." Second, little is known about whether the candlelight protest temporarily halted deconsolidation of South Korean democracy or functioned as an important moment to deepen democracy. Likewise, it is an imperative task to examine whether democratic restoration is a short moment and democratic deconsolidation is a persistent trend in South Korea.

This study aims to assess deconsolidation of South Korean democracy from the perspective of ordinary citizens. By tracking citizens' support for democracy and authoritarian alternatives for the last two decades, this study sheds fresh light on the conditions and prospects for South Korean democracy.

3. RELEVANCE AND CONCEPTUALISATION OF DEMOCRATIC SUPPORT

To stabilise and advance, democracy requires democrats. In other words, democracy requires institutions as well as cultural components which make these institutions work. These cultural components include social capital, liberal values, tolerance, mutual trust, post materialism, and belief in rule of law. Yet, one is clearly more fundamental than the rest in new democracies: public attitudes toward the legitimacy of democracy, such that citizens support democracy and reject its authoritarian alternatives (Rose et al. 1998; Svobik 2013).

There are reasons why public support for democracy is critically important in the dynamic politics of democratic transition and consolidation. Theoretically, unlike authoritarian forms of government, modern democracy allows citizens as the fundamental judges to elect its leaders and influence directions of national policies. Practically, new democracies of the non-Western world lack legacies and traditions of liberal and democratic politics and, thus, they suffer from a shortage of political capital to promote democratic change. In this unfavourable and uncertain environment, citizens' support for democracy constitutes the most valuable political capital that pro-democracy politicians can utilise to complete democratic transition and further democratic consolidation. On the contrary, when a substantial number of citizens are discontented with democratic politics and withdraw support for democracy, authoritarian forces are likely to grow and eventually initiate actions for democratic deconsolidation and backsliding (Svobik 2013). Accordingly, most scholars agree that citizens' support for democracy helps prevent democratic backsliding and deconsolidation (Dahl 1998; Foa and Mounk 2016; Rose et al. 1998).

What constitutes support for democracy and how does one measure it? Conceptually, support for democracy is a dynamic and sequential phenomenon with multiple dimensions and levels. Following Almond and Verba's tripartite model of civic culture (1963), democratic support has multiple dimensions including affective

support for, cognitive understanding of, and behavioural commitment towards democracy. Support for democracy is a multilevel phenomenon because citizens simultaneously realign their commitment towards democracy as an ideal and as a practice (Rose et al. 1998). Democratic support is also dynamic in that it accompanies attachment to democracy on the one hand and detachment from authoritarianism on the other (Foa and Mounk 2016). Finally, support for democracy is sequential in that citizens agree with the demise of authoritarian rule first and then endorse the introduction of democratic institutions in the politics of democratic transition (Shin 2021). Likewise, new democracies can consolidate when ordinary people approve newly installed democratic institutions and stop considering authoritarian alternatives.

Over the last three decades, international and national research institutes have developed measures of democratic support and compared cross-national differences in democratic legitimacy. Nonetheless, despite scholarly consensus on the relevance of democratic support, there is a lack of agreement about its measures, and different surveys track citizen reactions to democratisation in different periods and phases. Regarding the case of South Korea, the Korea Barometer Survey investigated citizens' attitudes toward democracy from 1996 to 2010 and the Asian Barometer Survey has examined public opinion about democracy since 2003.

For this chapter, I chose the World Values Survey (hereafter, WVS) because it has regularly examined support for democracy and authoritarianism over more than two decades since 1996. I employed the five waves of the WVS: 1996 (1,249 respondents), 2001 (1,214), 2005 (1,200), 2010 (1,200), and 2018 (1,245). The WVS asked what South Korean citizens thought about having democracy and two authoritarian rules (strongman and military) and allowed respondents to express this as a 4-point Likert scale from a very good to a very bad way of governing this country.

These measures are useful in unravelling a sequential and dynamic pattern of regime support during the past decades for two reasons: (1) The two authoritarian rules are practical alternatives to democracy among South Korean citizens because strongman rule is spreading around the world and military rule is the specific regime they directly experienced before the 1987 democratic transition. (2) Declining support for democracy and increasing support for authoritarianism constitute

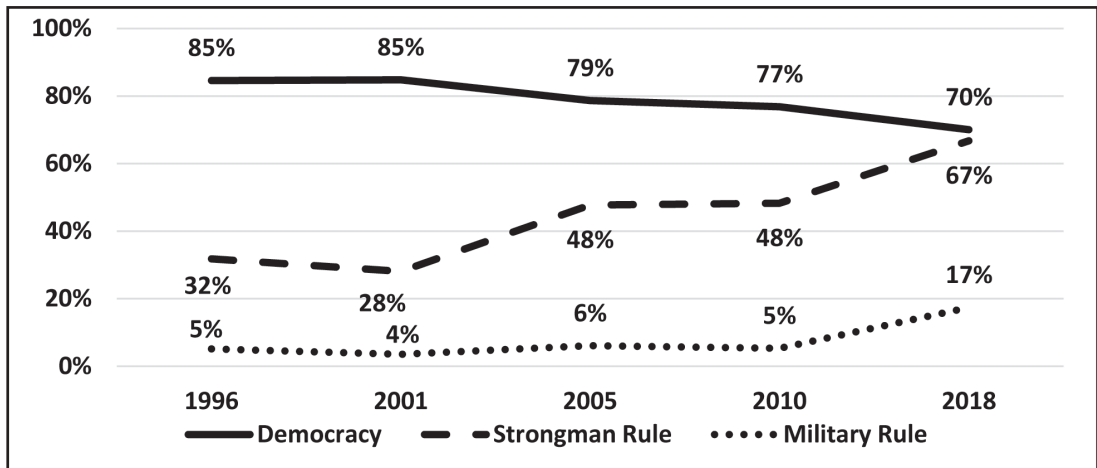

Figure 2. Trajectory of regime support in South Korea, 1996–2018

Source: World Values Survey

When one takes a close look at these trends, it is apparent that support for democracy and rejection of strongman rule were prevalent among more than two-thirds of South Koreans in 1996 and 2001. Moreover, rejection of military rule was overwhelmingly high (over 95%) until 2010. However, waning support for democracy and waxing demand for strongman rule started in the early 2000s and escalated throughout the 2010s. Finally, about one in five South Koreans regarded military rule as a good governance model, and there are only 3 percentage points difference in support for democracy over strongman rule.

These results suggest a dramatic shift in public attachment to these three regimes. During the 1990s when a series of democratic reforms were implemented to inspire presidential popularity, democracy was predominantly preferred as a good and desirable regime, and a majority of Koreans did not express nostalgia for the past authoritarian rule, showing their resolve against it. These cultural factors contributed to the dissolution of past authoritarian legacies and establishment of newly installed democratic institutions.

However, although South Korean citizens have continued to practice democratic institutions over the last decades, public confidence in democracy has failed to persist: Three in ten no longer accept democracy as a good governance model. More worrisome is that an increasing number of the citizens have been open to both strongman rule and military rule as good ways of governing South

Korea. When these findings are considered together, it is logical to conclude that the legitimacy of democracy is shallow rather than solid and democracy conflicts with authoritarian rule in the minds of South Korean citizenry, although they live under established democratic institutions.

Comparative studies of regime support have reported the degree to which citizens endorse democracy over authoritarianism across countries and over time (Foa and Mounk 2016; Inglehart and Welzel 2005; Norris 2017). However, these studies are limited in determining the dynamic and sequential realignment of regime support in which citizens living in democracy start to prefer authoritarianism (Shin 2021). Thus, these studies fail to predict what kind of democratic deconsolidation takes place in new democracies.

There has been scholarly consensus that South Korean democratic institutions were settled in the late 1990s and democratic consolidation was attained at least at the institutional level in the mid-2000s (Hahm 2008; Kim 2000). If this consensus is correct and public demand for authoritarianism is related to deconsolidation of an already consolidated democracy, what direction of democratic deconsolidation is emergent in South Korea?

To answer these questions, I have constructed a typology of regime supporters using attitudes toward democracy, strongman rule, and military rule. The three dimensions, when combined together, can yield eight ideal types of regime supporters. The first type is *full democrats*, referring to those respondents who simultaneously support democracy and reject both strongman and military rules. These full democrats form a group directly upholding democracy in South Korea. The following three types are *hybrids* because they endorse both democracy and authoritarianism. The three types include *military rule hybrids*, *strongman rule hybrids*, and *full hybrids*. Likewise, there are three types of autocrats: *military autocrats* for those rejecting democracy and accepting military rule, *strongman autocrats* for those rejecting democracy and endorsing strongman rule, and *full autocrats* for those rejecting democracy and supporting both authoritarian rules. The final type is apathets, representing those who show no regime preferences. Apathets are alienated from and indifferent to the politics of democratic consolidation and deconsolidation.

If South Korean citizens have realigned their regime support, how has it changed over time? Figure 23.3 shows changes in the varieties of regime supporters between 1996 and 2018. As anticipated from Figure 2, the most significant change has taken place in full democrats, whose proportion has dropped from 58% to 19%. About two-thirds of the full democrats (29%) have shifted their regime orientations away from democracy and towards authoritarianism over the last three decades. Where have they gone? The largest gain is found in those of hybrids. In particular, there are 16% and 9% increases in strongman rule hybrids and full hybrids, respectively. On the side of authoritarian types, strongman autocrats gained 8% from 1996 to 2018. There are only minor changes of less than 4% in the remaining types: military hybrids, military autocrats, full autocrats, and apathets.

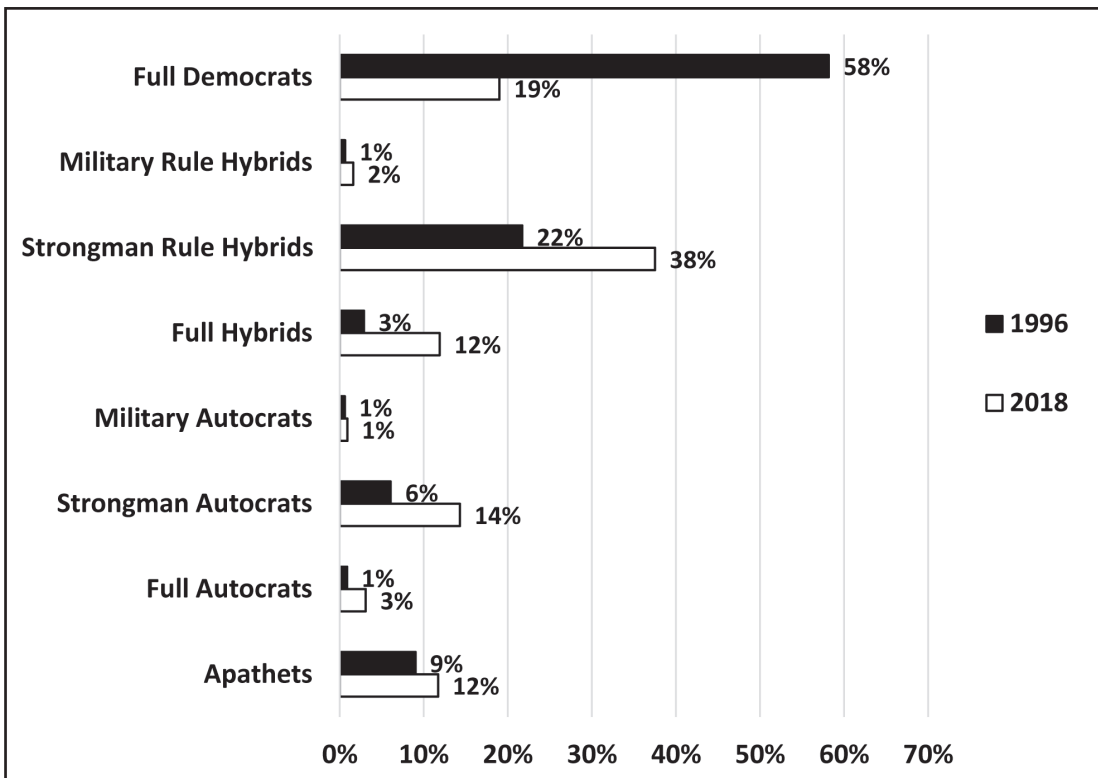

Figure 3. Shifting types of regime supporters, 1996 and 2018

Source: World Values Survey

Combined, these results indicate that hybrids have gained 26% over the last decades, consequentially constituting the most prevalent group: 52% of South Korean citizens. This group was a minority (26%) in 1996 but outnumbered full democrats by a margin of 33% in 2018. Autocrats comprised only 8% in 1996, but they have increased to 18% in 2018. Thus, it is apparent that hybridisation of democratic and authoritarian orientations has become a dominant phenomenon in the minds of South Korean citizens.

If hybridisation and autocratisation of regime support are associated with democratic deconsolidation, what direction have Korean citizens driven in terms of democratic deconsolidation? As signalled in Figure 23.2 and confirmed in Figure 23.3, while living with established democratic institutions, 52% of South Korean citizens have advanced support for strongman rule. Whereas 38% of South Koreans retain support for democracy, 14% have abandoned democratic support and have embraced strongman rule as the most preferred regime type. These findings suggest that cultural deconsolidation of South Korean democracy has already set in, and the coming regime welcomed by a majority of citizens is likely to be strongman rule with democratic institutions rather than military rule.

The final question remains to be answered: What social groups shoulder South Korean democracy and drive its hybridisation with strongman authoritarian rule? Recent scholars examining the trend of democratic support in the West have debated which social segments evince the erosion of democratic support. For example, Foa and Mounk (2016) found that democratic support has declined in the West, and young millennials and rich citizens are sceptical of democracy and most open to authoritarian alternatives. On the basis of the evidence, Foa and Mounk (2016) warned that scholars are overly confident that old consolidated democracies are unassailable and they fail to recognize signs of deconsolidation. Finally, Foa and Mounk (2017) declared the end of the consolidation paradigm.

On the other hand, not all scholars agree with them. In particular, Inglehart (2016) stated that declining support for democracy and increasing openness to nondemocratic alternatives are not found across democracies but are apparent only in the United States. This debate sparked subsequent online exchange in *Journal of Democracy*, with Norris (2017) and other scholars (Alexander and Welzel 2017; Voeten 2017) showing that the cultural foundation of democracy is solid and

institutional backsliding of democracy is negligible in the West. Owing to their analyses, they judge that the thesis of democratic deconsolidation is by and large exaggerated.

This academic debate raises a question about who defends South Korean democracy and who drives its deconsolidation. To determine ordinary citizens of democratic consolidation and deconsolidation in South Korea, I chose three actor-centric theories of democratic development: elite competition, neo-modernisation, and political competition. First, drawing from Moore's famous statement about "no bourgeoisie, no democracy" (1966), scholars of the elite competition theory contend that democracy is likely to advance as the rising economic class demands democracy and constrains the top incumbent elites of politics and economy (Ansel and Samuels 2014). Thus, a credible demand for democracy is expected to come from the upper and middle classes of Korea, rather than from those who remain poor.

Second, following Inglehart's initiative, scholars of the neo-modernisation theory have proposed the cultural theory of stable democracy, whereby social modernisation leads to democratic change as those with cognitive resources such as educational attainment and political interest are attached to democracy and detached from authoritarianism (Inglehart and Welzel 2005). This model indicates that college-educated citizens with political interest are supportive of democracy over authoritarianism.

Finally, building on Schattschneider's famous statement, "the political parties created democracy" (1942), the political competition model presents the view that democratic change follows as existing political cleavages see opportunities from electoral and non-electoral methods to instigate political cleavages and mobilize supporters to maximize the parties' political interests (Ziblatt 2017). This model logically suggests that democratic support varies across two major cleavages of South Korean politics: ideological and generational.

To evaluate the shifting citizenship for the last decades, I focus on two broad types of regime supporters (full democrats and hybrids) and examine how these two varied across the following six variables in 1996 and 2018: subjective social class, income, education, political interest, ideology, and generation. For a simple comparison, I have transformed all the variables into binaries or ordinals.

Table 23.1. Distribution of regime supporters between 1996 and 2018

	1996			2018			Difference	
	Full (A)	Democrats (B)	Hybrids (C)	Full (C)	Democrats (D)	Hybrids (D)	C-A	D-B
(Pooled)	58%	25%	19%	51%	39%	26%	-39%	26%
Subjective Social Class								
Lower	52	32	19	49	33	17	-33	17
Middle	58	24	20	51	38	27	-38	27
Upper	64	23	16	53	48	30	-48	30
Income								
Low	53	30	19	50	34	20	-34	20
Middle	64	19	21	49	43	29	-43	29
High	62	23	15	57	47	34	-47	34
Education								
High school and below	52	30	18	51	34	21	-34	21
College and above	69	17	20	51	50	34	-50	34
Political Interest								
Low	55	29	20	50	35	21	-35	21
High	61	23	18	52	42	30	-42	30
Ideology								
Progressive	64	22	20	50	44	28	-44	28
Centre	58	27	18	50	40	23	-40	23
Conservative	52	28	19	54	33	26	-33	26
Generation, y								
39 and below	60	22	20	50	40	28	-40	28
40-54	59	26	19	52	39	26	-39	26
55 and above	46	38	18	51	29	13	-29	13

What social groups have maintained sturdy support for democracy and what other groups turned to hybridisation of South Korean democracy? Table 23.1 reveals pessimistic results in that hybridisation of regime support is evident across all social and political groups between 1996 and 2008, whereas the proportion of full democrats has substantially declined in all groups. Interesting is that the drop in the proportion of full democrats and the rise in that of hybrids are strong among those of the democratizing actors identified by the recent actor-centric theories:

upper-class and high-income groups, college-educated citizens with political interest, and ideologically progressive young generations. Democratic fervor has gradually disappeared and openness to authoritarianism has risen among the same groups. The proportions that are no longer full democrats are 48%, 47%, 50%, 42%, 44%, and 40% among the categories of the upper class, high income, college education, high political interest, progressive ideology, and young generation, respectively. The percentage increase in the hybrids ranges from 28% in the young generation to 34% in the college-educated and high-income groups. Finally, the full democrats are not distinguished across different social and political groups and they are overwhelmed by the hybrids in 2018.

These analytical results have theoretical and practical implications. Theoretically, as consistent with the expectations of the elite competition, neo-modernisation, and political competition models, these actors mounted democratic energy by supporting democracy and rejecting authoritarian alternatives in 1996. It appeared that political coalitions for democratisation were formed among those middle- and upper-class citizens with educational attainment and political interest on the one hand and those progressive young generations on the other in the 1990s. However, those variables of the actor-centric theories do not make differences between the full democrats and the hybrids in 2018, which raises a question about the validity of the recent actor-centric theories in explaining cultural politics of democratic deconsolidation in South Korea.

What do these results make a practical implication about the state and prospects of South Korean democracy? The results suggest that authoritarian forces in Korea are in an offensive position, whereas democrats are in a defensive one. Although democratic institutions are present, hybridisation of democracy and authoritarianism is inevitable as an increasing number of citizens have already withdrawn authentic support for democracy and consider strongman rule as a good governance model.

The strongman rule with democratic institutions is a real alternative model to liberal democracy around the world. Hugo Chávez in Venezuela, Recep Erdogan in Turkey, and Viktor Orbán in Hungary rose to power through democratic elections and, then, gradually subverted democracy. This type of democratic backsliding by executive takeovers tends to proceed as illiberal leaders sustain democratic

institutions but then abuse them to build non-democratic governance. The outcome is a new form of authoritarian rule, which Levitsky and Way (2010) called *competitive authoritarianism* and Zakaria (2003) termed *illiberal democracy*. These strong and illiberal leaders have combined authoritarian governance in substance and democratic institutions in form.

The competitive and strongman authoritarianism is not unfamiliar in modern Korean history. Rhee Syngman and Park Chunghee before the 1972 martial constitution were exemplary leaders of competitive authoritarianism because they drove authoritarian rule while giving lip service to liberal democracy and manipulating democratic institutions such as elections, multi-party competition, and legislatures. Even under the Park Chung-hee and Chun Doo-hwan governments of 1972 to 1988, legislative elections did not stop and these military leaders were elected presidents via electoral college. Moreover, all three dictators were statist leaders who attempted to represent the people of South Korea as a whole, stood above government branches, and accumulated political power in the name of achieving national goals such as an anti-communist agenda against North Korea and economic development against poverty. Thus, the past dictatorship of South Korea was closer to competitive and strongman authoritarianism than to closed military rule in which a military junta rules a country without allowing elections, opposition parties, and a legislature.

That a majority of the Korean citizens retain support for democracy but consider strongman rule as a good governance model offers three specific implications for the prospects of Korean democracy. One is that democratic institutions are not likely to break down in the foreseeable future because seven in ten citizens see democracy as a preferred system. Recent scholars of democratisation have raised a question about the democratic utility of democratic institutions (Zakaria 2003; Svobik 2019). According to them, elections and legislatures may not serve democratic advancement, although they are likely to improve enduring problems of authoritarian governance such as informational asymmetry, lack of credibility, and violent succession. Thus, it is possible that democratic institutions can continue without making democratic progress for the long term and democracy in South Korea is not likely to be exceptional.

The next implication is that against a backdrop of democratic institutions, the authoritarian style of governance will tend to continue. This hybridisation of democratic institutions and an authoritarian style of governance was evident during the Lee Myung-bak and Park Geun-hye governments, and it has been observed even in the Moon Jae-in government (Shin 2020). Because South Korean presidents are strong in authority in comparison with other branches, they tend to expand executive power to a maximum degree rather than practice the democratic principle of constrained and limited government; their attempts to mount and wield presidential power have resulted in constant struggles among political parties and social groups without elevating democratic standards. As Przeworski (1991, 9) aptly pointed out, democracy is consolidated and self-enforcing as the political stakes of taking government power decline and government leaders practice limited power. The principle of limited power is hard to practice due to strong presidentialism as well as citizens' demand for strongman leadership in South Korea.

Finally, the steady erosion of democratic support would be a significant barrier to further democratic change because it no longer provides a sufficient amount of democratic capital which can be used to deepen the democratic quality of South Korea. Inevitably, Korean leaders would compromise between liberal norms of democracy and populist demands of ordinary people, which works against the systematic development of liberal democracy in South Korea.

Two questions arise from the analytical results about the cultural erosion of South Korean democracy: How did the candlelight protest affect the prospect of Korean democracy? Is democratic breakdown possible in Korea? With regard to the first question, it is indisputable that the candlelight protest halted democratic deconsolidation under the Lee Myung-bak and Park Geun-hye governments. What is not clear is whether the candlelight protest can bring about further democratic changes. Because the WVS 7 was conducted 8 months after the candlelight protest officially ended in the vacancy election of May 2017, the results of the WVS 7 can be used to determine the democratic effects of the candlelight protest on regime support in South Korea. According to Figures 23.2 and 23.3, public support for democracy over authoritarianism had been declining before and this downward trend continued after the candlelight protest. Therefore, the candlelight protest saved South Korean democracy not because of mass demand for democracy but despite its decline. Although slogans about democracy and popular sovereignty poured out

on the streets of Seoul and other cities, the democratic role of the candlelight protest was defensive in that South Korean democracy has been restored to the level achieved before the Lee Myung-bak government. As a result, the long-term positive effect of the candlelight protest is likely to be limited in deepening both democratic citizenship and South Korean democracy.

If the future of South Korean democracy is not bright, can it break down? This question relates to how the country’s democracy would survive despite substantial erosion of its cultural foundation. The answer to this question requires further research beyond the scope of this chapter, but it is worthy of additional discussion. The recent literature of democratisation and democratic development commonly suggest that new democracies can survive due to four structural conditions (Levitsky and Way 2010; Inglehart and Welzel 2005; Ziblatt and Levitsky 2018). Internationally, democracies can last when they are close to democratic hegemons such as the United States and the European Union and foreign threat from authoritarian hegemons is not seriously detrimental. Politically, democracies tend not to break down where one political group is not sufficiently powerful enough to bend other groups. Socially, democracies can avoid breakdown when civil society external to the state apparatus is large and vibrant. Institutionally, democracies can be preserved when institutional and legal constraints on executive power are substantial.

When these structural conditions are considered together, it is evident that South Korean democracy will not break down in the near future. South Korea has been a bloody ally and imperative economic partner of the United States, the global democratic hegemon; and South Korea has maintained limited political connections with authoritarian neighbours such as China, Russia, and North Korea. Domestic influence of those authoritarian neighbours are far restrained. Politically, South Korea’s two rival parties have been based on regional, ideological, and generational cleavages in which one group does not allow the other to subvert existing institutions. As Dahl (1971, 16) posited a half century ago, democracy can last because the expected costs of suppression is simply high. As evident in the 2016–2017 candlelight protest and the 2019 mass rallies in support of and opposed to Justice Minister Cho Kook, massive resistance, pro- or anti-government, is nearly impossible to stifle in South Korea. Moreover, civil society is large and the state sector is small in South Korea. For example, public sector employment as a

percentage of the labour force was more than 25% in Hungary in 2013, 40% in Russia in 2011, and 50% in China in 2012. On the other hand, public sector employment in South Korea was the lowest (8%) among advanced countries in 2013 (OECD 2015). Finally, one legal constraint on South Korean presidents is notable, although presidential power is strong over the legislative and judicial branches: South Korean presidents can serve only one term by constitution. Because of the term limit, South Korean presidents wield strong power only while in office; they are unable to accumulate political power sufficient to subvert democracy.

When these structural conditions and the cultural erosion of democratic support among mass citizens are considered together, one expects that South Korean democracy is likely to survive without making substantial progress. Two decades ago, Richard Rose and Doh Chull Shin (2001, 331) raised the possibility that Korean democracy would fall into “a low-level equilibrium trap in which the inadequacies of elite are matched by low popular demands and expectations.” and incomplete democracy may persist indefinitely unless leaders abide by rule of law and demonstrate liberal integrity. The overall results presented in this chapter determine that the incomplete democracy of South Korea has been locked in such a low-equilibrium trap.

5. CONCLUSION

Recent scholars have reported that the third wave of global democratisation is over and democratic backsliding is evident in some new democracies (Levitsky and Ziblatt 2018; Mounk 2018). International institutes such as Freedom House and Economic Intelligence have shown a consistent decline in the levels of civil liberties and political rights across new democracies. In line with this trend, comparative scholars have examined and debated the degree to which cultural deconsolidation of democracy has proceeded in old and new democracies (Foa and Mounk 2016, 2017; Norris 2017).

This chapter took a cultural perspective to examine deconsolidation of South Korean democracy and evaluate its conditions and prospects in a systematic manner. Analysing the WVS from 1996 to 2018, I found that support for democracy has steadily eroded, whereas public openness to strongman rule and

military rule has increased on a par. The cultural deconsolidation of Korean democracy had already been set in the early 2000s, and its current state is that full democrats are outpaced by hybrids two times over. Although democratic institutions are likely to persist, hybridisation of these institutions and authoritarian governance is likely to be a dominant feature of South Korean politics. A majority of the country's citizens do not seem to be aware of how dangerous strongman rule would be because they regard it as a good way of ruling the country. Therefore, South Korean democracy has fallen into a low-equilibrium trap as citizens' demand for democracy is low and elites, progressive or conservative, continue to violate rule of law, liberal integrity, and limited government (Rose and Shin 2001; Svobik 2013). These are the costs of incomplete democracy, which entail political discontent and mass protests in South Korea.

To escape from this trap, Korean democracy needs to increase full democrats who not only embrace democracy but also reject all types of authoritarian rule. In the politics of democratisation and democratic change, to end authoritarian rule and to construct liberal democracy are two different tasks. Having democratic institutions does not guarantee making them work. South Korean politics has focused on the former but has lacked efforts to practice principles of liberal democracy and enhance democratic citizenship. Without improving democratic citizenship, democracy in South Korea will persist as incomplete and ordinary citizens must pay the price for this.

BIBLIOGRAPHY

- Alexander, A., and Welzel, C. 2017. The myth of deconsolidation. Online Exchange on Democratic Deconsolidation. *Journal of Democracy*. Available at <https://www.journalofdemocracy.org/online-exchange-democratic-deconsolidation/>.
- Almond, G., and Verba, S. 1963. *The Civic Culture*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Ansell, B., and Samuels, D. 2014. *Inequality and Democratization*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Chang, H. 2017. South Koreans worked a democratic miracle. *The New York Times*, September 14. Available at <https://www.nytimes.com/2017/09/14/opinion/south-korea-social-mobility.html>.
- Cho, Y., and Kim, Y. 2016. *Procedural justice and perceived electoral integrity*. *Democratization* 23: 1180-1197.
- Dahl, R. 1971. *Polyarchy*. New Haven, CT: Yale University Press
- _____. 1998. *On Democracy*. New Haven, CT: Yale University Press
- Foa, R., and Mounk, Y. 2016. The danger of deconsolidation. *Journal of Democracy* 27:5-17.
- _____. 2017. The End of the consolidation paradigm. *Journal of Democracy*. Online Exchange on Democratic Deconsolidation. Available at <https://www.journalofdemocracy.org/online-exchange-democratic-deconsolidation/>.
- Hahm, C. 2008. South Korea's miraculous democracy. *Journal of Democracy* 19:128-42.
- Huntington, S. 1991. *The Third Wave*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Inglehart, R. 2016. The danger of deconsolidation: how much should we worry? *Journal of Democracy* 27:18-23.
- Inglehart, R., and Welzel, C. 2005. *Modernization, Cultural Change, and Democracy*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Lee, H. 2017. *South Korea as a beacon of Asian democracy*. East Asia Institute Column. September 21.

- Kim, B. K. 2000. Party politics in South Korea's democracy. Pp. 53-85 in *Consolidating Democracy in South Korea* 53-85, ed. by L. Diamond and B. K. Kim. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Kim, H. M. 2019. Corruption, citizen resistance, the future of democracy in Korea. *Korea Journal*, 59:5-15.
- Levitsky, S., and Way, L. 2010. *Competitive Authoritarianism*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Levitsky, S., and Ziblatt, D. 2018. *How Democracies Die*. Danvers, MA: Crown.
- Moore, B. 1966. *Social Origins of Dictatorship and Democracy*. New York, NY: Beacon Press.
- Mounk, Y. 2018. *People Vs. Democracy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Norris, P. 2017. Is Western democracy backsliding? *Journal of Democracy*. Online Exchange on Democratic Deconsolidation. Available at <https://www.journalofdemocracy.org/online-exchange-democratic-deconsolidation/>.
- Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). 2015. *Government at a Glance*. Paris: OECD Publishing.
- Przeworski, A. 1991. *Democracy and the Market*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Rose, R., and Shin, D. 2001. Democratization backwards. *British Journal of Political Science*, 31:331-54.
- Rose, R., Mishler, W., and Haerpfer, C. 1998. *Democracy and Its Alternatives*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Schattschneider, E. 1942. *Party Government*. New York, NY: Farrar & Rinehart.
- Shin, D. 2018. *The deconsolidation of liberal democracy in Korea*. *Korea Observer* 49: 107-36.
- _____. 2021. *Democratic deconsolidation in East Asia*. *Democratization* 28: 142-60.
- Shin, G. W. 2020. South Korea's democratic decay. *Journal of Democracy* 31:100-14.
- Svolik, M. 2013. Learning to love democracy. *American Journal of Political Science* 57: 685-702.

- Svolik, M. 2019. *Democracy as an equilibrium*. Democratization 26:40-60.
- Voeten, E. 2017. Are people really turning away from democracy? *Journal of Democracy*. Online Exchange on Democratic Deconsolidation. Available at <https://www.journalofdemocracy.org/online-exchange-democratic-deconsolidation/>.
- Zakaria, F. 2003. *The Future of Freedom*. New York, NY: W.W. Norton.
- Ziblatt, D. 2017. *Conservative Parties and the Birth of Democracy*. New York, NY: Cambridge University Press.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มย่อยที่ 1
ปรากฏการณ์ทางสังคมกับความเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมือง
(Social Phenomena and Changes in Political Parties)

พรรคการเมืองไทย ในมุมมองสังคมวิทยา จากแนวคิดการบริโภคเชิงสัญลักษณ์

Thai Political Parties from the Sociological Perspective of Sign Consumption

ศรันย์ อมาตยกุล*
ก่อกองษ์ พลโยธา**

บทคัดย่อ

การศึกษาเกี่ยวกับพรรคการเมืองในประเทศไทย เกือบทั้งหมดเป็นการอธิบายจากทัศนะทางรัฐศาสตร์ ในขณะที่แทบไม่พบการศึกษาพรรคการเมืองจากทัศนะของศาสตร์อื่นเลย ทั้งที่จริงแล้วเนื้อหาเกี่ยวกับพรรคการเมืองนั้นสามารถอธิบายโดยใช้ความรู้จากศาสตร์ที่แตกต่างออกไปได้ บทความนี้จึงศึกษาพรรคการเมืองโดยใช้แนวคิดการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ซึ่งเป็นทัศนะทางสังคมวิทยา มาปรับใช้เพื่อทำความเข้าใจพรรคการเมืองไทย ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์พรรคการเมืองทั้งจากทัศนะและศาสตร์ที่แตกต่างกัน สามารถอธิบายพรรคการเมืองในแง่มุมต่าง ๆ ได้แตกต่างออกไปจากมุมมองเดิมที่มักปรากฏแต่เฉพาะในทางรัฐศาสตร์เท่านั้น ผลการศึกษานี้จึงเป็นตัวอย่างของการใช้กระบวนการค้นคว้าความจริงแบบบูรณาการข้ามศาสตร์ เพื่ออธิบายพรรคการเมือง หรือแม้แต่ปรากฏการณ์อื่น ๆ ได้

คำสำคัญ: พรรคการเมือง การบริโภคเชิงสัญลักษณ์ สังคมวิทยา

* ว่าที่ร้อยเอก ดร.ศรันย์ อมาตยกุล คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
อีเมลล์ sarun@amatyakul.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ก่อกองษ์ พลโยธา คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี
มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมลล์ kawpong@kku.ac.th

Abstract

Most of Thai political party studies are explained from the perspective of political science while the use of viewpoint from other disciplines is relatively scarce although the contents in political sciences can be elucidated from a transdisciplinary angle. This article aims to study political parties from the sociological point of view in terms of sign consumptions for the additional understanding of Thai political parties. The results reveal that the analysis of political parties from different points of view and disciplines can results in richer explanations of political parties in comparison with those traditionally offered by political science alone. This study results thus provide an example of using transdisciplinarity paradigms r to explicate political parties or other relevant phenomena.

Keywords: party politics, consumption of signs, sociology

บทนำ

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เคยกล่าวไว้ว่า สินค้าถือกำเนิดขึ้นในฐานะเป็นวัตถุแห่งการแลกเปลี่ยนเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ในขณะที่เงินตราถือกำเนิดขึ้นตามมาในฐานะเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยน แต่เมื่อเวลาผ่านไป มนุษย์เรากลับพ่ายแพ้ให้กับสินค้าและเงินตรา แม้ทั้งสองสิ่งจะเป็นเพียงสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์หรือผลิตขึ้นก็ตาม มนุษย์ส่วนหนึ่งกลับหลงใหลไปกับการแสวงหาเงินตราเพื่อต้องการที่จะได้ครอบครองสินค้า โดยหลงลืมว่าแท้จริงแล้ว สินค้ามันเกิดมาก็เพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการ (need and want) เพื่อใช้ประโยชน์ในทางกายภาพเป็นหลัก (คาร์ล มาร์กซ์, 2542) เช่น การใช้สินค้าเพื่อสร้างความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต หรือการใช้สินค้าเป็นเครื่องมือเพื่อลดความยุ่งยากในการทำงาน

อย่างไรก็ตาม เมื่อมนุษย์บริโภคสินค้าเพื่อสร้างความหมายให้กับตนเอง เช่น การช้อปปิ้งหรูหราเพื่อแสดงว่าตนมีฐานะร่ำรวย หรือการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแฟชั่นสมัยใหม่เพื่อสื่อสารว่าตนเองมีความทันสมัย การบริโภคจึงไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการประโยชน์ทางกายภาพตามหน้าที่ที่แท้จริงของสินค้า มนุษย์ส่วนหนึ่งจึงใช้เวลาตลอดทั้งชีวิตเพื่อแสวงหาเงินตราเพียงเพราะต้องการนำไปซื้อสินค้าเพื่อสร้างความหมายบางประการให้กับชีวิต โดยมีความเชื่อว่าเมื่อได้ครอบครองสินค้าแล้วก็จะนำมาซึ่งความสุข (Baudrillard, 1968)

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า หากสินค้านั้นสามารถสร้างความสุขให้แก่มนุษย์ได้จริงแล้ว เหตุใดการบริโภคจึงไม่ได้สิ้นสุดลงที่วัตถุชิ้นใดชิ้นหนึ่ง แต่ในทางกลับกัน

การบริโภคกลับเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าวัตถุดิบจะยังคงใช้งานตามหน้าที่ที่แท้จริงได้ เช่น การซื้อโทรศัพท์หรือรถยนต์รุ่นใหม่ แม้ว่าโทรศัพท์หรือรถยนต์ที่มีอยู่เดิมจะยังสามารถใช้งานได้ก็ตาม ดังนั้น การบริโภคความหมายจึงเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างไม่มีวันจบสิ้น (Baudrillard, 1981; Simmel, 2011)

เมื่อกล่าวถึงสินค้าในบริบททางการเมืองแล้ว สินค้านั้นมีความหมายที่ครอบคลุมถึงพรรคการเมืองที่แม้ว่าจะไม่ได้เป็นสินค้าโดยสภาพด้วย เนื่องจากหากพิจารณาความหมายของพรรคการเมืองและสินค้าแล้วจะมีความเชื่อมโยงกัน โดยที่พรรคการเมืองนั้น หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกันมารวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการสรรหาและคัดเลือกบุคคลเข้ารับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎร เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจบริหารและนิติบัญญัติ (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2564)

ส่วนสินค้านั้น ศาสตราจารย์ฟิลิป คอตเลอร์ (Philip Kotler) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาแห่งการตลาดยุคใหม่ได้นิยามไว้ว่า สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ (Kotler & Armstrong, 2020) ดังนั้นพรรคการเมืองจึงมีความหมายที่คาบเกี่ยวกับสินค้า เนื่องจากพรรคการเมืองเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่ออุดมการณ์ทางการเมืองและความต้องการของประชาชน (Forbes, 2014 29 January; Marketing Week, 2018 12 July; Banerjee, 2020)

การพิจารณาพรรคการเมืองในฐานะที่เป็นสินค้า จะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจและอธิบายพรรคการเมืองได้ในแง่มุมที่หลากหลายได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินการของพรรคการเมืองที่เป็นไป เพื่อการได้รับการเลือกตั้งเพื่อเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง (Rye, 2014; Marland & Flanagan, 2013) การดำรงอยู่ของพรรคการเมืองจึงเกิดขึ้นเนื่องจากพรรคการเมืองต้องการตอบสนองต่อคะแนนเสียงของประชาชนเท่านั้น ดังนั้น พรรคการเมืองจะกำหนดนโยบายที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน อันจะนำไปสู่การได้รับคะแนนนิยมจนได้รับการเลือกตั้ง (Smith & French, 2009)

การที่พรรคการเมืองได้กลายเป็นสินค้า ทำให้พรรคการเมืองต่างก็ให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบาย ที่เอื้อประโยชน์โดยตรงแก่ประชาชนอันเป็นกลุ่มเป้าหมายของตน (Newman, 2021) ตัวอย่างเช่น พรรคประชาชาติที่เสนอนโยบายส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมที่เคารพให้เกียรติในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งตอบสนองต่อฐานเสียงที่เป็นมุสลิมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือพรรคอนาคตใหม่ที่มุ่งเน้นฐานเสียงคนรุ่นใหม่ ก็เสนอนโยบายที่ปฏิวัติการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำ (สุรัชย์ ไตรเรืองศรี & ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2563; efinancethai, 2019)

อย่างไรก็ตาม แม้พรรคการเมืองจะเปรียบเป็นดั่งสินค้า แต่พรรคการเมืองก็มีความแตกต่างจากสินค้าทั่วไปอยู่บางประการ เช่น หากประชาชนต้องการซื้อพรรคการเมืองก็ไม่จำเป็นต้องใช้เงินเพื่อซื้อพรรคการเมืองเช่นเดียวกับการซื้อสินค้าทั่วไป เนื่องจากการซื้อพรรคการเมืองของประชาชนเป็นไปในลักษณะของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนคะแนนเสียงกับสิ่งที่พรรคการเมืองนำเสนอ (Newman, 2021) เช่น นโยบายของพรรคการเมือง หรือคุณค่าความหมายของพรรคการเมืองที่สะท้อนกลับสู่ความรู้สึกของประชาชน ตัวอย่างเช่น พรรคประชาธิปัตย์มีความซื่อสัตย์สุจริต พรรคอนาคตใหม่มีความเป็นคนรุ่นใหม่ และพรรคไทยรักไทยมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ชนกนาถ พูลสวัสดิ์, 2555; พันธกานต์ ทานนท์, 2563; แพรวา ศรีธานี, 2557)

การที่ประชาชนบริโภคคุณค่าความหมายของพรรคการเมือง ก็เป็นไปในลักษณะเดียวกับการบริโภคคุณค่าความหมายที่เกิดกับสินค้าทั่วไป เช่น การบริโภคกาแฟสตาร์บัคส์ในประเทศไทย มักเกิดจากความต้องการที่จะบริโภคคุณค่าความหมายของความเป็นอเมริกัน เพื่อนำไปสู่การแสดงสถานะทางสังคม ส่วนการชัชรถยนต์ Tesla ก็เพื่อต้องการบริโภคคุณค่าความหมายของความโก้หรูและน่าตื่นเต้น ส่วนการสวมใส่เสื้อผ้า Vatanika ก็เพื่อต้องการบริโภคคุณค่าความหมายของควมมีมาตรฐาน มีความสามารถ และความหรูหรา (ศรีณีย์ อมาตยกุล, ก่อพงษ์ พลโยธา, & วาลี ปรีชาปัญญากุล, 2560; Dvornechcuck, 2021; ศรีณีย์ อมาตยกุล, วิริลพัชร มงคลอำนาจ, & ก่อพงษ์ พลโยธา, 2561)

จะสังเกตเห็นได้ว่า คุณค่าความหมายที่ปรากฏขึ้นในผลิตภัณฑ์ทั่วไปนั้นค่อนข้างมีความหลากหลาย นอกจากนั้นก็ยังมีคุณสมบัติที่สามารถเชื่อมโยงสู่การแสดงสถานะทางสังคมได้ ดังนั้น การคาดการณ์คุณค่าความหมายจึงไม่อาจอาศัยการคาดคะเนที่ไร้ทิศทาง แต่ควรอธิบายด้วยการนำแนวคิดที่มีศักยภาพในการอธิบายมาใช้ โดยแนวคิดที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคได้ดีแนวคิดหนึ่ง คือ การบริโภคเชิงสัญลักษณ์ (consumption of signs) ที่ว่าด้วยการบริโภคความหมายในสังคม

การบริโภคเชิงสัญลักษณ์เป็นแนวคิดทางสังคมวิทยาที่ว่าด้วยการบริโภค อันเกิดจากการให้คุณค่าความหมายแก่ผลิตภัณฑ์ การนำแนวคิดนี้มาใช้วิเคราะห์พรรคการเมืองจะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจพรรคการเมืองจากแง่มุมใหม่ๆ ที่แตกต่างจากการทำความเข้าใจโดยใช้มุมมองกระแสหลักทางรัฐศาสตร์ได้ นอกจากนี้ การอธิบายปรากฏการณ์โดยใช้การบูรณาการข้ามศาสตร์ (transdisciplinarity) จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น (Rigolot, 2020)

บทความนี้ นำแนวคิดการบริโภคเชิงสัญลักษณ์อันเป็นมุมมองทางสังคมวิทยา มาใช้วิเคราะห์พรรคการเมืองในภาพรวมโดยไม่ได้เจาะจงวิเคราะห์พรรคหนึ่งพรรคใดเป็นพิเศษ ซึ่งแนวคิดการบริโภคเชิงสัญลักษณ์จะนำเสนอมุมมองที่แตกต่างจากมุมมองกระแสหลักทางรัฐศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์พรรคการเมืองเพื่อให้เห็นสิ่งที่แตกต่างออกไปได้ อีกทั้งบทความนี้

ยังต้องการแสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์พรรคการเมือง เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจพรรคการเมืองในมุมมองที่หลากหลายได้ดียิ่งขึ้น

แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์

การพัฒนาสินค้าที่ประสบความสำเร็จมักเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการของมนุษย์ จนนำไปสู่การสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้น (Hunt & Mello, 2021) คาร์ล มาร์กซ์ ได้วิเคราะห์สินค้า ด้วยการแยกประโยชน์ที่ได้รับจากสินค้าออกเป็น 2 ส่วน คือ ประโยชน์ใช้สอยและมูลค่าแลกเปลี่ยน (คาร์ล มาร์กซ์, 2542) การวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นการพิจารณาจากมิติของการผลิตที่ให้ความสำคัญกับแรงงานที่ใช้ในการผลิต โดยเน้นว่ามูลค่าของสินค้าไม่ควรถูกคำนวณจากสิ่งอื่นใดนอกจากแรงงานที่ใช้ในการผลิต (คาร์ล มาร์กซ์, 2523)

แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์แพร่กระจายเป็นวงกว้างในกลุ่มของนักเศรษฐศาสตร์การเมือง และเป็นรากฐานให้กับสำนักคิดอื่นอีกเป็นจำนวนมาก เช่น สำนักคิดแฟรงค์เฟิร์ต สำนักคิดทฤษฎีวิพากษ์ สำนักคิดสตรีนิยม สำนักคิดเบอร์มิงแฮม และสำนักคิดหลังสมัยใหม่ (กาญจนา แก้วเทพ & สมสุข หินวิมาน, 2553) แต่เมื่อเวลาผ่านไป บริบทของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากยุคของคาร์ล มาร์กซ์ ที่มีชีวิตอยู่ในช่วงที่สังคมกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก การซื้อสินค้าไม่ได้เกิดจากความต้องการที่จะใช้ประโยชน์ตามหน้าที่หลักของสินค้า หรือการซื้อสินค้าที่พิจารณาจากการเปรียบเทียบราคาหรือมูลค่าของสินค้า แต่เกิดจากความต้องการบริโภคความหมายของสินค้านั้นด้วย

แนวคิดพื้นฐานทางสังคมวิทยา

ฌอง โบดริยาร์ด (Jean Baudrillard) ตั้งข้อสังเกตต่อทัศนะของคาร์ล มาร์กซ์ ที่วิเคราะห์สินค้าจากมิติด้านการผลิตว่า ทัศนะของคาร์ล มาร์กซ์ไม่เพียงพอต่อการอธิบายอีกต่อไป แต่การวิเคราะห์สินค้าควรมีการนำมิติด้านการบริโภคมาพิจารณาร่วมด้วย (Baudrillard, 1968) ส่วนองรี เลอเฟบวอร์ (Henri Lefebvre) ก็ได้ตั้งข้อสังเกตไว้เช่นกันว่า การที่มนุษย์ต้องทำงานซ้ำซากในการผลิตสินค้านำม่อให้เกิดความเบื่อหน่าย และทำให้เกิดสภาวะแปลกแยก (alienation) ซึ่งจะทำให้มนุษย์ไม่มีความผูกพันกับวัตถุ และไม่มี ความผูกพันแม้แต่กับมนุษย์ด้วยกันเอง (Lefebvre, 1984)

การเยียวาสภาวะดังกล่าวนี้ได้ทำให้เกิดการบริโภคในอีกลักษณะหนึ่งขึ้น ซึ่งเกิดจาก หลังจากช่วงเวลาทำงาน มนุษย์จะมีเวลาว่างเพื่อทำในสิ่งที่ตนเองต้องการได้ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเวลาว่างจึงเป็นไปเพื่อเยียวาสภาวะดังกล่าวนี้ (Lefebvre, 1984) การบริโภคสินค้าจึงกลายเป็นกิจกรรมที่ทำให้มนุษย์รู้สึกได้ถึงความมีอิสระภาพ และชดเชยความรู้สึกที่ต้อ งเบื่อหน่ายกับทำงาน ซึ่งในยุคของคาร์ล มาร์กซ์นั้น เทคโนโลยีการผลิตเริ่มมีความเจริญก้าวหน้า ธุรกิจจึงต้องการแรงงานเป็นจำนวนมากเพื่อทำการผลิตในโรงงาน เหตุการณ์นี้ส่งผล

ให้เกิดการเปลี่ยนผ่านจากยุคเกษตรกรรมสู่ยุคอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้สังคมจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก โดยการบริโภคได้กลายเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวกระโดดของระบบทุนนิยม (คาร์ล มาร์กซ์, 2542)

เมื่อการบริโภคกลายเป็นเครื่องมือที่ทำให้ระบบทุนนิยมสามารถดำเนินต่อไปได้ มนุษย์ที่เป็นแรงงานในการผลิตก็ได้กลายเป็นผู้บริโภคร่วมด้วย เนื่องจากมนุษย์นั้นก็ใช้การบริโภคเป็นหนทางในการเยียวยาจิตใจเพื่อให้ลืมเลือนสภาวะแปลกแยก จนกระทั่งพร้อมที่จะเริ่มต้นทำงานใหม่อีกครั้ง (Lefebvre, 2014) อย่างไรก็ตาม มนุษย์กลับไม่ตระหนักว่าตนเองนั้นได้กลายเป็นดั่งฟันเฟืองให้วงล้อของทุนนิยมขับเคลื่อนต่อไปได้ และมีแนวโน้มว่าวงล้อนี้จะหมุนเร็วขึ้นเรื่อย ๆ อันเกิดมาจากการนำการตลาดมาใช้เพื่อกระตุ้นให้มนุษย์ซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น (Fulcher, 2004)

การที่มนุษย์ต้องทำงานและบริโภคสินค้าวนเวียนไปเช่นนี้ ได้กลายเป็นสิ่งที่ลอกกลวงให้เกิดความรู้สึกขึ้นว่า ตนเองมีชีวิตอยู่เพื่อการทำงานเพื่อที่จะได้มีเงินไปบริโภคเท่านั้น ความสำเร็จของชีวิตถูกนิยามไว้กับมายาคติ (myth) เช่น การมีบ้าน รถยนต์ หรือได้รับตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งทำให้ระบบทุนนิยมขยายตัวต่อไปได้ (Barthes, 1972) นอกจากนี้ การเลือกซื้อสินค้าได้ทำให้มนุษย์รู้สึกได้ถึงความมีอิสรภาพ จากการที่สามารถเลือกซื้อสินค้าได้ตามความต้องการของตนเอง

อย่างไรก็ตาม การมีอำนาจในการเลือกซื้อสินค้านั้น กลับมีข้ออิสรภาพที่แท้จริง เพราะมนุษย์คุ้นชินกับการบริโภคสินค้าเฉพาะจากสิ่งที่ธุรกิจนำเสนอให้เท่านั้น นอกจากนี้ มนุษย์กลับหลงลืมที่จะผลิตสินค้าเพื่อบริโภคเอง ทั้งยังไม่สามารถบริโภคสินค้าที่ธุรกิจไม่ได้นำมาจำหน่ายได้ (Baudrillard, 1968) ธุรกิจจึงเป็นผู้กำหนดว่า มนุษย์ควรบริโภคและไม่ควรบริโภคสินค้าใด แทนที่จะถูกกำหนดจากความจำเป็นและความต้องการที่แท้จริงของตน

นอกจากมนุษย์จะไม่ได้มีอิสรภาพที่แท้จริงแล้ว การเลือกสินค้าที่ธุรกิจกำหนดมาให้เลือกนั้นก็เกิดจากการที่ธุรกิจจำแนกมนุษย์ออกเป็นกลุ่มตามแนวทางทางการตลาด การดำเนินการดังกล่าวมิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ในฐานะผู้บริโภค แต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของธุรกิจเพื่อที่จะสามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2021) การตลาดจึงเป็นสิ่งที่นำมาใช้เพื่อกระตุ้นความต้องการบริโภคให้มีมากขึ้นกว่าความจำเป็น (Kotler & Armstrong, 2020) มนุษย์จึงไม่เคยตระหนักรู้เลยว่าตนเองนั้นได้กลายเป็นผู้ถูกกระทำจากการถูกชักจูงให้ซื้อสินค้าที่ตนไม่ได้คิดมาก่อนว่าจะต้องบริโภค

สัญญา:

ฌอง โบตริยาร์ด อธิบายเกี่ยวกับการบริโภคในยุคสมัยใหม่ไว้ว่า การวิเคราะห์การบริโภคจะต้องย้อนกลับไปตั้งต้นที่เรื่องของสัญญาในทางภาษาศาสตร์ โดยฮิปโปเครติส (Hippocrates)

ซึ่งเป็นนักคิดที่มีชีวิตอยู่ในช่วง 460-370 ปีก่อนคริสตกาล ได้กล่าวไว้ว่า สัญญะ หมายถึง สิ่งที่ใช้แทนความหมายที่มากกว่าตัวมันเอง (Karimullash, 2020) ส่วนฌอง โบดริยาร์ด ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า สัญญะ หมายถึง สิ่ง que แสดงความหมายใดความหมายหนึ่ง ที่ทำให้มนุษย์ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันสามารถเข้าใจตรงกันได้ โดยที่สัญญะเป็นเรื่องของการประกอบสร้าง รหัสให้แก่สัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น (Baudrillard, 1968)

นอกจากนี้ โรลันด์ บาร์ธส์ (Roland Barthes) ก็ได้อธิบายไว้ว่า สัญญะ หมายถึง วัตถุ ซึ่งโดยสภาพแล้วไม่มีความหมายในตัวเอง หรือที่เรียกว่ารูปสัญญะ ความหมายจะเกิดขึ้น หลังจากมีการประกอบสร้างความหมายให้เชื่อมโยงกับวัตถุขึ้นแล้ว หรือที่เรียกว่าความหมาย ลำดับแรก (primary signification) (Barthes, 1972) ต่อจากนั้น ความหมายลำดับแรกนี้ ก็ได้กลายเป็นสัญญะเสียเองและประกอบสร้างความหมายต่อไป โดยความหมายที่เกิดขึ้น ในลำดับถัดมาเรียกว่า ความหมายลำดับที่สอง (secondary signification)

การแปลความหมายลำดับที่สองนี้จะเกิดขึ้นจากมายาคติ (myth) ที่เกิดจากตีความหมาย จากรหัสที่ซ่อนอยู่ในสัญญะนั้น ความหมายลำดับแรกซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อมโยง ความหมายให้เกิดขึ้นนั้น จึงเป็นเพียงฉาหน้าของความหมายที่แท้จริง ซึ่งซ่อนอยู่ใน ความหมายที่ลึกยิ่งกว่าความหมายลำดับแรกที่ปรากฏขึ้นก่อนหน้านี้ (Barthes, 1972) เรื่องของสัญญะจึงมีความซับซ้อน และมีความหมายลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่ภายใต้รูปสัญญะที่ความหมาย ลำดับแรกอ้างอิงถึง และความหมายที่ปรากฏในลำดับแรกก็อาจจะไม่ใช่ความหมายที่ต้องการ สื่ออย่างแท้จริงอีกด้วย

สัญญะที่ฌอง โบดริยาร์ด นำเสนอมีความเชื่อมโยงกับสัญญะเชิงภาษา ที่เกิดจากการประกอบสร้างความหมายตามทัศนะของโรลันด์ บาร์ธส์ เมื่อสัญญะประกอบสร้าง ความหมายและก่อให้เกิดสัญญะใหม่ได้แล้ว ความหมายของสัญญะในลำดับแรกก็จะนำไปสู่ การสร้างความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม ซึ่งเป็นเรื่องของความหมายของสัญญะในลำดับที่สอง การประกอบสร้างสัญญะในลักษณะนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของระบบ เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่มีการนำสัญญะมาใช้กับสินค้าเพื่อการกระตุ้นให้เกิดการบริโภคความ หมาย ซึ่งก่อนหน้านี้การจำหน่ายสินค้าจะเน้นที่ประโยชน์ใช้สอยที่สินค้านั้นๆ ดังนั้น การนำ สัญญะมาใช้กับสินค้าจึงสามารถกระตุ้นการบริโภคให้เกินกว่าความจำเป็นที่แท้จริงได้ (Baudrillard, 1968)

การบริโภคเชิงสัญญะ

การบริโภคเชิงสัญญะเป็นแนวคิดที่นำประเด็นเรื่องสัญญะมาใช้วิเคราะห์การบริโภค การบริโภคสัญญะจะเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ต้องการบริโภคความหมายที่แฝงมากับสินค้า เพื่อประกอบสร้างความหมายให้กับตนเองและนำไปสู่การสร้างตัวตน ความหมายที่เกิดขึ้นนี้ ไม่ได้มีความเป็นภววิสัย (objectivity) หรือมีความเป็นสากลที่มนุษย์รับรู้ความหมายร่วมกันได้

แต่ความหมายที่เกิดขึ้นมีความเป็นอัตวิสัย (subjectivity) ที่มนุษย์จะสามารถรับรู้ความหมายตรงกันได้เฉพาะกลุ่ม หรือเฉพาะสังคมเท่านั้น (ศรีธัญย์ อมาตยกุล, ก่อพงษ์ พลโยธา, & วาลี ปรีชาปัญญากุล, 2560) นอกจากนี้ จอร์จ ซิมเมล (Georg Simmel) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า มนุษย์จะสร้างอัตลักษณ์เพื่อให้ความหมายกับตนเองว่ามีความแตกต่างจากผู้อื่นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ที่อยู่ในสังคมเมืองที่มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง (individualism) (Simmel, 2011)

ตามแนวคิดดั้งเดิมของฌอง โบตริยาร์ด ที่ได้เสนอแนวคิดการบริโภคนิยมที่เน้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำแนวคิดการบริโภคนิยมเชิงสัญลักษณ์ไปใช้เพื่ออธิบายกับสินค้าทั่วไป เช่น สินค้าอุปโภคบริโภค (Poster, 2001) อย่างไรก็ตาม บทความนี้ได้ขยายขอบเขตของแนวคิดไปสู่พรรคการเมืองในฐานะสินค้าด้วย ดังจะเห็นได้จากฟิลิป คอตเลอร์ ที่ได้ให้คำนิยามแก่สินค้าไว้ว่า สินค้าหมายถึง สิ่งที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ (Kotler & Armstrong, 2020) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับพรรคการเมือง จึงเกิดขึ้นเมื่อประชาชนต้องการให้พรรคการเมืองเข้าไปเป็นตัวแทนของตน พรรคการเมืองกับสินค้าจึงมีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากพรรคการเมืองต้องสามารถส่งมอบคุณค่าที่ตอบสนองต่อความต้องการได้เช่นเดียวกับสินค้าทั่วไป

นอกจากความหมายที่มนุษย์ได้รับจากการบริโภคนิยมแล้ว ฌอง โบตริยาร์ด ได้ขยายความเพิ่มเติมอีกว่า สินค้าสามารถใช้เป็นสื่อกลางเพื่อส่งมอบความหมายได้ (Poster, 2001) โดยฌอง โบตริยาร์ด ได้ต่อยอดความคิดของมาร์เซล มอสส์ (Marcel Mauss) ที่วิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับของขวัญไว้ว่า การให้ของขวัญที่ดูเหมือนการให้เปล่า นั่น แท้จริงแล้วไม่ใช่การยกให้ฟรี แต่เป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยน เมื่อมีการให้ของขวัญก็จะเกิดการส่งมอบความหมายอันเป็นเรื่องพื้นฐานของการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น เมื่อมีการรับของฝาก ผู้รับก็ต้องให้บางสิ่งบางอย่างตอบแทนภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม (Mauss, 2011)

การให้ของขวัญจึงเป็นเรื่องของการดำรงรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม อย่างไรก็ตาม ในสังคมทุนนิยม การให้ของขวัญได้ทำให้ความหมายที่ส่งผ่านการแลกเปลี่ยนดูเหมือนจะถูกลดคุณค่าลง เนื่องจากการให้ของขวัญมีลักษณะคิดคำนวณถึงผลได้ผลเสีย ความคุ้มค่า และการใช้เงินตราเป็นสื่อกลาง เช่น การใส่เงินในซองเพื่อเป็นของขวัญในงานแต่งงาน (Mauss, 2011) ขณะที่ฌอง โบตริยาร์ด อธิบายว่า การให้ของขวัญมีความซับซ้อนกว่าสิ่งที่มาร์เซล มอสส์ได้เคยอธิบายไว้ เนื่องจากการให้ของขวัญมีการแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับ การบริโภคนิยมจึงเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องอ้างอิงกับประโยชน์ใช้สอย มูลค่า หรือคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ของสินค้าแต่อย่างใด (Bradillard, 1968)

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นพัฒนาการของแนวคิดการบริโภคนิยมเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งจะนำไปสู่ประเด็นหลักที่แนวคิดการบริโภคนิยมเชิงสัญลักษณ์นำเสนอว่า การบริโภคนิยมประกอบด้วย 4 มิติ โดยการบริโภคนิยมมิติที่ 1 เป็นเรื่องของบริโภคนิยมที่คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย ซึ่งพิจารณา

จากอรรถประโยชน์ (utility) ที่ได้รับจากสินค้า การบริโภคจะเกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา กล่าวคือ การบริโภคที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจำเป็นทางกายภาพ ดังนั้น การบริโภคในลักษณะนี้ จึงมีขีดจำกัด เนื่องจากข้อจำกัดของร่างกายที่ไม่สามารถบริโภคได้มากเกินไปกว่าความจำเป็น เช่น การบริโภคอาหารซึ่งเมื่ออิ่มแล้วก็จะไม่สามารถบริโภคเพิ่มได้อีก (Poster, 2001)

ส่วนการบริโภคในมิติที่ 2 เป็นเรื่องของบริโภคที่เกิดจากคุณค่าด้านการแลกเปลี่ยน ซึ่งพิจารณาจากการเปรียบเทียบ (equivalence) จากราคาหรือมูลค่าของสินค้า มนุษย์จึงสามารถบริโภคสินค้าได้แม้ว่าจะไม่ได้เป็นผู้ผลิตสินค้านั้นด้วยตนเองก็ตาม สินค้าจึงเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อนำเสนอประโยชน์ใช้สอยสู่การผลิตที่เน้นการขาย โดยที่คุณค่าของสินค้าจะเกิดขึ้นจากการคิดคำนวณถึงความคุ้มค่าว่า สินค้ายี่ห้อหนึ่งมีราคาถูกหรือแพงกว่าสินค้ายี่ห้ออื่น หรือหากสินค้ามีราคาถูกก็จะเกิดการบริโภค แม้ว่ามนุษย์จะไม่มี ความจำเป็นต้องใช้สินค้านั้นเลย (Poster, 2001) เช่น การตัดสินใจซื้อรถยนต์ยี่ห้อหนึ่งก็เนื่องมาจากการที่รถยนต์ยี่ห้ออื่น มีราคาถูกกว่ารถยนต์ยี่ห้ออื่น การบริโภคคุณค่าด้านการแลกเปลี่ยนได้ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างในโลก กลายเป็นสินค้าที่ดำรงอยู่เพียงเพื่อการซื้อขาย (Baudrillard, 1968)

ส่วนการบริโภคในมิติที่ 3 เป็นเรื่องของบริโภคที่คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งพิจารณาจากความหมายที่ได้รับจากสินค้าซึ่งทำให้รู้สึกแตกต่างจากผู้อื่น (difference) เช่น การซื้อรถยนต์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีความร่ำรวย และนำไปสู่การสร้างตัวตนเพื่อให้สังคมยอมรับ การบริโภคสัญลักษณ์ได้ทำให้เกิดการบริโภคความหมายที่ซ่อนอยู่ในสินค้าซึ่งเป็นความหมายลำดับแรก และเกิดการประกอบสร้างความหมายลำดับสองในเวลาต่อมา เช่น การสร้างตัวตน เพื่อแสดงสถานะทางสังคม

คุณค่าความหมายที่ทำให้เกิดการบริโภคในมิตินี้เกิดขึ้นในระดับของมายาคติ ที่ทำให้สินค้ากลายเป็นสัญลักษณ์อย่างสมบูรณ์แบบ โดยสินค้าสามารถประกอบสร้างความหมายได้โดยไม่มี ความสัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยหรือมูลค่าของสินค้า การบริโภคความหมายจะทำให้เกิดการบริโภคอย่างไร้ขีดจำกัด และสามารถทำให้ทุนขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากการตั้งราคาสินค้าจะขึ้นกับความหมายสัญลักษณ์ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับประโยชน์ใช้สอย มูลค่าของสินค้า หรือต้นทุนของสินค้านั้น (Baudrillard, 1968)

ขณะที่การบริโภคในมิติที่ 4 เป็นเรื่องของ การซื้อสินค้าเพื่อนำไปใช้แลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์กับผู้อื่น ซึ่งพิจารณาจากการส่งมอบความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสินค้า (ambivalence) (Baudrillard, 1968) การบริโภคในมิติที่ 4 นี้มีความแตกต่างจากการบริโภคใน 3 มิติแรก เนื่องจากสินค้าในมิตินี้ไม่ได้ส่งมอบคุณค่าใดแก่มนุษย์ผู้ซื้อสินค้า แต่จะมีการประกอบสร้างความหมายเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านสินค้า มนุษย์ผู้ซื้อสินค้าจึงไม่ได้เป็นผู้ที่ต้องการบริโภคความหมายของสินค้านั้น แต่เป็นเรื่องของการซื้อสินค้าเพื่อเป็นของฝากให้กับผู้อื่น โดยมีการเชื่อมโยงให้สินค้ามีความหมายถึงสิ่งที่มนุษย์เข้าใจตรงกัน เช่น การซื้อของฝากเพื่อแสดงความห่วงใย

สรุปได้ว่า การบริโภคนิยมทางสังคมวิทยาเป็นแนวคิดที่มีศักยภาพในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง เนื่องจากพรรคการเมืองมีลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกับสินค้า ดังจะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองเพื่อตอบสนองต่อประชาชน เช่นเดียวกับสินค้าที่มุ่งตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค แนวคิดที่บทความนี้นำเสนอคือ การบริโภคเชิงสัญญา ซึ่งเป็นแนวคิดที่อธิบายว่า การบริโภคจะเกิดขึ้นจากความต้องการที่จะบริโภคประโยชน์ใช้สอย มูลค่า คุณค่าเชิงสัญญา และเกิดการแลกเปลี่ยนเชิงสัญญาลักษณะ เนื้อหาในส่วนถัดไปคือ การนำเสนอการวิเคราะห์พรรคการเมืองโดยใช้มุมมองจากแนวคิดการบริโภคเชิงสัญญา

การปรับตัวของพรรคการเมืองกับการตอบสนองต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในระบอบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยของไทยเริ่มมีการก่อตั้งขึ้นอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2475 และผ่านการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมาหลายครั้งจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ประชาธิปไตยในประเทศไทยค่อนข้างมีรูปแบบเฉพาะที่แตกต่างจากหลายประเทศ เช่น อังกฤษและสหรัฐอเมริกา ตัวอย่างเช่นประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้วถึง 20 ฉบับ โดยรัฐธรรมนูญในปัจจุบัน คือ ฉบับปี พ.ศ. 2560 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ร่างขึ้นจากการเล็งเห็นถึงความไม่เหมาะสมของรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่ผ่านมา ซึ่งมีการยกเลิก แก้ไขเพิ่มเติม และประกาศใช้ใหม่หลายครั้ง แต่ก็มิได้ทำให้การปกครองเป็นไปโดยราบรื่นเรียบร้อย จนในบางครั้งเกิดวิกฤตรัฐธรรมนูญที่หาทางออกไม่ได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ให้ความหมายแก่พรรคการเมืองไว้ว่า “คณะบุคคลที่รวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง โดยได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้” (สถาบันพระปกเกล้า, 2564) พรรคการเมืองจึงเป็นการรวมตัวกันของมนุษย์ที่มีความคล้ายคลึงกันทั้งในด้านความคิดเห็นทางการเมืองและอุดมการณ์ทางการเมือง เพื่อดำเนินกิจกรรมหรือแสดงออกทางการเมืองร่วมกัน (civic activism) (Rye, 2014)

กฎหมายพรรคการเมืองของประเทศไทยกำหนดไว้ว่า หากพรรคการเมืองใดไม่ส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งทั่วไป 2 ครั้งติดต่อกัน หรือไม่ส่งลงสมัครเป็นระยะเวลา 8 ปีติดต่อกัน ก็ให้พรรคการเมืองสิ้นสภาพลง (สถาบันพระปกเกล้า, 2564) ดังนั้น การที่พรรคการเมืองจะมี ส.ส. ได้นั้น พรรคการเมืองก็ต้องกำหนดนโยบายของพรรค ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้สมาชิกพรรคผู้ลงสมัครได้รับการเลือกตั้ง การวิเคราะห์พรรคการเมืองโดยใช้แนวคิดการบริโภคเชิงสัญญาในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นในการอธิบายภาพรวมของนโยบายพรรคการเมืองที่ตอบสนองต่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย นโยบายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

แนวคิดการบริโภคเชิงสัญญาะอธิบายโดยเริ่มจากการกล่าวถึงการบริโภคพื้นฐานที่เน้นประโยชน์ใช้สอย ซึ่งหมายถึง การเลือกพรรคการเมืองจากการพิจารณาโยบายที่สร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม คุณค่านี้เป็นคุณค่าดั้งเดิมที่พรรคการเมืองต่างก็นำมาใช้กำหนดนโยบายที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่พรรคการเมืองแรกของประเทศไทยได้ถูกจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายในปี พ.ศ. 2498 ในชื่อพรรคเสรีมนังคศิลา ซึ่งพรรคการเมืองนี้ก็กำหนดนโยบายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาชาติ การให้ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบกรการกิจกรรมและการพาณิชย์ และการรักษาความสงบเรียบร้อยในประเทศ (ราชกิจจานุเบกษา, 2498)

ส่วนในปี พ.ศ. 2564 พรรคการเมืองก็นำเสนอนโยบายที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมเช่นกัน เช่น พรรคภูมิใจไทยนำเสนอแนวคิดว่า ประชาชนต้องมีสิทธิเสรีภาพและมีอำนาจในการใช้ทรัพยากรทั้งของส่วนตนและของชาติ ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ด้วยแนวทางลดอำนาจรัฐเพิ่มอำนาจประชาชน และนโยบายกัญชาเสรี (BBC News, 2019 17 January) ส่วนพรรคอนาคตใหม่นำเสนอนโยบาย เช่น ยุติระบอบราชการแบบรวมศูนย์ ปฏิวัติการศึกษา และไทยเท่าเทียม (อนาคตใหม่, 2564)

การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองโดยมุ่งเน้นที่ประโยชน์ส่วนรวม จึงกลายเป็นเรื่องพื้นฐานที่พรรคการเมืองส่วนใหญ่ต่างก็นำเสนอ อย่างไรก็ตาม นโยบายในลักษณะดังกล่าวกลับไม่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้เกิดขึ้นได้ โดยสาเหตุหลักเกิดจากนโยบายของพรรคการเมืองที่ดูแตกต่างกันนั้นเป็นเพียงความแตกต่างกันในเชิงรูปแบบ แต่ไม่ได้มีความแตกต่างกันในเชิงเนื้อหา ซึ่งหมายถึงการที่นโยบายของพรรคการเมืองส่วนใหญ่ต่างก็มุ่งนำเสนอประโยชน์ที่มีต่อส่วนรวมทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนั้น นโยบายในลักษณะอื่นจึงถูกนำเสนอเพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงเพิ่มขึ้นจากประชาชน

คุณค่าด้านการแลกเปลี่ยน นโยบายประชานิยม

คุณค่าประการถัดมาที่แนวคิดการบริโภคเชิงสัญญาะกล่าวถึง คือ คุณค่าด้านการแลกเปลี่ยนหรือมูลค่า ซึ่งหมายถึง นโยบายของพรรคการเมืองในเชิงมูลค่าที่ประชาชนได้รับผลประโยชน์โดยตรงในเชิงเศรษฐกิจที่จับต้องได้ แนวคิดนี้เริ่มเป็นที่กล่าวถึงเริ่มตั้งแต่รัฐบาลที่นำโดยพรรคไทยรักไทยนำเสนอโครงการต่าง ๆ ไปยังประชาชนกลุ่มฐานรากซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ในประเทศไทย (นันทวุฒิ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2551) ตัวอย่างเช่น โครงการพักหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และโครงการสร้างหลักประกันถ้วนหน้ารักษาทุกโรค (ภัทร หวังศิริกุล, 2560)

อย่างไรก็ตาม โครงการในลักษณะดังกล่าวของพรรคไทยรักไทยก็ถูกตั้งข้อครหาว่าเป็นการกำหนดนโยบายโดยมองประชาชนเป็นดังลูกค้าของธุรกิจ และมีการนำการตลาดมาใช้

กับการเมือง เพื่อตอบสนองต่อสิ่งที่ประชาชนชื่นชอบ นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายดังกล่าว ยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นแนวทางที่ไม่เหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2549) และสร้างผลกระทบในอนาคตให้กับประเทศ เช่น โครงการประชานิยม ทำให้ GDP ของประเทศลดลงโดยเฉลี่ยปีละประมาณร้อยละ 1 และส่งผลกระทบต่อระบบ เศรษฐกิจมหภาคและเป็นต้นตอของวิกฤตหนี้ของประเทศ (Funke, Schularick, & Trebesch, 2021; ภูมิวิจันท์ ปุณยวุฒิปรีดา, 2563)

ไม่ว่าจะถูกตั้งข้อสังเกตถึงความไม่เหมาะสมอย่างไร แต่นโยบายประชานิยมก็สามารถ สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับพรรคการเมืองได้ ดังจะเห็นได้จากภายหลังการเลือกตั้ง ในปี พ.ศ. 2548 พรรคไทยรักไทยได้รับการเลือกตั้งอย่างท่วมท้นโดยได้รับจำนวน ส.ส. มากถึง 376 ที่นั่ง จากจำนวนทั้งหมด 500 ที่นั่ง และทำให้ในเวลาต่อมาพรรคการเมืองอื่น ต่างก็นำเสนอโครงการในลักษณะประชานิยมอย่างเป็นเรื่องปกติ เช่น เมื่อครั้งพรรคเพื่อไทย เป็นรัฐบาลก็มีโครงการจำนำข้าว โครงการพักหนี้เกษตรกร และโครงการรถไฟฟรี (กรุงเทพ ธุรกิจ, 2556 28 ตุลาคม) ส่วนรัฐบาลที่นำโดยพรรคพลังประชารัฐก็มีโครงการสนับสนุน เงินค่าครองชีพ 9,000 บาท แก่ประชาชน โครงการเที่ยวด้วยกัน และโครงการคนละครึ่ง (กระทรวงการคลัง, 2564; กรุงเทพธุรกิจ, 2564 23 มีนาคม)

โครงการประชานิยมจึงถูกพรรคการเมืองหยิบยกมาใช้อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความได้เปรียบ ในการแข่งขัน แต่ดูเหมือนจะเป็นนโยบายที่สร้างความชอกช้ำให้แก่ประเทศ และในที่สุด การนำเสนอนโยบายประชานิยมก็กลายเป็นเรื่องปกติในทางการเมือง เนื่องจากหาก พรรคการเมืองใดไม่นำเสนอประชานิยมก็มักจะถูกตั้งข้อครหาว่า ไม่สนใจต่อ ความยากจนของประชาชน (ทรงภูมิ พรหมภาพ & โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2558)

คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ นโยบายชายความหมาย

คุณค่าที่เป็นหัวใจของแนวคิดการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ คือ คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งเมื่อ พิจารณาในบริบทของพรรคการเมืองแล้ว คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ คือ ความรู้สึกที่ประชาชนได้รับ ผ่านสัญลักษณ์จากพรรคการเมือง เพื่อแสดงว่าตนเองมีความแตกต่างจากผู้อื่นในสังคม การเลือก พรรคการเมืองจะขึ้นกับความรู้สึกที่ได้รับจากพรรคการเมืองในแง่ของคุณค่าความหมายที่เป็น นามธรรม เช่น ความเป็นประชาธิปไตย ความรักชาติ ความจงรักภักดี หรือความเป็นคนรุ่นใหม่ (สาโรจน์ บุญเสริมวรรณ & สุชาติ ศรียารัตนย, 2562; เหมือนฝัน คงสมแสวง, 2562) ผ่านสัญลักษณ์ เช่น การใช้สีแดงของคนเสื้อแดง และการใช้สีเหลืองของคนเสื้อเหลือง และการใช้ เบ็ดเหลืองของมือบฉณะราษฎร (สินธุ์ชัย สุครเสพย์, 2562; อภิชาติ สถิตินิรามัย & อนุสรณ์ อุดโน, 2560; Springnew, 2020 19 November)

ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงมิได้พิจารณาพรรคการเมืองจากนโยบายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรือนโยบายประชานิยมเท่านั้น แต่จะพิจารณาจากความหมายที่ได้รับจากพรรคการเมืองเพื่อ

แสดงตัวตนแก่สังคมเพื่อให้มีความแตกต่างจากผู้อื่นด้วย (Konig, 2019; Newman, 2021) สิ่งที่ประชาชนให้ความหมายนี้แม้จะเกิดจากการตีความรหัสที่สื่อผ่านพรรคการเมืองจนปรากฏคุณค่าความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่จนดูเหมือนว่าเป็นเพียงมายาคติ แต่ฌอง โบลิยาร์ดได้อธิบายว่าคุณค่าที่ปรากฏก็ถือได้ว่าเป็นความจริงอีกประเภทหนึ่ง (Poster, 2001) เนื่องจากประชาชนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะสามารถรับรู้ความหมายจากพรรคการเมืองได้ตรงกัน ดังนั้น เงื่อนไขของความหมายที่กลายเป็นความจริงคือ การที่ประชาชนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันสามารถรู้สึกถึงความหมายของสัญญาณดังกล่าวได้ร่วมกัน

ดังนั้น เมื่อมีการเลือกตั้ง ประชาชนส่วนหนึ่งจะเลือกพรรคการเมืองโดยพิจารณาจากคุณค่าความหมายที่ได้รับ โดยประชาชนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน หรืออยู่ในวัฒนธรรมเดียวกันก็จะมีแนวโน้มในการให้ความหมายแก่พรรคการเมืองในทำนองเดียวกัน ซึ่งทำให้เกิดเป็นความจริงร่วมกันและนำไปสู่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในทิศทางเดียวกันด้วย เช่น ในกรณีของภาคใต้ที่ประชาชนส่วนใหญ่จะเลือกพรรคประชาธิปัตย์ ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชาชนส่วนใหญ่จะเลือกพรรคเพื่อไทย (ชนกนาถ พูลสวัสดิ์, 2555; แพรวา ศรีขำนิ, 2557)

อย่างไรก็ตาม ประชาชนมีการแสดงออกที่เชื่อมโยงกับพรรคการเมืองที่แตกต่างกันออกไป เช่น การแสดงออกเพียงแค่การลงคะแนนเสียงให้พรรคการเมืองที่ชื่นชอบ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การแสดงออกทางการเมือง การลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมือง ดังนั้น แม้ว่าประชาชนจะนิยมพรรคการเมืองเดียวกัน แต่ก็ปรากฏให้เห็นถึงการแสดงออกที่เชื่อมโยงกับพรรคการเมืองในลักษณะที่แตกต่างกันด้วย (Newman, 2021)

ตัวอย่างของการประกอบสร้างความหมายที่มีความน่าสนใจ เช่น การประกอบสร้างความหมายของความเป็นประชาธิปไตยให้กับตนเองด้วยการแสดงออกว่าพรรคการเมืองอื่นเป็นเผด็จการ ซึ่งเป็นการใช้ความตรงข้ามกับพรรคการเมืองอื่นมานิยามความหมายให้กับพรรคการเมืองของตนเองว่าเป็นประชาธิปไตย และการสร้างสัญญาณความเฉลียวฉลาดผ่านการให้ข่าวของหัวหน้าพรรคการเมือง เช่น การวิพากษ์วิจารณ์หรือการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำสิ่งใหม่เข้ามาใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาประเทศ แต่แท้ที่จริงแล้วหัวหน้าพรรคการเมืองดังกล่าวอาจไม่ได้ต้องการสื่อสารถึงความเฉลียวฉลาด แต่อาจต้องการสื่อสารว่าตนมีความสามารถ เพื่อต้องการสร้างคะแนนนิยมแก่พรรคการเมืองเพื่อความต้องการที่จะเข้าไปบริหารประเทศ ดังนั้น การสื่อสารความหมายแก่ประชาชนจึงไม่ใช้การสื่อสารแบบตรงไปตรงมา แต่สามารถสื่อสารผ่านสัญญาณ เพื่อสื่อความหมายที่ซ่อนเร้นอันเป็นความหมายที่ต้องการสื่อสารอย่างแท้จริง

ความน่าสนใจของสัญญาณได้ทำให้พรรคการเมืองรวมทั้งนักการเมืองต่างก็พยายามสื่อสารความหมายผ่านสัญญาณต่าง ๆ โดยความหมายที่มักถูกนำมาใช้เสมอ คือ ความเป็นคนรุ่นใหม่ ความหมายสัญญาณนี้ถูกนำมาสื่อสารผ่านสัญญาณที่แตกต่างกัน เช่น นักการเมืองหญิงเล่นเกมแข่งรถ หรือนักการเมืองชายร่วมการแข่งขันวิ่งเทรล (มติชนออนไลน์, 2562 31 มีนาคม;

มติชนออนไลน์, 2564 26 สิงหาคม) นอกจากนี้ สัญญาการชูสามนิ้วจากภาพยนตร์เรื่อง Hunger Game ก็ถูกนำมาใช้เพื่อแสดงถึงการต่อต้านและขัดขืนต่ออำนาจของประชาชน (ธรร สติติวิทยา, 2562)

ดังนั้น สัญญาจึงถูกนำมาใช้เป็นประโยชน์เพื่อหวังผลทางการเมืองอย่างแพร่หลาย และนำไปสู่การสร้างควมได้เปรียบทางการแข่งขันทางการเมืองแก่พรรคการเมือง นอกเหนือจากการนำเสนอนโยบายเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและนโยบายประชานิยม โดยในปัจจุบัน พรรคการเมืองส่วนใหญ่ต่างก็นำเสนอนโยบายดังกล่าวนี้จนเป็นเรื่องปกติ

การแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ การเมืองเรื่องของสัญลักษณ์

องค์ประกอบประการสุดท้ายที่มอง โบลิยาร์ดนำเสนอ คือ การแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งสำหรับบริบททางการเมืองแล้วคือ การที่พรรคการเมืองได้กลายเป็นสัญลักษณ์บางอย่างที่ประชาชนใช้แลกเปลี่ยนความหมายบางประการระหว่างกัน เช่น การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยสัญลักษณ์บางสิ่งบางอย่าง เช่น การที่พรรคเพื่อไทยใช้คำว่า “ลุง” ในการเรียกพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เพื่อต้องการสื่อถึงความคิดและสิ่งเก่าที่สิ้นหวัง ปรากฏการณ์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อพรรคเพื่อไทย ในอันที่จะบอกว่าพรรคเพื่อไทยไม่ใช่ “ลุง” และเพื่อให้ความหมายแก่ตนเองในการเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้อื่นว่า พรรคเพื่อไทยเป็นตัวแทนของความคิดและสิ่งใหม่ที่เป็นความหวัง หรือการใช้หน้ากากกายฟอว์กส์ (Guy Fawkes) ในการสร้างความหมายของความเป็นพวกเดียวกันในการต่อต้านรัฐบาลที่นำโดยพรรคพลังประชารัฐ (เหมือนฝัน คงสมแสวง, 2562; แพรพรรณ ปานนุช & อศวิณ เนตรโพธิ์แก้ว, 2563)

เมื่อนำแนวทางดังกล่าวมาใช้อธิบายพรรคการเมืองในทำนองเดียวกับของขวัญ พรรคการเมืองจึงกลายเป็นสินค้าที่ถูกใช้เป็นสื่อกลางเพื่อให้มนุษย์ใช้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสรรหาสมาชิกเพื่อเข้าไปดำเนินกิจกรรมทางการเมือง จึงเป็นสิ่งที่ใช้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนด้วยกันเอง เช่น การให้ส่วนลดเมื่อมีการใช้บริการร้านอาหารหากมีสถานภาพเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือการเชิญชวนให้เสนอชื่อผู้ที่มีความเหมาะสมเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมืองในนามของพรรคการเมือง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562; ผู้จัดการออนไลน์, 2564 16 มีนาคม)

กล่าวโดยสรุป การนำการแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์มาเชื่อมโยงกับพรรคการเมือง ไม่ใช่เป็นเรื่องของการนำเสนอคุณค่าความหมายของนโยบาย แต่เป็นเรื่องของการประกอบสร้างความหมายให้แก่สัญลักษณ์ เพื่อส่งมอบความหมายที่เชื่อมโยงระหว่างประชาชน

สรุป

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำแนวคิดการบริโภคเชิงสัญญาอันเป็นมุมมองเชิงสังคมวิทยามาใช้อธิบายพรรคการเมือง โดยพบว่า นโยบายของพรรคการเมืองสามารถจำแนกได้ 4 มิติ คือ 1) คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในด้านต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม 2) คุณค่าด้านการแลกเปลี่ยน ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายที่เอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยตรงต่อประชาชน 3) คุณค่าเชิงสัญญา ซึ่งเกี่ยวกับคุณค่าความหมายที่สะท้อนจากพรรคการเมืองไปสู่ประชาชน และ 4) การแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งเกี่ยวกับการนำสัญลักษณ์มาใช้เพื่อสื่อสารความหมายที่เชื่อมโยงกับพรรคการเมือง

การที่พรรคการเมืองจะได้รับความนิยมและได้รับการเลือกตั้งได้ย่อมต้องคำนึงถึงการนำเสนอนโยบายที่สะท้อนคุณลักษณะต่าง ๆ เพื่อสร้างความแตกต่างของพรรคการเมืองให้เกิดขึ้นในมุมมองของประชาชน การดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของพรรคการเมืองผ่านการกำหนดนโยบายซึ่งช่วยให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันทางการเมือง นอกจากนี้ การนำแนวคิดการบริโภคเชิงสัญญามาใช้อธิบายพรรคการเมือง จะช่วยให้ได้รับมุมมองใหม่ทางวิชาการนอกเหนือจากการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดจากทางรัฐศาสตร์ดังที่เคยเป็นมา

ข้อเสนอแนะ

บทความนี้นำเสนอการวิเคราะห์จากมุมมองทางสังคมวิทยา เพื่ออธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองไทย ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบายเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้เกิดขึ้นในทางการเมืองได้ อย่างไรก็ตาม บทความนี้นำเสนอการวิเคราะห์จากมุมมองของแนวคิดการบริโภคเชิงสัญญาเพียงแนวคิดเดียว ซึ่งยังไม่ถือว่าเป็นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์แบบองค์รวมอย่างเต็มรูปแบบนัก โดยเหตุผลสำคัญเกิดจากข้อจำกัดด้านเนื้อหา ซึ่งทำให้ไม่อาจนำเสนอเนื้อหาที่ประกอบด้วยแนวคิดที่มีศักยภาพในการอธิบายได้อย่างครบถ้วน

แนวคิดอื่นที่มีความน่าสนใจซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับพรรคการเมือง และปรากฏการณ์ทางการเมืองได้ดี คือ การนำแนวคิดทางการตลาดมาใช้วิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทางสังคมวิทยา ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการอธิบายได้ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น การนำแนวคิดบุคลิกภาพตราสินค้ามาใช้วิเคราะห์ว่า พรรคการเมืองไทยประกอบด้วยบุคลิกภาพใด และบุคลิกภาพใดส่งผลต่อประเด็นในทางการเมืองอย่างไรบ้าง เช่น การลงคะแนนเสียงให้กับพรรคการเมือง ภาพลักษณ์พรรคการเมือง และเอกลักษณ์ของพรรคการเมือง นอกจากนี้แนวคิดอื่นเช่น เจเนอเรชัน (generation) ก็เป็นแนวคิดหนึ่งที่สามารถอธิบายการรวมกลุ่มทางการเมืองในโซเชียลมีเดียได้ดีอีกแนวคิดหนึ่ง

บทความนี้จึงเป็นตัวอย่างของการนำแนวคิดจากมุมมองต่างศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ ซึ่งช่วยให้เข้าถึงความเป็นจริงได้จากมุมมองที่แตกต่างออกไป เป็นที่น่าสังเกตว่า การที่มนุษย์แบ่งความรู้ออกเป็นศาสตร์ต่าง ๆ กัน ได้ทำให้เกิดผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ซึ่งดูเหมือนว่าสามารถทำให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้โดยละเอียด อย่างไรก็ตาม ความเชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งได้ทำให้เกิดการผูกขาดองค์ความรู้ ซึ่งอาจทำให้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านกลายเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงความเป็นจริงเสียเอง เนื่องจากขาดมุมมองที่ครบถ้วนรอบด้าน

บทความนี้ได้แสดงถึงการพยายามเข้าถึงความจริง ด้วยการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมโดยไม่แบ่งแยกชุดความรู้ การศึกษาในอนาคตไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองหรือไม่ก็ตาม ควรนำแนวคิดจากมุมมองต่างศาสตร์มาใช้อธิบายร่วมกัน ซึ่งไม่เพียงแต่จะใช้อธิบายปรากฏการณ์อย่างรอบด้านได้ แต่อาจช่วยให้สามารถทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับสังคมในอนาคต ซึ่งจะนำไปสู่การระวังป้องกันและใช้กำหนดแนวทางการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศต่อไป

บรรณานุกรม

- Banerjee, S. (2020). Party Brand Hate in Political Market: Antecedents and Consequences. *Asian Journal of Political Science*, 28(2), 97-121.
- Barthes, R. (1972). *Mythologies*. NY: Farrar, Straus and Giroux.
- Baudrillard, J. (1968). *The System of Objects* (Benedict, J., Tran). London: Verso.
- Baudrillard, J. (1981). *For a Critique of the Political Economy of Sign* (Levin, C., Tran). New York: Telos.
- Baudrillard, J. (1998). *The Consumer Society: Myths and Structures*. London: Sage.
- BBC News. (2019 17 January). เลือกตั้ง 2562 ภูมิใจไทยเปิดตัวผู้สมัครครบ 350 เขต ชูนโยบายเรื่องกัญชาเสรี จำนำข้าว แทงกักแก๊งรัฐธรรมนูญ. สืบค้น 16 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-46908445>
- Dvornechcuck, N. (2021). *Brand Personality: Traits of Top Brands*. Retrieved 17 August 2021 from <https://www.ebaqdesign.com/blog/brand-personality#3>
- Efinancethai. (2019). ดีผ่านนโยบาย 5 พรรคก่อนการเลือกตั้ง. สืบค้น 16 สิงหาคม 2564 จาก http://www.efinancethai.com/advertorial/AdvertorialMain.aspx?release=y&name=ad_201902061053
- Forbes. (2014 January 29). *The Thinker Interview with Philip Kotler, the Father of Marketing*. Retrieved 17 August 2021 from <https://www.forbesindia.com/article/ckgsb/the-thinker-interview-with-philip-kotler-the-father-of-marketing/36951/1>
- Fulcher, J. (2004). *Capitalism: A Very Short Introduction*. NC: Oxford University Press.
- Funke, M., Schularick, M., & Trebesch, C. (2021). *The Cost of Pluralism: Evidence of History*. Retrieved from <https://voxeu.org/article/cost-populism-evidence-history>
- Hunt, C., & Mello, J. (2021). *Marketing*. NY: McGraw Hill Education.
- Karimullash, K. (2020). Hippocrates Transformed: Crafting a Hippocratic Discourse of Medical Semiotics in English, 1850–1930. *Humanities and Social Sciences Communications*, 7(2020), 1-15.
- Konig, P. (2019). Signs of Convergence in Party Policies on Digital Technologies. A Comparative Analysis of Party Policy Stances in Ireland and Germany. *Journal of Information Technology & Politics*, 16(2), 137-153.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2020). *Principles of Marketing* (18th). Boston: Pearson.
- Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2021). *Marketing 5.0*. NY: John Wiley & Sons.
- Lefebvre, H. (1984). *Everyday Life in the Modern World*. London: Routledge.

- Lefebvre, H. (2014). *Critical of Everyday Life*. London-NY: Verso.
- Marketing Week. (2018 12 July). 'Father of Modern Marketing' Philip Kotler on Avoiding Brand Decay and Preparing for Disruption. Retrieved 17 August 2021 from <https://www.marketingweek.com/philip-kotler-modern-marketing/>
- Marland, A., & Flanagan, T. (2013). Brand New Party: Political Branding and the Conservative Party of Canada. *Canadian Journal of Political Science/Revue Canadienne De Science Politique*, 46(4), 951-972.
- Mauss, M. (2011). *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies*. CT: Martino Fine Books.
- Newman, B. (2021). *Political Branding*. London: Routledge.
- Poster, M. (2001). *Jean Baudrillard Selected Writings*. California: Stanford University.
- Rigolot, C. (2020). Transdisciplinarity as a Discipline and a Way of Being: Complementarities and Creative Tensions. *Humanities and Social Sciences Communications*, 7(2020), 1-5.
- Rye, D. (2014). *Political Parties and the Concept of Power*. UK: Palgrave Macmillan.
- Simmel, G. (2011). *The Philosophy of Money*. London: Routledge.
- Smith, G., & French, A. (2009). The Political Brand: A Consumer Perspective. *Marketing Theory*, 9(2), 209-226.
- Springnew. (2020 19 November). เบียดขี้เหล็กคืออะไร เผยเหตุผลมีอุปคณระชาฎรนำมาใช้รับมือตำรวจ. สืบค้น 16 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.springnews.co.th/news/802512>
- กระทรวงการคลัง. (2564). เราชนะ. สืบค้น 16 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.เราชนะ.com>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2556 28 ตุลาคม). ผ่างบประชาานิยมยั้งลักษณะฟ่ง 5 แสนล้าน. สืบค้น 16 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/539060>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2564 23 มีนาคม). นายกข สั้งต่ออายุ 'คนละครั้ง' -'เที่ยวด้วยกัน' กระตุ้นเศรษฐกิจครั้งปีหลัง. สืบค้น 4 ตุลาคม 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/928723>
- กาญจนา แก้วเทพ, & สมสุข หินวิมาน. (2553). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- คาร์ล มาร์กซ์. (2523). *วิพากษ์ลัทธิฉวยโอกาส*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สากล.
- คาร์ล มาร์กซ์. (2542). *ว่าด้วยทุน เล่ม 1 [Das Kapital Volume 1]* (เมธี เอี่ยมวรา, แปล). กรุงเทพฯ: วีระธรรม.

- ชนกนาถ พูลสวัสดิ์. (2555). ความผูกพันพรรคการเมืองในสังคมไทย: ศึกษาเปรียบเทียบพรรคประชาธิปไตยในสงขลาและตาก. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 4(3), 171-198.
- ทรงภูมิ พรหมภาพ, & โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2558). ปัจจัยที่ก่อให้เกิด “ประชานิยม” ทางการเมืองไทยปีพ.ศ.2549-2553. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 4(2), 232-251.
- ธรร สติติวิทยา. (2562). ภาพตัวแทนการใช้อำนาจ การครอบงำ และการต่อต้านชัดเจนในภาพยนตร์ชุด *Hunger Games*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นันทวุฒิ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2551). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเกิดขึ้นของประชานิยมในประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรมศาสตร์*, 26(3), 119-166.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2564 16 มีนาคม). “โฆษกภูมิใจไทย” แจง ภท. มีการประกาศเชิญชวนสมาชิกพรรค สรรหาบุคคลมาดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผ่านหน้าเว็บพรรคทุกชั้นตอนอยู่ใต้ ธรน. สืบค้น 16 สิงหาคม 2564 จาก <https://mgronline.com/politics/detail/9640000025468>
- พันธกานต์ ทานนท์. (2563). กลยุทธ์การตลาดการเมืองไทยปี 2562 กรณีศึกษา : พรรคอนาคตใหม่. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการนิดา*, 7(2), 96-116.
- แพรวพรรณ ปานนุช, & อัสวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2563). บทบาทของสัญลักษณ์ หน้ากากกายฟอว์กส์ ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 10(1), 16-33.
- แพรวา ศรีขำนิ. (2557). ความล้มเหลวของพรรคเพื่อไทยในการใช้การตลาดการเมืองในการรณณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไปปี 2554 ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสหวิทยาการการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 5(1), 75-81.
- ภัทร หวังศิริกุล. (2560). ผลกระทบของนโยบายประชานิยมของทักษิณที่มีต่อประชาธิปไตยของไทย. *วารสารร่วมพฤษ มหวิทยาลัยเกริก*, 35(3), 63-81.
- ภูมิวัจน์ ปุณยวุฒิปริดา. (2563). แนวคิดประชานิยม: นโยบายทางการเมืองสู่การแก้ปัญหาตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 5(1), 155-170.
- มติชนออนไลน์. (2562 31 มีนาคม). โซเชียลแห่ ‘#แม่หญิงน้อยติดเกม’ หลัง ‘หญิงน้อย’ เล่นเกมแข่งรถ ซึ่เล่นเกมไม่ต่างจาก ‘นักกีฬาอาชีพ นักรุกกิก’. สืบค้น 4 ตุลาคม 2564 จาก https://www.matichon.co.th/social/news_1431574
- มติชนออนไลน์. (2564 26 สิงหาคม). ทีมตัวแทนไทย ‘Truesouth’ ของธนาธร จบ 121 กม.วิ่งเทรล สุดโหด ไปไม่ถึงเส้นชัย. สืบค้น 4 ตุลาคม 2564 จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2906393
- ราชกิจจานุเบกษา. (2498). การจดทะเบียนพรรคเสรีมนั่งคศิลา. สืบค้น 4 ตุลาคม 2564 จาก [http:// ww.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2498/D/086/2668.PDF](http://ww.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2498/D/086/2668.PDF)

- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. สืบค้น 4 ตุลาคม 2564 จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- ศรัณย์ อมาตยกุล, ก่อพงษ์ พลโยธา, & วาลี ปรีชาปัญญากุล. (2560). การใช้แนวคิดการบริโภคเชิงสัญญะร่วมกับแนวคิดบุคลิกภาพตราสินค้า. *วารสารบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 1(1), 54–65.
- ศรัณย์ อมาตยกุล, วิรัชพัชร มงคลอำนวย, & ก่อพงษ์ พลโยธา. (2561). การสื่อสารตราสินค้า Vatanika ผ่านรายการ “This is Me Vatanika”: การวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยาและการวิเคราะห์เชิงการตลาด. *วารสารบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 3(1), 49–72.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2564). พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560. สืบค้น 4 ตุลาคม 2564 จาก <http://www.kpi.ac.th/knowledge/research/data/127>
- สาโรจน์ บุญเสริมวรรณ, & สุชาติ ศรียารัตนย. (2562). รูปแบบและความหมายสัญญะทางการเมืองในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนไทย. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 13(30), 1-12.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). หนังสือตอบข้อหารือ. สืบค้น 17 สิงหาคม 2564 จาก https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_20190815121241.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2564). องค์ความรู้การเลือกตั้ง. สืบค้น 16 สิงหาคม 2564 จาก https://www.ect.go.th/ect_en/news_page.php?nid=863&filename=
- สินธุ์ชัย ศุกรเสพย์. (2562). จักรกลความปรารถนาของกลุ่มคนเสื้อแดง : การเชื่อมต่อความหมายทางการเมืองกับกรณี “ระบอบ-ทักษิณ”. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 9(3), 24-54.
- สุรัชย์ โตเรืองศรี, & ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. (2563). พรรคประชาชนในการเลือกตั้ง 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ใน งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2563 (น. 946-957). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- เหมือนฝัน คงสมแสง. (2562). การสื่อสารพรรคการเมืองของพรรคเพื่อไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัยรำไพพรรณี*, 2(2), 47-58.
- อนาคตใหม่. (2564). นโยบาย. สืบค้น 4 ตุลาคม 2564 จาก https://futureforwardparty.org/?page_id=1027
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2549). *ทักษิณ-ประชานิยม: ความหมาย ปัญหา และทางออก* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย, & อนุสรณ์ อนุโณ. (2560). *การเมืองคนดี ความคิด ปฏิบัติการ และอัตลักษณ์ทางการเมืองของผู้สนับสนุน “ขบวนการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย”* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: ฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ สก.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มย่อยที่ 4
การบริหารภาครัฐบนความท้าทายของภาวะวิกฤต
(Governance and Crisis Management)

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การ “ตายดี” สิ่งที่รัฐไทยไม่ให้ความสำคัญ

Policies and Laws Related to “Good Death” Things the Thailand Forgot

พิสิษฐ์ ศรีอัคคโกคิน*

บทคัดย่อ

จากการที่สังคมไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่เป็นโรคเรื้อรังรุนแรงและรักษาไม่หายเพิ่มมากขึ้น มีการขยายตัวของสังคมเมืองมากขึ้น ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับความตายในสังคมสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดการใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์เกินจำเป็น และจากพัฒนาการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบบริการสุขภาพของประเทศมากขึ้นเรื่อย ทำให้มีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคองเพื่อรองรับกับความท้าทายดังกล่าว

เมื่อพิจารณาการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรังผ่านแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เปรียบเทียบกับเอกสารวิชาการขององค์กรระหว่างประเทศที่ได้แนะนำรัฐต่าง ๆ ถึงแนวทางในการพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคองในการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรังที่เพื่อให้เกิดการตายดี แล้วพบว่า

* สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

รัฐไทยมีนโยบายระดับชาติในเรื่องการดูแลประชากรกลุ่มเฉพาะดังกล่าวแต่ นโยบายยังคงเป็นเรื่องการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้มีอาชีพหลังเกษียณและพัฒนากระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่ไม่มีการลงรายละเอียดว่าจะดำเนินการอะไร รัฐไทยยังไม่มี การพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลและสร้างเส้นทางความก้าวหน้าอาชีพ อย่างเป็นรูปธรรม รัฐไทยยังมีปัญหาเรื่องกฎหมายและทัศนคติของบุคลากรด้านสุขภาพ เกี่ยวกับการใช้ยากลุ่ม opioids ในการระงับปวดให้แก่ผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรัง รัฐไทยยังมี ปัญหาความเหลื่อมล้ำในชุดสิทธิประโยชน์ของสามระบบหลักประกันสุขภาพในการดูแล ผู้ป่วยแบบประคับประคอง รัฐไทยยังไม่มี การพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรัง ที่บ้านอย่างเป็นรูปธรรม รัฐไทยยังมีปัญหาในการออกใบมรณะบัตรแก่ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยเรื้อรัง ที่ต้องการกลับไปตายที่บ้าน

คำสำคัญ: การดูแลแบบประคับประคอง

Abstract

Since Thai society has an elderly population Patients with chronic, severe and incurable disease are increasing. There is an expansion of the urban society. As well as changing attitudes about death in modern society, medical technology is overused. And from the development of the democratic regime in Thai society, more and more people are involved in organizing the country's health service system. This makes it necessary to develop a palliative care system to meet these challenges.

When considering the preparation of the Thai state in caring for the elderly and chronically ill patients through the 20-year National Strategic Plan, the National Reform Plan and the National Economic and Social Development Plan Compare it to the academic papers of international organizations that have introduced states. Regarding the guidelines for developing a palliative care system in caring for the elderly and chronic patients for good mortality, it was found that

The Thai state has a national policy on caring for this specific population, but the policy remains on developing the capacity of the elderly to have a career after retirement and developing a health care system for the elderly that does not go into details. The Thai state has not yet developed health personnel to have knowledge and understanding of how to look at and create a concrete career path. The Thai state also has issues regarding the laws and attitudes of health care

workers regarding the use of opioids for pain relief for the elderly and chronically ill. The Thai state also has a problem of disparity in the benefits package of the three health insurance systems in palliative care. The Thai state has not yet developed a concrete care system for the elderly and the chronically ill at home. The Thai state also has difficulty issuing death certificates to the elderly or chronically ill who wish to return to their homes to die.

Keywords: palliative care

1. บทนำ

จากการที่สังคมไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่เป็นโรคเรื้อรังรุนแรงและรักษาไม่หายเพิ่มมากขึ้น มีการขยายตัวของสังคมเมืองมากขึ้น ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับความตายในสังคมสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดการใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์เกินจำเป็น และจากพัฒนาการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบบริการสุขภาพของประเทศมากขึ้นเรื่อย ทำให้มีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคองเพื่อรองรับกับความท้าทายดังกล่าว

หากพิจารณาองค์ความรู้ทางการแพทย์ในระดับสากลพบว่าการพัฒนาศาสตร์ในเรื่อง “การดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care)” ขึ้นมาเพื่อใช้ในการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่ไม่อาจรักษาให้หายขาดได้แล้ว โดยการดูแลแบบประคับประคองมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยระยะสุดท้าย “มีคุณภาพชีวิตที่ดี” ตามสภาพของร่างกายและการดำเนินโรคของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุและผู้ป่วยโรคเรื้อรังเหล่านั้นมีสุขภาพะที่ดีในระยะเวลาท้ายของชีวิตและตายดี

การตายดี คือ การตายโดยที่ผู้ป่วยได้รับรู้ว่าการต้องการของเขาได้รับการดูแลให้ปลอดจากความทุกข์ทรมานทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ตั้งแต่ก่อนเข้าถึงช่วงใกล้ตาย สมาชิกในครอบครัวและทีมสุขภาพมีความเคารพและยอมรับความต้องการของผู้ป่วย¹ เมื่อพิจารณาจากนิยามดังกล่าว การตายจึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมิติทางการแพทย์อย่างเดียวเท่านั้น แต่จะเกี่ยวข้องมิติทางสังคม วัฒนธรรม การบริหารจัดการของภาครัฐ

¹ ประกาศคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง นิยามปฏิบัติการ (Operational definition) ของคำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) สำหรับประเทศไทย พ.ศ. 2563

บทความชิ้นนี้จะเป็นการศึกษานโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องหรือส่งผลต่อการตายดีของประชาชน โดยศึกษาจากบทความวิชาการที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติและนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับนโยบายหรือกฎหมายที่สำคัญของรัฐไทย เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายและกฎหมายของรัฐเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับระบบสังคม ระบบบริการจัดการภาครัฐเพื่อรองรับกับความท้าทายในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุและผู้ป่วยระยะท้ายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. ความสำคัญของการดูแลแบบประคับประคองกับสังคมไทย

การดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) เป็นรูปแบบการดูแลที่ผสมผสานการดูแลทางการแพทย์ ทางสังคม ทางจิตใจและทางจิตวิญญาณ เข้าด้วยกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการดูแลมี “คุณภาพชีวิตที่ดี” เท่าที่สภาพร่างกายและการดำเนินโรคของผู้ป่วยจะเอื้ออำนวย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้นั้นจากไปอย่างสงบ สมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการดูแลแบบประคับประคองจึงเป็นการ “เปลี่ยนเป้าหมาย” การดูแลจากเดิมที่มุ่งให้ “หายขาดจากอาการ” เป็นให้ “อยู่กับอาการ” ที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้โดยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเท่าที่สภาพร่างกายและการดำเนินโรคของผู้ป่วยจะเอื้ออำนวย

การพัฒนาศาสตร์ด้านการดูแลแบบประคับประคองเริ่มต้นในสังคมตะวันตกก่อนสังคมไทยทั้งนี้เป็นเพราะสังคมตะวันตกเผชิญหน้ากับปัญหาความท้าทายทางประชากรศาสตร์และการนำเทคโนโลยีทางการแพทย์มาใช้ในการรักษาเกินควรก่อน กล่าวคือ เมื่อมีผู้ป่วยที่เป็นโรคเรื้อรังที่ไม่อาจรักษาให้หายขาดได้และจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีการนำเทคโนโลยีทางการแพทย์มาใช้ในการดูแลเกินสมควรจนยื้อความตายออกไปได้ ทำให้ผู้ป่วยเรื้อรังหรือผู้สูงอายุอยู่ในสภาพ “ฟื้นไม่ได้ตายไม่ลง” นอนติดเตียงอยู่เป็นจำนวนมาก สภาพของผู้ป่วยที่อยู่ติดเตียงพร้อมด้วยเครื่องมือทางการแพทย์เป็นสภาพที่น่าหดหู่ใจสำหรับผู้พบเห็นในสังคมตะวันตกจึงเกิดคำถามว่ากระบวนการทางการแพทย์เหล่านี้เป็นการไปละเมิดสิทธิหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ มูลเหตุดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิดของการ “หาความสมดุล” ระหว่างกระบวนการดูแลทางการแพทย์ที่เหมาะสมไม่เป็นการเร่งการตายหรือยืดการตายแต่ยังคงรักษาและดูแลผู้ป่วยอย่างมีคุณภาพคงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จนกระทั่งผู้นั้นเสียชีวิต

สำหรับสังคมไทยการพัฒนาศาสตร์ของการดูแลแบบประคับประคองเกิดขึ้นจากความจำเป็น 4 ประการ คือ

2.1 สังคมไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่เป็นโรคเรื้อรังรุนแรงและรักษาไม่หายเพิ่มมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แล้ว กล่าวคือมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ (กรมอนามัย, 2563) และจากรายงาน Health data center ของกระทรวงสาธารณสุข ณ วันที่ 30 กันยายน 2563 คัดกรองความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน (ADL) ผู้สูงอายุจำนวน

7,689,605 คน พบว่ามีผู้สูงอายุดิตบ้านจำนวน 192,290 คน ดิตเดียง 45,287 คน (กรมอนามัย, 2564) และตัวเลขนี้จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามจำนวนผู้สูงอายุนที่เพิ่มมากขึ้น ในแต่ละปี นอกจากนั้น จากฐานข้อมูล Health Data Center (HDC) พบว่า อัตราป่วยด้วยโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง (อายุ 15 ปีขึ้นไป) อัตราป่วยด้วยโรคหัวใจและหลอดเลือด โรคหลอดเลือดสมอง ในปี พ.ศ. 2559 - 2562 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (กรมอนามัย, 2562) และมีข้อมูลการสำรวจพบว่าคนไทยป่วยเป็นโรคไตเรื้อรังร้อยละ 17.6 ของประชากรหรือประมาณ 8 ล้านคน เป็นผู้ป่วยระยะสุดท้าย 2 แสนคน และป่วยเพิ่มปีละกว่า 7,800 ราย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2562)

2.2 การขยายตัวของสังคมเมืองมากขึ้น จึงเกิดความต้อการระบบและรูปแบบการให้บริการทางการแพทย์และการดูแลประชากรสูงอายุและผู้ป่วยโรคเรื้อรังในสังคมเมือง โดยเฉพาะ จากการพัฒนาเศรษฐกิจส่งผลให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาสู่เขตเมืองเป็นจำนวนมาก การที่มีประชากรเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพลักษณะและการจัดระบบบริการทางการแพทย์ หากพิจารณาเฉพาะเรื่องการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรังที่ใกล้จะตาย พบว่ามีปัญหาาระบบการแพทย์ในสังคมเมืองที่ไม่มีระบบการดูแลแบบปฐมภูมิที่มีประสิทธิภาพ ขาดสถานที่ในการดูแล และเกิดการณีการดูแลผู้ที่ใกล้จะเสียชีวิตในคอนโดมิเนียมหรือที่พักอาศัยที่เป็นตึกสูงจะบริหารจัดการอย่างไร ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาแบบการดูแลแบบประคัประคองในสังคมเมืองเป็นการเฉพาะ

2.3 ทศนคติเกี่ยวกับความตายในสังคมสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดการใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์เกินจำเป็น โดยในสังคมสมัยใหม่ให้ความหมายของความตายว่า “การสิ้นสุดของชีวิต” ไม่ใช่ “เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต” ความตายเป็นความทุกข์ทรมานและเลวร้ายที่สุดในชีวิต ดังนั้นจึงต้องหลีกเลี่ยงความตายโดยอาศัยเทคโนโลยีทางการแพทย์ แม้ว่าวิธีการเหล่านั้นจะทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมาน การรักษาโรคไม่ได้ คือความล้มเหลวทางการแพทย์ การปล่อยให้ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังตายตามธรรมชาติจึงทำไม่ได้ ต้องทำทุกวิถีทางในการยื้อความตายหรือทำให้ตายช้าที่สุด แม้การรักษาั้นจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ป่วยหรือผู้สูงอายุ (Medical Futility) แต่กลับสร้างความทุกข์ทรมานแทนซึ่งกระบวนการยื้อความตายเหล่านี้ส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้ป่วย ญาติ บุคลากรทางการแพทย์และระบบบริการสาธารณสุขโดยรวมอย่างมาก (ธนา นิลชัยโกวิทย์ และคณะ, 2546)

2.4 จากพัฒนาการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบบริการสุขภาพของประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ จากพัฒนาการของแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในประเทศไทยส่งผลให้เกิดความต้อการการดูแลหรือการรักษาพยาบาลที่ค่านึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์มากขึ้นเรื่อย ๆ กล่าวคือแนวคิดด้านการพัฒนาระบบสุขภาพของประเทศไทยซึ่งมีลักษณะเป็น “พลวัตร์”

ตามพัฒนาการของสังคม การรักษาพยาบาลในอดีตส่วนใหญ่เป็นตามความต้องการและอำนาจการตัดสินใจของแพทย์แต่ลำพัง (Doctor Autonomy) แต่เมื่อสังคมได้รับอิทธิพลจากแนวคิดปัจเจกชนและประชาธิปไตย ทำให้ยอมรับว่าผู้ป่วยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการรักษาพยาบาล มีอำนาจและอิสระในการตัดสินใจเลือกวิธีการรักษาด้วยตนเองได้ (Patient Autonomy) จึงทำให้เกิดหลักการยินยอมในการรักษาพยาบาล (Informed consent) ซึ่งเป็นการแสดงถึงการเคารพสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ สิทธิในชีวิตและร่างกายตลอดจนสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ป่วย (แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ, 2564) และปัจจุบันแนวคิดเรื่องสุขภาพได้เปลี่ยนแปลงไปอีกระดับหนึ่งคือยังคำนึงถึงบริบทของสังคมและชุมชนด้วย เนื่องจากสาเหตุของความเจ็บป่วยในปัจจุบันไม่ใช่เพียงแค่เกิดจากเชื้อโรคเท่านั้น แต่ยังมีปัจจัยด้านพฤติกรรมและสังคมที่ก่อให้เกิดความเจ็บป่วยหรือที่เรียกว่าปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ (Social determinant of health) (สุนีย์ สุขสร้าง บรรณารักษ์, 2560) ดังนั้นระบบสุขภาพจึงต้องให้ความสำคัญกับสิทธิผู้ป่วย ความต้องการของผู้ป่วยหรือผู้สูงอายุในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต โดยเชื่อมโยงกับบริบทของสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่ปัญหาคือปัจจุบันบุคลากรสุขภาพไทยมองสุขภาพผ่านมิติทางการแพทย์เท่านั้น ไม่ค่อยคำนึงถึงสิทธิผู้ป่วย จำกัดบทบาทตนเองไว้ที่มิติทางการแพทย์ ซึ่งเป็นการมองระบบสุขภาพในลักษณะที่แยกขาดจากมิติอื่นของสังคม

ดังนั้นโดยสรุป เมื่อมีความจำเป็นทางประชากรศาสตร์ที่มีผู้สูงอายุและผู้ป่วยที่โรคที่เป็นโรคที่ไม่อาจรักษาให้หายได้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งสภาพเศรษฐกิจและสังคมก็มีการพัฒนาไปจนทำให้เกิดสังคมเมือง ทัศนคติที่เกี่ยวกับความตายเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งประชากรมีสำนึกในเรื่องสิทธิและเสรีภาพมากยิ่งขึ้น เหล่านี้ทำให้รูปแบบและบริบททางการแพทย์จะต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาศาสตร์ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองที่มีองค์ความรู้เฉพาะที่เหมาะสมกับศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีไทย

ในต่างประเทศมีการศึกษาเป็นจำนวนมากพบว่า การดูแลแบบประคับประคองช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตและช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพในทุกๆ ระดับของการดูแล ช่วยลดการกลับเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาล (readmission rates) ลดการเข้ารับรักษาตัวในหอผู้ป่วยระยะวิกฤตและเพิ่มความพึงพอใจในการรักษาให้ผู้ป่วยและครอบครัว การมีการดูแลแบบประคับประคองในการดูแลที่บ้านช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดูแล และลดการมาห้องฉุกเฉิน ลดการกลับเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาล รวมถึงลดระยะเวลาอนโรงพยาบาล การมีระบบการดูแลแบบประคับประคองที่บ้าน ช่วยลดค่าใช้จ่ายและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ จะเห็นได้ว่าการดูแลแบบประคับประคอง เป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาให้เกิดระบบบริการที่มีคุณภาพที่ผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัวต้องเข้าถึงได้ ทั้งในโรงพยาบาลและที่บ้าน (กรมการแพทย์, 2563)

3. แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคอง ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล

จากการศึกษาเอกสารวิชาการขององค์กรระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองพบว่าได้ออกเอกสารทางวิชาการที่สามารถนำมาเป็นกรอบในการพัฒนานโยบายและกฎหมายของรัฐต่าง ๆ ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง จำนวน 6 ชิ้น ได้แก่

3.1 กฎบัตรปราก (The Prague Charter) กำหนดว่าการปล่อยให้ผู้ป่วยทนทุกข์ทรมานจากความเจ็บป่วยถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน การดูแลแบบประคับประคองจะช่วยบรรเทาความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นได้ กฎบัตรมีหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ (1) นโยบายสุขภาพของรัฐควรยอมรับเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง (2) รัฐควรสนับสนุนการเข้าถึงยากลุ่มที่จำเป็นที่ใช้ในการดูแลแบบประคับประคอง (3) รัฐควรสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองและการจัดการความปวด (4) รัฐควรผสมผสานการดูแลแบบประคับประคองในระบบบริการสุขภาพของรัฐ (Palliative medicine, 2012)

3.2 Strengthening of palliative care as a component of comprehensive care throughout the life course ในการประชุมสมัชชาอนามัยโลกครั้งที่ 67 สรุปสาระสำคัญ ได้ว่า (1) ควรมีนโยบายในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง บูรณาการการดูแลแบบประคับประคองเข้าสู่ระบบบริการสุขภาพ และสนับสนุนให้ภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการดูแล (2) ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสุขภาพในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง (3) ควรมียาที่จำเป็นสำหรับการดูแลในบัญชียาหลักแห่งชาติและกฎหมายที่ควบคุมยาระงับปวดไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงยา (4) ควรมีระบบการเงินการคลังสนับสนุนการดำเนินการเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง (WHO, 2015)

3.3 ยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนงานด้าน Palliative care ขององค์การอนามัยโลก ได้แนะนำ 4 ยุทธศาสตร์หลัก คือ มีนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศ (Policy) ยุทธศาสตร์การเข้าถึงยา (Drug Availability) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสุขภาพ (Education) และการบูรณาการการทำงานทุกภาคส่วน (Implementation of Palliative Care Services) (Jan Stjernswärd, Kathleen M. Foley, Frank D. Ferris., 2007)

3.4 Palliative Care Toolkit improving care from the roots up in resource-limited settings ได้แนะนำการพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคอง

ผ่านกรอบสุขภาพ 4 มิติ คือ กาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ กล่าวคือ (1) ด้านกาย ควรมีระบบบริการสุขภาพในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง มีระบบจัดการยาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดูแล (2) ด้านจิตใจ ครอบครัว ชุมชน และสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการดูแล (3) ด้านปัญญา ควรนำกิจกรรมทางศาสนาและความเชื่อของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในเรื่องการดูแล (4) ด้านสังคม ควรมีกฎหมาย Living will และระบบการเงินที่สนับสนุนการดูแล (Worldwide Palliative Care Alliance, (n.d.))

3.5 The 2015 Quality of Death Index Ranking palliative care across the world คือดัชนีวัดคุณภาพการดูแลแบบประคับประคองในแต่ละประเทศ โดยมีตัวชี้วัดที่ใช้ในการเปรียบเทียบได้แก่ (1) มีนโยบายและยุทธศาสตร์ระดับประเทศ (2) มีการพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพและไม่ใช้บุคลากรด้านสุขภาพให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง (3) มีการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ (4) มีการบูรณาการการดูแลแบบประคับประคองเข้าไปในระบบบริการสุขภาพตามปกติ (5) มีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคม (The Economist Intelligence Unit, 2015)

3.6 Improving Access to Palliative Care โดยองค์การอนามัยโลกได้เผยแพร่เอกสาร Improving Access to Palliative Care โดยเอกสารดังกล่าวมีแนวทางในการพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคอง ได้แก่ (1) ปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงยาแก้ปวดกลุ่ม Opioids (2) นำเรื่องการดูแลแบบประคับประคองเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอนของบุคลากรสุขภาพ (3) จัดบริการการดูแลแบบประคับประคองที่หน่วยบริการปฐมภูมิและที่บ้าน (WHO, n.d)

จากการพิจารณาเอกสารวิชาการเหล่านี้พบว่า มีจุดร่วมกันคือได้แนะนำให้รัฐต่างจะต้องดำเนินการใน 4 เรื่องได้แก่ (1) ต้องมีนโยบายระดับชาติในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง รวมทั้งผลสานความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในการดำเนินการ (2) ต้องมีการพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง (3) มีระบบยาที่จำเป็นโดยเฉพาะยากกลุ่ม Opioids ที่ใช้ในการดูแลแบบประคับประคอง (4) มีระบบสนับสนุนทางสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการดูแลแบบประคับประคอง

4. นโยบายและกฎหมายที่สำคัญของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องการดูแลผู้สูงอายุและการดูแลแบบประคับประคอง

4.1 นโยบายที่สำคัญของประเทศไทย จากการศึกษากรอบนโยบายที่สำคัญของประเทศไทย ผู้เขียนพบว่า แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เป็นนโยบายระดับชาติที่ส่งผลต่อการดำเนินการของส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งการกำหนดและการดำเนินนโยบาย การจัดทำแผนปฏิบัติการหรือแผนงานโครงการ การจัดทำตัวชี้วัด การจัดทำแผนงบประมาณ เนื่องจากนโยบายเหล่านี้มีกฎหมายกำหนดให้ส่วนราชการจะต้องดำเนินการตาม และเมื่อพิจารณาเฉพาะเรื่องการดูแลผู้สูงอายุและการดูแลแบบประคับประคอง สรุปได้ดังต่อไปนี้

แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้แก่การเตรียมความพร้อมสู่สังคมสูงวัย โดยมีการพัฒนาศักยภาพตลอดช่วงชีวิต การดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัยของผู้สูงอายุ การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ

แผนปฏิรูปประเทศ เพื่อให้แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม จึงมีการจัดทำแผนปฏิรูปประเทศขึ้นเพื่อทำการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ โดยมีแผนปฏิรูปประเทศที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ได้แก่

(1) **แผนการปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุข** ต้องการให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยยกระดับการดูแลด้านสุขภาพเป็นภารกิจหลักที่ต้องเร่งปฏิรูปเพื่อรองรับกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น เพิ่มความสามารถในการดูแลตัวเองของผู้สูงอายุ จัดให้มีผู้บริบาลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทั้งปริมาณและคุณภาพ สร้างระบบการดูแลรักษาพยาบาลที่บ้านและชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิตจากทีมแพทย์ครอบครัวเพื่อให้ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยระยะท้ายมีคุณภาพชีวิตที่ดีและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการ มีการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารที่บูรณาการความร่วมมือระดับชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน นอกจากนี้จะต้องสร้างระบบสารสนเทศ เทคโนโลยีดิจิทัล และกลไกการเงินที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการดังกล่าว

(2) **แผนการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงานและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์** เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในชีวิต มีทักษะการดำรงชีวิต เรียนรู้พัฒนาตลอดชีวิต มีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สังคม โดยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีทักษะอาชีพ มีงานที่เหมาะสมกับศักยภาพ สร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และสนับสนุนหลักประกันทางสังคมที่สอดคล้องกับความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

(3) แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา พัฒนาศักยภาพตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่การตั้งครรภ์จนถึงช่วงวัยผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในชีวิต มีทักษะการดำรงชีวิตเรียนรู้พัฒนาตลอดชีวิต มีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สังคมเพิ่มขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. 2560 - 2564 ให้ความสำคัญกับการที่สังคมไทยเข้าสู่สังคมสูงวัย จำนวนประชากรวัยแรงงานลดลง ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพและมีแนวโน้มอยู่คนเดียวสูงขึ้น ปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ ดังนั้นจึงต้องเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุโดยเน้นพัฒนาทักษะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับวัยสูงอายุ ส่งเสริมการสร้างรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญกับการจัดบริการด้านสาธารณสุขของรัฐที่มีคุณภาพ นอกจากนั้นยังต้องผลักดันให้มีกฎหมายการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุครอบคลุมการจัดบริการทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม และระบบการเงินการคลัง กลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการหลักประกันการดำรงชีวิตหลังเกษียณ เพิ่มการจัดสวัสดิการสังคม เช่น เพิ่มเบี้ยเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ยากจนให้เพียงพอที่จะดำรงชีพได้ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการเดินทางของผู้สูงอายุ พัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมของประเทศไทยเพื่อสังคมผู้สูงอายุ

4.2 กฎหมายที่สำคัญของประเทศไทย หากพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแผ่นดิน การจัดสรรทรัพยากรของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุและการดูแลแบบประคับประคอง พบว่ามีกฎหมายที่สำคัญได้แก่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ ตามรัฐธรรมนูญและแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการแพทย์และการสาธารณสุขของประชากร ได้แก่ มาตรา 47 มาตรา 55 และมาตรา 258

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุและการดูแลแบบประคับประคองในมิติต่าง ๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534, พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550, พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545, พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2553, พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533, พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559, พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510, กฎหมายวิชาชีพต่าง ๆ, กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. เปรียบเทียบนโยบายและกฎหมายที่สำคัญของประเทศไทยกับแนวทางในการพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคอง

เมื่อนำข้อสรุปจากบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการดูแลแบบประคับประคองทั้ง 4 ประการข้างต้นมาใช้ในการพิจารณาประกอบกับนโยบายและกฎหมายที่สำคัญของประเทศไทยแล้วจะพบว่า

5.1 นโยบายระดับชาติของไทยให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ แต่ยังไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องการดูแลแบบประคับประคองและไม่กล่าวถึงเรื่อง “ความตาย” เมื่อพิจารณาแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นนโยบายระดับชาติที่ส่งผลต่อการจัดทำแผนงานโครงการและงบประมาณของส่วนราชการทั้งหมดพบว่า โดยภาพรวมให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้มีทักษะทางอาชีพและทักษะทางสังคมอื่น ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุทำงานได้แม้จะอยู่ในวัยเกษียณแล้ว และไม่กล่าวถึงเรื่อง “ความตาย” แต่ในแผนปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุขจะกล่าวถึงการยกระดับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้เป็นกิจกรรมสำคัญที่ต้องปฏิรูปเพื่อรองรับกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังจัดให้มีผู้บริบาลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการ

ในการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรัง โดยธรรมชาติภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังเมื่ออายุมากขึ้นความเสื่อมของร่างกายจะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพและเกิดความเจ็บป่วยเรื้อรังเพิ่มขึ้น ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยระยะท้ายจะมีแต่ทรุดและทรุดไปตามกาลเวลาจนกระทั่งผู้นั้นตาย ความตายจึงเป็นสิ่งที่คาดหมายได้และไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นหากจะดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยโรคเรื้อรังระยะท้ายให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีจะต้องคำนึงถึงการดูแลในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิตด้วย ดังนั้นในการพัฒนานโยบายสุขภาพของผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังนั้นจะต้องพิจารณาให้รอบด้าน คือ ต้องพิจารณาตั้งแต่เริ่มวัยเกษียณหรือเริ่มเป็นโรคจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต และพิจารณาว่าแต่ละช่วงวัยควรจะมีนโยบายของรัฐในเรื่องใดบ้างมาเกี่ยวข้องบ้าง

“การดูแลในช่วงวาระสุดท้ายและความตาย” ของผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังเกี่ยวข้องโดยตรงกับนโยบายและกฎหมายของรัฐหลายประการทั้งในเรื่องการจัดบริการสุขภาพ การบริการสังคมของรัฐอื่น ๆ โดยมีรายละเอียดตั้งแต่ การบริหารจัดการงบประมาณของสิทธิในการรับบริการสุขภาพที่ไม่คิดมูลค่าที่รัฐจัดหาให้ การบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณสุข การกำหนดหลักสูตรและมาตรฐานทางการแพทย์ การมีระบบสังคมที่รองรับเรื่องการดูแลสุขภาพการทะเบียนราษฎร เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมระบบการดูแลให้แก่ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต ดังนั้นการทำให้ระบบการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงการพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคองด้วย

สำหรับการดำเนินนโยบายในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองในปัจจุบันมีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินการในมิติต่าง ๆ ได้แก่

กระทรวงสาธารณสุขมีแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service plan) สาขาการดูแลแบบประคับประคอง เพื่อเป็นนโยบายระดับกระทรวง โดยให้โรงพยาบาลในเขตสุขภาพทั่วประเทศดำเนินการ แต่เนื่องจากสาขาการดูแลแบบประคับประคองเพิ่มเริ่มดำเนินการมาเมื่อประมาณปี 2558 - 2559 ปัจจุบันแม้โรงพยาบาลส่วนใหญ่จะมีหน่วยงานหรือบุคลากรที่ให้บริการด้านการดูแลแบบประคับประคอง (อาจจะแยกเป็นหน่วยเฉพาะหรือรวมกับหน่วยอื่น) แต่อัตรากำลังยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

ในส่วนของนโยบายด้านการเงินสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ได้พัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองสำหรับประชาชนที่ได้รับสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าโดยเป็นการจัดบริการสุขภาพให้แก่ผู้ป่วยทั้งในโรงพยาบาลในชุมชนและที่บ้าน

ในส่วนในเรื่องการทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุข ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสื่อสารในการวางแผนการดูแลล่วงหน้าซึ่งเป็นองค์ประกอบของการดูแลแบบประคับประคอง อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ทำหน้าที่ให้งบประมาณสนับสนุนแก่เครือข่ายภาคประชาสังคมหรือบุคลากรด้านสุขภาพในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง

องค์กรทางศาสนาได้แก่ มหาเถรสมาคมยังได้ขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ซึ่งในธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์นั้นจะมีการนำเรื่องการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในระยะท้ายของชีวิตของประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจในการปฏิบัติพันธะสงฆ์ด้วย

นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มของบุคลากรด้านสุขภาพ บุคลากรด้านศาสนา วิสาหกิจเพื่อสังคม หรือกลุ่มภาคประชาชน ในการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองตามความเชี่ยวชาญของตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดูแลแบบประคับประคองมีการดำเนินการในระดับปฏิบัติการและมีความหลากหลายไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่มาก

โดยที่การพัฒนากระบวนการจัดการของภาครัฐอย่างยั่งยืนสิ่งสำคัญยิ่งคือจะต้องมีนโยบายและกฎหมายของรัฐในการสนับสนุนการดำเนินการ เนื่องจากนโยบายและกฎหมายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารจัดการ การจัดสรรทรัพยากรของรัฐ การชี้แนะแนวทางในการดำเนินการแก่ส่วนราชการและสังคม ซึ่งเมื่อนำสถานการณ์ของประเทศไทยข้างต้นมาพิจารณาร่วมกับแนวทางในทางสากลที่ได้วางหลักไว้พบว่า

ยุทธศาสตร์หลักในปัจจุบันจะเน้นไปที่การสร้างศักยภาพให้ผู้สูงอายุมีงานทำภายหลังเกษียณ แต่ยุทธศาสตร์ที่ภาครัฐควรจะต้องดำเนินการ คือ ต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องการดูแลในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิตและเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง นอกจากนี้ นโยบายของภาครัฐจะต้องสร้างความร่วมมือกับทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม ที่ทำงานในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองเพื่อให้บูรณาการความร่วมมือกันในการทำงานในพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งนอกจากจะต้องมีนโยบายระดับชาติในเรื่องการผสมผสานความร่วมมือแล้วยังจำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการบูรณาการการทำงานร่วมกันด้วย

สำหรับในแง่ของข้อกฎหมายนั้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดูแลแบบประคับประคองจะกระจายไปในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติหลายฉบับทั้งกฎหมายการแพทย์ กฎหมายสาธารณสุข และกฎหมายสังคมด้านอื่น ๆ โดยจะมีการกล่าวถึงในหัวข้อถัดไปแต่สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ยังมีข้อกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุและการดูแลแบบประคับประคอง

5.2 ประเทศไทยกำลังเริ่มพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง ตามแผนปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุขที่จะยกระดับการบริการสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อรองรับกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงทำให้ต้องเพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพของบุคลากรด้านสุขภาพเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุ

ประเทศไทยเริ่มพัฒนางานวิชาการในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองครั้งแรกเมื่อราว ปี พ.ศ. 2535 และมีการอบรมระดับประเทศ National Workshop on Cancer Pain และใน ปี พ.ศ. 2540 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการดูแลแบบประคับประคองสำหรับบุคลากรสหสาขาวิชาชีพจากทั่วประเทศเป็นครั้งแรก (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2563)

ปัจจุบันประเทศไทยเริ่มพัฒนาองค์ความรู้และขับเคลื่อนการดูแลแบบประคับประคองอย่างเป็นรูปธรรม โดยในหลักสูตรแพทยศาสตรศึกษาและหลักสูตรพยาบาลศาสตรศึกษาได้นำเรื่องการดูแลแบบประคับประคองเข้าไปในหลักสูตรการศึกษาก่อนปริญญาแล้ว ส่วนหลักสูตรหลังปริญญาที่มหาวิทยาลัยเวชศาสตร์ครอบครัวและสภากาชาดได้พัฒนาหลักสูตรเฉพาะทางด้านการดูแลแบบประคับประคองสำหรับแพทย์และพยาบาลแล้ว นอกจากนี้สมาคมบริบาลผู้ป่วยระยะท้าย กรมการแพทย์ สช. และ สปสช. ได้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านสุขภาพในเขตสุขภาพทั่วประเทศให้มีความรู้ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง

แต่เนื่องจากเพิ่งเริ่มพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคองไม่นานทำให้มีจำนวนบุคลากรด้านสุขภาพที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวยังไม่เพียงพอต่อความต้องการจากข้อมูลการตรวจราชการของกระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2562 ได้รวบรวมจำนวนแพทย์

พยาบาล และเภสัชกร (ได้ข้อมูลไม่ครบทุกเขตสุขภาพ) ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองทั่วประเทศ (ผ่านการอบรมไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรระยะสั้นหรือระยะยาว) พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 2,920 คน นอกจากนั้นทัศนคติของบุคลากรด้านสุขภาพที่ไม่เคยผ่านการอบรมหรือไม่เคยเรียนรู้ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองยังไม่ยอมรับรูปแบบการดูแลดังกล่าว โดยบางส่วนคิดว่าเรื่องเหล่านี้คือการุณยฆาต หรือบางส่วนก็ต้องการยื้อให้ถึงที่สุด เพราะไม่ยอมรับความตายที่เกิดขึ้น ดังนั้นในประเด็นนี้จึงต้องเร่งทำการอบรมบุคลากรด้านสุขภาพทั้งในส่วนที่กำลังศึกษาอยู่และที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลทั่วประเทศ เร่งพัฒนาตำราหรือแนวทางการปฏิบัติ (Guile line) เพื่อให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานเหล่านี้มีความพร้อมในการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ

แต่การผลิตกำลังคนด้านสุขภาพนั้นเป็นเพียงประเด็นหนึ่งของเรื่องการพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพ การพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพจะต้องมีการสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career path) และการสร้างมาตรฐานในการดำเนินการและการสร้างแนวทางการปฏิบัติของแต่ละวิชาชีพด้วย

สำหรับการสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพของแพทย์ พยาบาล และบุคลากรด้านสุขภาพอื่นที่ทำงานในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองยังเป็นประเด็นที่เป็นปัญหามาก เนื่องจากปัจจุบันตำแหน่งข้าราชการถูกสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนกำหนดจำนวนและหน้าที่ตามตำแหน่งไว้ ซึ่งในสายงานของบุคลากรด้านสุขภาพนั้นไม่มีสายงานในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองกำหนด ทั้งที่เรื่องการดูแลแบบประคับประคองเป็นส่วนสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ ในประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่ายังไม่มีการดำเนินการตามแผนปฏิรูปประเทศ กล่าวคือ กระทรวงสาธารณสุขต้องการกำลังคนในด้านนี้แต่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนไม่มีการกำหนดนโยบายในเรื่องการเพิ่มอัตรากำลังของบุคลากรด้านสุขภาพเพื่อสนองตอบสังคมผู้สูงอายุ

และหากพิจารณาเรื่องการสร้างมาตรฐานในการดำเนินการของบุคลากรด้านสุขภาพแล้วพบว่าเรื่องการดูแลแบบประคับประคองเป็นประเด็นทางการแพทย์ที่เชื่อมโยงกับสังคมและกฎหมายที่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในแง่ของการพัฒนาองค์ความรู้ ความเข้าใจ การตีความ ของทั้งบุคลากรด้านสุขภาพและประชาชน เช่น ปัญหาการยุติการใช้เครื่องพยุงชีพในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต (Withhold and withdraw life sustaining treatment) การรักษาที่ไร้ประโยชน์ หากยุติการใช้เครื่องพยุงชีพหรือยุติการรักษาที่ไร้ประโยชน์จะมีความผิดทางกฎหมาย หรือมีความผิดทางจริยธรรมหรือไม่ ประเด็นเหล่านี้มักถูกหยิบยกขึ้นมาอภิปรายเสมอในการดูแลแบบประคับประคอง (กรุงเทพธุรกิจ, 2561 : แสวง บุญเฉลิมวิภาส บรรณาธิการ, 2562) ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่องค์กรวิชาชีพทั้งแพทยสภา และกระทรวงสาธารณสุขในฐานะฝ่ายนโยบายจะต้องมาพัฒนาองค์ความรู้ แนวปฏิบัติ และข้อตกลงร่วมกันของบุคลากรด้านสุขภาพในประเทศ สำหรับในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยมีประสบการณ์ในการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติทางการแพทย์

ที่เชื่อมโยงกับมิติทางสังคมและกฎหมาย จนออกมาเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับจากบุคลากรด้านสุขภาพ นักกฎหมาย และสังคมทั่วไป ซึ่งได้แก่ ประกาศแพทยสภาว่าด้วยเกณฑ์การวินิจฉัยสมองตาย ซึ่งสามารถยุติปัญหาการวินิจฉัยสมองตายและการถกเถียงกันเรื่องจุดเริ่มต้นของการบริจาคอวัยวะ เมื่อกว่า 30 ปีที่ผ่านมา ดังนั้นในกรณีนี้จึงควรพัฒนามาตรฐานและแนวทางการปฏิบัติสำหรับบุคลากรในวิชาชีพด้านสุขภาพสาขาต่าง ๆ ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองผ่านสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งแต่ละวิชาชีพก็มีกฎหมายที่เป็นฐานในการออกประกาศกำหนดมาตรฐานการทำงานของแต่ละวิชาชีพ

โดยสรุป ในเรื่องการพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพนี้ควรมีการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองแก่บุคลากรด้านสุขภาพ สร้างเส้นทางสายอาชีพพัฒนาหลักสูตรและสร้างแนวทางการปฏิบัติทางการแพทย์ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองเพื่อสร้างความยั่งยืนแก่การดำเนินงานด้านการดูแลแบบประคับประคองของประเทศ

5.3 ประเทศไทยมีปัญหากฎหมายและทัศนคติต่อการใช้ยากลุ่ม Opioids ของทั้งบุคลากรด้านสุขภาพและประชาชนจนเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงยาของผู้ป่วย การควบคุมความปวดเป็นสิ่งสำคัญในการดูแลแบบประคับประคอง หากไม่สามารถควบคุมความปวดได้แล้วจะไม่สามารถเริ่มกระบวนการในการดูแลในมิติอื่นได้เลย เนื่องจากความทุกข์ทรมานจากความปวดจะรบกวนการทํากิจวัตรประจำวันและการใช้ชีวิตอย่างมาก เมื่อร่างกายยังมีความทุกข์ทรมานอยู่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและคุณภาพการดูแลผู้ป่วยตามมา ในการดูแลแบบประคับประคองยากลุ่ม Opioids เป็นยาแก้ปวดที่มีประสิทธิภาพมากในการระงับความปวด องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้แนะนำขั้นตอนการดูแลความปวด (WHO Analgesic Ladder) ซึ่งสรุปได้ว่า การดูแลความปวดไม่มากให้ใช้ยา กลุ่ม non-opioids เมื่อความปวดรุนแรงขึ้นให้ใช้ยา กลุ่ม weak opioids เมื่อผู้ป่วยปวดมากขึ้นอีกให้เปลี่ยนมาใช้ strong opioids (Aabha A. Anekar and Marco Cascella, 2021)

สำหรับประเทศไทยเมื่อพิจารณาบัญญัติยาหลักแห่งชาติพบว่ามียา กลุ่ม Opioids ที่ใช้ควบคุมความปวดแล้ว โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง² ได้แก่ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ซึ่งยาแต่ละประเภทก็จะใช้กฎหมายควบคุมแตกต่างกัน

² เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2564 ที่ประชุมร่วมรัฐสภามีมติเห็นชอบต่อร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาติยาเสพติด (ฉบับที่ ...) พ.ศ. และจะดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายต่อไป โดยผลของร่างกฎหมายดังกล่าวจะยกเลิก พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559 และให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติดแทน แต่เนื้อหาของกฎหมายไม่มีการเปลี่ยนแปลง

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการในประเทศไทยสามารถสรุปปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงยาในกลุ่ม Opioids ได้ดังนี้

(1) มีกฎหมายเป็นอุปสรรคในการการบริหารยา กล่าวคือ กฎหมายห้ามการเอื้อยยาในกลุ่ม Opioids ระหว่างโรงพยาบาล เนื่องจากกฎหมายกำหนดหลักการว่า ห้ามจำหน่ายยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 นอกจากสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาต และกำหนดนิยามของคำว่า “จำหน่าย” ให้หมายถึงการเอื้อยด้วย จากข้อกฎหมายดังกล่าวทำให้ในทางกฎหมายโรงพยาบาลไม่สามารถเอื้อยยาระหว่างโรงพยาบาลได้ แต่ในทางปฏิบัติก็มีการเอื้อยยากันอย่างแพร่หลาย เพราะยาในกลุ่ม Opioids มีข้อกฎหมายที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากในการจัดเก็บ ประกอบกับอายุการใช้งานของยาสั้นทำให้โรงพยาบาลขนาดเล็กจะไม่สำรองยาในคลังยา แต่จะใช้วิธีการบริหารยาเป็นเครือข่ายของโรงพยาบาลโดยให้โรงพยาบาลแม่ข่ายที่เป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่สำรองยาและแจกจ่ายยาไปยังโรงพยาบาลขนาดเล็ก

(2) บุคลากรด้านสุขภาพกังวลกับข้อกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ยาและมีทัศนคติที่ไม่ดีกับการใช้ยาในกลุ่ม Opioids เนื่องจากพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดวิธีการและเงื่อนไขในการใช้ เก็บรักษา ทำลายที่เข้มงวดมาก หากทำผิดเงื่อนไขและขั้นตอนที่กำหนดอาจมีความผิดตามกฎหมายได้ นอกจากนี้โรงพยาบาลหลายแห่งยังออกแนวทางการปฏิบัติภายในที่เกินจากที่กฎหมายกำหนด เช่น ห้ามนำยาออกนอกโรงพยาบาล นอกจากนี้บุคลากรด้านสุขภาพยังมีทัศนคติที่ว่าผู้ป่วยไม่ควรใช้ยาในกลุ่ม Opioids มากเกินเพราะกลัวว่าผู้ป่วยจะติดยาทั้งที่ในหลายกรณีผู้ใช้ยาในกลุ่ม Opioids เหล่านี้เป็นผู้ที่อยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิตแล้ว และในทางวิชาการมีเทคนิคและองค์ความรู้มากมายในการใช้ยาในกลุ่ม Opioids ให้เหมาะสมกับความปวดของผู้ป่วย ปัจจัยเหล่านี้เป็นเหตุทำให้บุคลากรด้านสุขภาพมีแรงจูงใจที่จะไม่จ่ายยาให้ผู้ป่วย (พนารัตน์ รัตนสุวรรณ ยิ้มแย้ม และคณะ, 2555 : นิภารัตน์ สวัสดิ์จู่, 2555)

ดังนั้นในเรื่องนี้ควรแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ให้โรงพยาบาลเอื้อยยาระหว่างโรงพยาบาลได้ รวมทั้งสร้างระบบการบริหารจัดการยาโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการควบคุมยาในกลุ่ม Opioids และสื่อสารองค์ความรู้ในเรื่องการใช้ยาในกลุ่ม Opioids แก่บุคลากรด้านสุขภาพทั่วประเทศ

5.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระบบการดูแลแบบประคับประคองยังไม่เอื้ออำนวย หากพิจารณาจากกระบวนการการดูแลแบบประคับประคองซึ่งเริ่มตั้งแต่การวินิจฉัยโรคจนกระทั่งผู้ป่วยเสียชีวิตพบว่าเกี่ยวข้องกับจัดการสรรทรัพยากรสาธารณสุขเพื่อใช้สำหรับการดูแลแบบประคับประคองโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.4.1 มีความเหลื่อมล้ำของชุดสิทธิประโยชน์ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง เมื่อพิจารณาเฉพาะเรื่องการดูแลในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิตและเรื่องการดูแล

แบบระดับประคองของสวัสดิการข้าราชการ สิทธิประกันสังคม สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า แล้วพบว่าทั้ง 3 สิทธิมีความเหลื่อมล้ำและแตกต่างกันมาก เนื่องจากข้อกฎหมายกำหนดเกณฑ์ในการเบิกจ่ายงบประมาณแตกต่างกัน

โดยสิทธิราชการเป็นการดูแลแบบระดับประคองในโรงพยาบาลเท่านั้น³ สิทธิประกันสังคมเป็นการให้การดูแลแบบระดับประคองในโรงพยาบาลและจะต้องนำสิทธิประโยชน์ที่กฎหมายกำหนดไว้ 7 กรณีมาปรับใช้ในเรื่องการดูแลแบบระดับประคอง⁴ สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนดชุดสิทธิในเรื่องการดูแลแบบระดับประคองทั้งในสถานพยาบาล ชุมชน⁵ และที่บ้าน⁶ เนื่องจากกฎหมายได้กำหนดคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติออกประกาศขยายสิทธิตามกฎหมายออกไปได้

ดังนั้นในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า หากใช้ชุดสิทธิประโยชน์ของ สปสช. เป็นเกณฑ์ รัฐจะต้องพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ของสิทธิสวัสดิการข้าราชการของข้าราชการ และสิทธิประกันสังคมโดยการแก้ไขพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 เพื่อควบคุมความเหลื่อมล้ำกับสิทธิ สปสช. หรือควรพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์กลางที่ใช้สำหรับทุกสิทธิหลักประกันสุขภาพ และควรพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ให้เหมาะสมกับสถานพยาบาลแต่ละระดับ (Setting) และจะต้องนำชุดสิทธิประโยชน์ที่ใช้ในสถานพยาบาลไปใช้นอกสถานพยาบาลได้ ซึ่งในประเด็นนี้เป็นเรื่องหลักการในทางนโยบายว่าจะไปแก้กฎหมายเดิมหรือพัฒนามากฎหมายฉบับใหม่ซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐบาลจะต้องตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา

5.4.2 ควรพัฒนาระบบการดูแลแบบระดับประคองที่ชุมชนหรือบ้าน การดูแลที่ชุมชนหรือที่บ้านถือเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลช่วงวาระสุดท้ายของชีวิตและในความเป็นจริงบ่อยครั้งที่ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยที่อยู่ในวาระสุดท้ายมักจะขอกลับไปใช้ชีวิตในช่วงสุดท้ายที่บ้าน เพื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคยมีญาติสนิท เพื่อนฝูงที่ใกล้ชิดคอยอยู่ดูแลและตายที่บ้าน แต่การส่งต่อผู้ป่วยไปดูแลต่อที่ชุมชนหรือบ้านจะต้องมีการเตรียมการทั้งในส่วนของโรงพยาบาล ฝ่ายปกครอง และที่บ้านของผู้ป่วย รวมทั้งฝ่ายปกครองในพื้นที่ กล่าวคือ

³ มาตรา 8 แห่งพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2553

⁴ มาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533

⁵ มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545

⁶ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 และประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การดำเนินงานและการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำหรับผู้มีสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ในแต่ละปี

โรงพยาบาลจะต้องมีระบบการส่งต่อข้อมูลระหว่างโรงพยาบาลเพื่อส่งต่อข้อมูล การดูแลจากโรงพยาบาลที่ผู้ป่วยเข้ารับรักษาไปยังโรงพยาบาลใกล้บ้านของผู้ป่วย นอกจากนี้ ยังต้องส่งต่อข้อมูลจากโรงพยาบาลไปยังฝ่ายปกครองในพื้นที่ด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวก ในการออกใบมรณะบัตรในกรณีที่ผู้ป่วยตายที่บ้าน และเพื่อความสะดวกในการยืนยันข้อมูล ผู้ป่วยในการเบิกงบประมาณในการดูแล ดังนั้นในกรณีนี้จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือ กฎหมายในการบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วย ซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติข้อมูล ข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ใช้ในการกำหนดหลักเกณฑ์ การเปิดเผย การใช้ข้อมูล ในกรณีจึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ ในการส่งต่อข้อมูลระหว่างโรงพยาบาล และโรงพยาบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ชุมชนจะต้องมีการพัฒนาระบบการยืมเครื่องมือทางการแพทย์ เช่น ชุดผลิต ออกซิเจน syringe driver เครื่องพ่นยา เครื่องดูดเสมหะ เตียงลม เตียงปรับระดับได้ รถเข็น ให้ผู้ป่วยนำกลับไปใช้ที่บ้านได้ โดยปัจจุบันมีการพัฒนาระบบการยืมอุปกรณ์ทางการแพทย์แล้ว ในหลายพื้นที่ แต่การดำเนินการหลากหลายมาก โดยอาจดำเนินการโดยโรงพยาบาล องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางศาสนา องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรในพื้นที่ ดังนั้นในกรณีนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ รวมทั้งโรงพยาบาลจะต้องมีการพัฒนาระบบการยืม เครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ไปใช้ที่บ้านโดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ กฎหมายจัดตั้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 และ กฎระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข

ที่บ้านจะต้องเตรียมระบบการประสานงานระหว่างญาติและทีมสุขภาพในพื้นที่ โดยในหลายพื้นที่ก็ได้นำเอา Social media มาใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร

ดังนั้นโดยสรุปจึงควรพัฒนาระบบการดูแลที่ชุมชนหรือบ้าน ซึ่งการพัฒนา ระบบนี้จะต้องเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล เพื่อสร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยระยะท้ายในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

5.4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการออกใบมรณะบัตร ปัญหาสำคัญที่ทำให้ญาติไม่ต้องการ นำผู้ป่วยกลับมาดูแลต่อและตายที่บ้าน คือ ความยุ่งยากในการออกใบมรณะบัตร กล่าวคือ หากผู้ป่วยตายที่บ้านเจ้าบ้านจะต้องแจ้งตายเพื่อออกใบมรณะบัตรตามกฎหมายทะเบียนราษฎร แต่กระบวนการในการออกใบมรณะบัตรจะยุ่งยาก เนื่องจากเจ้าบ้านจะต้องไปแจ้งตายที่ ฝ่ายปกครองในพื้นที่เพื่อออกใบมรณะบัตร แต่เจ้าหน้าที่ผู้รับแจ้งมักจะไม่เชื่อข้อมูลที่ญาติไป แจ้งตาย และมักจะแนะนำให้ญาติไปแจ้งความและนำบันทึกแจ้งความมาขอออกใบมรณะบัตร ซึ่งเมื่อตำรวจรับแจ้งความ ตำรวจก็ไม่ทราบข้อมูลผู้ป่วยว่าขอกลับมาดูแลต่อและตายที่บ้าน จริงหรือไม่ ตำรวจก็มักจะนำศพของผู้ป่วยเข้าสู่กระบวนการชันสูตรพลิกศพเพราะไม่ทราบว่า ตายเพราะอะไรจึงกลายเป็นการตายไม่ปรากฏเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา เหตุการณ์นี้นำมาซึ่งความยากลำบากในการบริหารจัดการงานศพของญาติมาก

เพราะจะต้งเสียค่าใช้จ่ายในการขนศพ เสียเวลาในการดำเนนการชั้นตอนทางรฐการ ทำให้ในหลายกรณีญาติไม้ยินยอมในนำผู้ป่วยกลับมาดูแลต่อและตายที่บ้านเพราะเกรงปัญหาต้งที่กล่าว

ต้งนั้นจึงควรพัฒนาระบบการส่งต่อข้อมูลผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาล และระหว่างโรงพยาบาลและฝ่ายปกครองในพื้นที่เพื่อแจ้งข้อมูลว่าผู้ป่วยขอกลับไปดูแลต่อและตายที่บ้านโดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ทั้งนี้เพื่อพัฒนาระบบการดูแลที่บ้าน เพิ่มอัตรการวางของเตียงในโรงพยาบาลและเป็นการสนับสนุนการดำเนนการตามความต้องการของผู้ป่วยและอำนวยความสะดวกให้แก่ญาติในการที่ผู้ป่วยเรื้อรังหรือผู้สูงอายุขอกลับมาดูแลต่อและตายที่บ้าน

6. สรุปและเสนอแนะ

จากการที่สังคมไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่เป็นโรคเรื้อรังรุนแรงและรักษาไม้หายเพิ่มมากขึ้น มีการขยายตัวของสังคมเมืองมากขึ้น ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับความตายในสังคมสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดการใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์เกินจำเป็น และจากพัฒนาการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบบริการสุขภาพของประเทศมากขึ้นเรื่อย ทำให้มีความจำเป็นต้งพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคองเพื่อรองรับกับความท้าทายต้งกล่าว

การดูแลแบบประคับประคองเป็นการดูแลทางการแพทย์ที่เชื่อมโยงกับมิติทางสังคม โดยจะเน้นไปที่การเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้รับการดูแลมากกว่าจะเน้นเรื่องการรักษาให้โรคหายขาด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังมีคุณภาพชีวิตที่ดีเท่าที่สภาพร่างกายและการดำเนินโรคจะเอื้ออำนวย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังตายอย่างสงบสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต้งนั้นการดูแลที่มีคุณภาพจึงต้งคำนึงถึงการดูแลต้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งผู้รับการดูแลตายอย่างมีคุณภาพ ต้งนั้นหากประเทศไทยจะต้งพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยโรคเรื้อรังให้มีคุณภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้งพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคอง

เมื่อศึกษาเอกสารทางวิชาการขององค์การระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองพบว่าได้แนะนำว่าหากรัฐต้งพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคองจะต้งดำเนนการใน 4 เรื่อง ได้แก่ (1) มีนโยบายระดับชาติในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองและจะต้งนำเรื่องต้งกล่าวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริการสุขภาพของรัฐ (2) พัฒนาศูนย์การดูแลสุขภาพให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง (3) มีระบบยาโดยเฉพาะยากลุ่ม opioids เพื่อใช้ในการระงับความปวดในการดูแล (4) มีระบบงบประมาณ และระบบทางสังคมสนับสนุนการดำเนนการดูแลแบบประคับประคอง

ซึ่งเมื่อนำทั้ง 4 ประเด็นนี้มาใช้เป็นกรอบในการพิจารณาโยบายและกฎหมายที่สำคัญของประเทศไทยอันได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมทั้งกฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์และสาธารณสุข แล้วพบว่าประเทศไทยควรดำเนินการ

1. มีนโยบายระดับชาติที่ส่งเสริมเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง รวมทั้งมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง

2. พัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพทั้งในแง่ของการสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ สร้างและพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองสำหรับประเทศไทย

3. ควรแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559 เพื่อให้การยืมยาระหว่างโรงพยาบาลสามารถทำได้ สร้างระบบการบริหารจัดการยาโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ รวมทั้งสร้างทัศนคติต่อการใช้ยาในกลุ่ม Opioids ของทั้งบุคลากรด้านสุขภาพและประชาชน

4. ลดความเหลื่อมล้ำของชุดสิทธิประโยชน์ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง โดยการแก้ไขหรือเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533

5. สร้างระบบการดูแลแบบประคับประคองในชุมชนอย่างเป็นระบบโดยมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเชื่อมโยงระหว่างโรงพยาบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติกำหนดหน้าที่ของโรงพยาบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

6. แก้ปัญหาเกี่ยวกับการออกใบมรณะบัตรในกรณีผู้ป่วยขอกลับมาตายที่บ้าน โดยการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 เพื่อพัฒนาระบบการแจ้งตายให้แก่ญาติผู้ป่วย กรณีที่ผู้ป่วยขอกลับมาตายที่บ้าน

บรรณานุกรม

- Aabha A. Anekar; Marco Cascella. (May 18, 2021). *WHO Analgesic Ladder*. สืบค้นจาก <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK554435/>
- Jan Stjernswärd, Kathleen M. Foley, Frank D. Ferris. (May 2007). The Public Health Strategy for Palliative Care. *Journal of Pain and Symptom Management*. Retrieved September สืบค้นจาก [http://www.jpmsjournal.com/article/S0885-3924\(07\)00122-4/pdf](http://www.jpmsjournal.com/article/S0885-3924(07)00122-4/pdf)
- Palliative medicine. (2012). *The Prague Charter: Urging governments to relieve suffering and ensure the right to palliative care*. สืบค้นจาก <http://pmj.sagepub.com/content/27/2/101.full.pdf+html>
- The Economist Intelligence Unit. (2015). *The 2015 Quality of Death Index Ranking palliative care across the world*. สืบค้นจาก <http://www.eiuperspectives.economist.com/healthcare/2015-quality-death-index>
- WHO. (2015). *Strengthening of palliative care as a component of comprehensive care throughout the life course*. สืบค้นจาก http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA67/A67_R19-en.pdf
- WHO. (n.d.). *Infographics on Palliative Care*. สืบค้นจาก https://www.who.int/ncds/management/palliative-care/Infographic_palliative_care_EN_final.pdf?ua=1
- Worldwide Palliative Care Alliance. (n.d.). *Palliative care toolkit: improving care in resource poor setting*. สืบค้นจาก <http://www.thewhpc.org/resources/palliative-care-toolkit>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2561). *ข้าแหละปม 'ถอด-ไม่ถอด' เครื่องช่วยหายใจ การตัดสินใจบนเส้นตายของชีวิต? สืบค้นจาก* <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/808330>
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.(2563). *รายงานประจำปี 2563 สำนักอนามัยผู้สูงอายุ*. สืบค้นจาก <https://eh.anamai.moph.go.th/web-upload/10x2f8665bc5c6742a30312c81435ca284e/filecenter/Annual%20report%20file/Annual%20report%202020.pdf>
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.(2564). *โครงการพัฒนาระบบการดูแลด้านสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว (Long term care) ในชุมชน ปี 2564*. สืบค้นจาก <http://doc.anamai.moph.go.th/index.php?r=str-project/view&id=4229>

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.(2562). *โครงการ ทบทวนสถานการณ์และผลการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ในประเทศไทย พ.ศ. 2560-2562.* สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1036320200810073233.pdf>

กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.(2563). *คู่มือการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองและระยะท้าย (สำหรับบุคลากรทางการแพทย์).* สืบค้นจาก https://www.dms.go.th/backend//Content/Content_File/Practice_guidelines/Attach/25640114130713PM_aw%20คู่มือการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง_5.pdf

ธนา นิลชัยโกวิทย์ และคณะ.(2546). *การทบทวนกระบวนการทศน์เรื่องความตายกับมิติแห่งสุขภาพวะ.* สืบค้นจาก <https://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/1494?locale-attribute=th>

นิภารัตน์ สวัสดิ์จุ. (2555). *โครงการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงยากกลุ่มโอปิออยด์ (Opioids) ในการบรรเทาอาการปวดของผู้ป่วยมะเร็งในสถานพยาบาลทั่วประเทศ.* สืบค้นจาก http://narcotic.fda.moph.go.th/editor/data/files/narcotic/documents/acrobat/report_A24.pdf/

พนารัตน์ รัตนสุวรรณ ยิ้มแย้ม และคณะ.(2555). *ความรู้และทัศนคติต่อการระงับปวดผู้ป่วยมะเร็งของแพทย์เพิ่มพูนทักษะ ในโรงพยาบาลประจำจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* สืบค้นจาก <http://thailand.digitaljournals.org/index.php/SMJ/article/viewFile/13237/12691>

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.(2563). *เผยสถิติคนไทยติดเค็ม ป่วยโรคไตเรื้อรังกว่า 8 ล้านคน.* สืบค้นจาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/51283-เผยสถิติคนไทยติดเค็ม%20ป่วยโรคไตเรื้อรังกว่า99%20.html>

สุนีย์ สุขร่าง บรรณาธิการ.(2560). *ศัพท์ใช้บ่อยในแวดวงปฏิรูปสุขภาพ.* สืบค้นจาก <https://infocenter.nationalhealth.or.th/Ebook/vocabulary/book.html>

แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ บรรณาธิการ.(2564). “สิทธิปฏิเสธการรักษาเพื่อสร้างสุขปลายทาง” เนื่องในโอกาสครบรอบ 90 ปี ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิฑูรย์ อั้งประพันธ์. สืบค้นจาก <https://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2021/08/สิทธิปฏิเสธการรักษาเพื่อสุขปลายทาง.pdf>

แสวง บุญเฉลิมวิภาส บรรณาธิการ. (2561). *สรุปการสัมมนาวิชาการ “ไม่ใช่แค่เรื่อง ถอดเครื่องช่วยหายใจ ทำได้ เพียงใด ในระยะท้ายของชีวิต” (Withholding and withdrawing of life-sustaining treatment).* สืบค้นจาก <https://peacefuldeath.co/wp-content/uploads/2019/03/seminer.pdf>

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534

พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545

พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533

พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518

ประกาศคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง นิยามปฏิบัติการ (Operational definition) ของคำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) สำหรับประเทศไทย พ.ศ. 2563, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 137 ตอนพิเศษ 261 ง วันที่ 6 พฤศจิกายน 2563

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23nd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

ประวัติประธานกรรมการจัดงาน
การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า
ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564

ดร.ชิ่งชัย ทาญเจนลักษณ์

การศึกษา

- ปริญญาเอก ด้านกฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัย CAEN ประเทศฝรั่งเศส
- วุฒิปัตร Project Analysis Connecticut ประเทศสหรัฐอเมริกา
- วุฒิปัตร Management Western Ontario ประเทศแคนาดา

การอบรม

- ประกาศนียบัตรหลักสูตร DAP
- จากสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (IOD)

ประสบการณ์ทำงานในระยะ 5 ปี ย้อนหลัง

- 2560 – ปัจจุบัน ที่ปรึกษาสภามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- 2560 – ปัจจุบัน กรรมการ มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
- 2559 – ปัจจุบัน กรรมการบริหาร ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2563 – ปัจจุบัน ที่ปรึกษา คณะกรรมการบริหาร บมจ.ลือทอชเล็ย (บริษัทมหาชน)
- 2557 – 2558 สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ ด้านการศึกษา
- 2550 – 2560 กรรมการ สถาบันพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
- 2548 – ปัจจุบัน กรรมการและกรรมการบริหาร บมจ. เอเชียน ไฟย์โตซูติคอลส์
- 2547 – ปัจจุบัน นายกสมาคมฝรั่งเศส
- 2547 – ปัจจุบัน กงสุลกิตติมศักดิ์ สถานกงสุลกิตติมศักดิ์ประเทศจาเมกาประจำประเทศไทย
- 2546 – ปัจจุบัน กรรมการ บจ.สปี ออยล์ แอนด์ แก๊ส เซอร์วิสเซส (ประเทศไทย)
- 2544 – ปัจจุบัน กรรมการอิสระ บมจ.ลาภานา โฮเต็ลแอนด์รีสอร์ท (บริษัทมหาชน)
- 2543 – ปัจจุบัน กรรมการอิสระ บมจ.ไทยวาฟูดโปรดักส์ (บริษัทมหาชน)
- 2542 – ปัจจุบัน ประธานกรรมการบริหาร ศูนย์เลิศสิคและรักษาสายตารัตนิน-กิมเบล
- 2542 – 2560 กรรมการ สภามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- 2542 – ปัจจุบัน กรรมการ สภาธุรกิจไทย-ฝรั่งเศส
- 2542 – ปัจจุบัน กรรมการ มูลนิธิวิเทศพัฒนา
- 2540 – ปัจจุบัน รองประธานกรรมการ หอการค้าไทย

- 2539 – ปัจจุบัน กรรมการ ศูนย์กฎหมายภูมิภาคแม่น้ำโขง
- 2559 – ปัจจุบัน ประธานมูลนิธิไทย-แคนนาดาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ
- 2560 – ปัจจุบัน รองประธานกรรมการเมืองไทยประกันภัย (บริษัทมหาชน)
- 2557 – ปัจจุบัน กรรมการส่งเสริมกิจกรรมสถาบันดนตรี กัลยาณีวัฒนา

Dr.Jingjai Hanchanlash

Education

- ◉ Doctoral d'Uniiversity de CAEN, France (Droit Public)
- ◉ Director Accreditation Program 1/2003,
Thai Institute of Directors Association
- ◉ Audit Committee Program 19/2007, Thai Institute of Directors Association
- ◉ Certificate in Project Analysis, University of Connecticut, U.S.A.
- ◉ Certificate in Mid-Career Management Training,
University of Western Ontario, Canada

Expertise

- ◉ Law, International Relations.

Listed Companies

2020-present	Advisor to Chairman, Loxley Plc.
2015-present	Independent Director, Thai Wah Plc/ Manufacture and distribute various products
2014-present	Vice Chairman, Muang Thai Insurance Plc./Insurance business
2001-present	Director and Executive Director, Asian Phytoceuticals Plc./ Manufacture of dietary supplements, cosmetics and personal care products developed from natural plant and botanical extracts
2000-present	Independent Director and Audit Committee, Laguna Resorts & Hotel Plc./Hotel operations

Non-Listed Companies/Other Responsibilities

2014-present	Chairman and CEO Rutnin – Gimbel, Eye Specialist Clinic
2016-present	Chairman, Societe Commerciale Lao/Trading in Laos
2016-present	Chairman, Loxley Simulation Technology Co., Ltd./Virtual learning services
2014-present	Director of the Executive Board, King Prajadhipok Institute/ Government Entity
2007- 2013	Member of the Council, King Prajadhipok Institute (KPI)/ Government Entity
2000-present	Board Member, SPIE Oil & GAS Service (Thailand) Ltd./ Oil & Gas exploration & production
1996-present	Member, Chumbhot-Pantip Foundation Council/Foundation
1996-present	President, Alliance Francaise/Association
2004-present	Honorary Consul, Honorary Consulate of Jamaica to Thailand/ Consulate
1996-present	Vice Chairman, The Thai Chamber of Commerce and Board of Trade of Thailand
1997-present	Board member, Development Cooperation Foundation
2016-present	Chairman Thai-Canada Economic Cooperation Foundation

Past Experiences

- 9 years of Government service
- 20 years of International Organization service
- 21 years with private sector
- 5 years as part time lecturer (when working in Government)

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

ประวัติผู้แสดงปาฐกถานำ

ศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข

การศึกษา

Ph. D in Political Science Columbia University, New York, U.S.A.

M. Phil. in Political Science Columbia University, New York, U.S.A.

MA. in Government Cornell University, Ithaca, New York, U.S.A.

รัฐศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

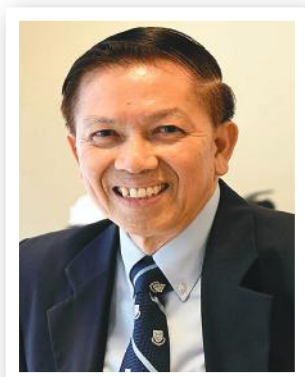
ตำแหน่งปัจจุบัน

- ◉ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงานทางวิชาการ

- ◉ ฤดูใบไม้ผลิ ! : คลื่นการเมืองจากอาหรับสู่ฮ่องกง (ผู้เขียน, 2563)
- ◉ เมือง การก่อการร้าย และการข่าวกรอง (ผู้เขียนร่วม, 2563)
- ◉ โฉมหน้าใหม่ของสงคราม (ผู้เขียน, 2562)
- ◉ รัฐและอุดมการณ์ทหารในลาตินอเมริกา (ผู้เขียน, 2561)
- ◉ สงครามอสมมาตร : แบบแผนความขัดแย้งใหม่ (ผู้เขียน, 2560)
- ◉ รัฐอิสลามกับการก่อการร้ายใหม่ (ผู้เขียนร่วม, 2559)
- ◉ รัฐศาสตร์ & ยุทธศาสตร์ (ผู้เขียน, 2558)
- ◉ Surachart Bamrungsook, "Thailand's Zigzag Road to Democracy: Continuity and Change in Military Intervention," in After the Coup: The National Council for Peace and Order Era and the Future of Thailand, eds. Michael J Montesano, Terence Chong and Mark Heng Shu Xun (Singapore: ISEAS – Yusof Ishak Institute, 2019).

- Surachart Bamrungsuk, “The Development of the Hybrid Regime: The Military and Authoritarian Persistence in Thai Politics,” in Routledge Handbook of Contemporary Thailand, ed. Pavin Chachavalpongpun (London: Routledge, 2019).
- หัวหน้าโครงการความมั่นคงศึกษา ภายใต้การสนับสนุนของสถาบันการข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ
- บรรณาธิการจุลสารความมั่นคงศึกษา (เริ่มเผยแพร่ฉบับที่ 1 ในเดือนมกราคม 2549 และตีพิมพ์ ฉบับที่ 212 ในเดือนมิถุนายน 2564

Surachart Bamrungsuk, PH.D.

Educations

Ph. D in Political Science Columbia University, New York, U.S.A.

M. Phil. in Political Science Columbia University, New York, U.S.A.

MA. in Government Cornell University, Ithaca, New York, U.S.A.

BA. In Political Science Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

Present Position

- Professor, Department of International Relations Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Thailand

Present Research Project

- Head of the “Security Studies Project” under the sponsorship of the Thailand National Intelligence Agency (NIA). The project produces monographs on various security topics such as terrorism, insurgency ,energy security, border security, and critical infrastructure and urban security.

Selected Previous Positions

- National Security Advisor to the Prime Minister (2003-2006)
- Advisor to Minister of Foreign Affairs (2001-2005)
- Advisor to Standing Committee on Military Affairs, the Senate (2000-2005)
- Advisor to Supreme Commander of the Royal Thai Armed Forces (1997-2000)

Other Responsibilities

- Teaching at several military educational institutions such as the National Defense College, the Joint Staff College, the Army War College, the Naval War College and the Air War College. Besides, offering training courses at the National Intelligence Agency and the Police Department.

Selected Publications after 2000 (in Thai)

- Contemporary Security: Changes and Challenges (2021)
- The Spring!: Political Waves from Arab to Hong Kong (2020)
- The New Face of War (2019)
- The State and Military Ideology in Latin America (2018)
- Asymmetric Warfare: New Pattern of Conflict (2017)
- The Islamic State and New Terrorism (Co-author, 2016)
- Political Science & Strategy (2015)
- Militocracy: Military Coup and Thai Politics (2015)
- Southern Crisis (2004, 2007)
- Security Innovation: Reinventing Thai Security System (2004)
- The New War: Thai Security Paradigm in a Changing World (2003)
- Military Innovation: The Armed Forces in the 21st Century (2001)
- Military in Peace Time: MOOTW and PKO (2000)
- Armed Forces of Neighboring Countries: Continuity and Changes in the Next Century (2000)
- Military and Thai Politics in the Next Century: Changes and Development (2000)

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

ประวัติผู้แสดงปาฐกถาปิด

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

การศึกษา

- 2553 วุฒิบัตรหลักสูตร การกำกับดูแลกิจการสำหรับกรรมการและผู้บริหารระดับสูง
ของรัฐวิสาหกิจและองค์การมหาชน รุ่นที่ 1
- 2545 ประกาศนียบัตรกฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2529 Master of Policy Science (International Program),
Saitama University (GRIPS), Japan
- 2525 พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์ (พบ.ม.)
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- 2523 วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.) มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ตำแหน่งในปัจจุบัน

- เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
- ที่ปรึกษาคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ 2559
- คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2560 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

ประวัติการทำงาน

- คณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
- คณะกรรมการบริหารงานสถาบันสัญญา ธรรมศักดิ์ เพื่อประชาธิปไตย
- คณะอนุกรรมการวิสามัญเกี่ยวกับระบบราชการการจัดส่วนราชการและค่าตอบแทน
สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร
- คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบราชการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาระบบ
การบริหารราชการในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น สำนักงาน ก.พ.ร.
- อนุกรรมการป้องกันการทุจริตด้านการเมืองการปกครอง
สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

- คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำสถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำคณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำวิทยาลัยนานาชาติปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำวิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ
- คณะกรรมการอำนวยการสำนักงานสัญญาธรรมศักดิ์ เพื่อประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คณะอนุกรรมการในคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- คณะอนุกรรมการติดตามการขับเคลื่อนการดำเนินงานวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
- คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล

ผลงานทางวิชาการ

- โครงการสังเคราะห์ข้อเสนอเพื่อเสริมสร้างการอภิบาลระบบยา กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2559. ได้รับรางวัลสภาวิจัยแห่งชาติประเภทผลงานวิจัยระดับดี สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ประจำปี 2558 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- แนวคิดพื้นฐานการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, 2561.
- การกำหนดแนวคิดและการบริหารโครงการพัฒนาที่ใช้ปัญญาเชิงปฏิบัติ = Practical Wisdom. กรุงเทพฯ ฯ : วิทยาลัยพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า, 2561.
- รายงานวิจัยเรื่อง การประเมินผลการดำเนินงานของรัฐสภาไทย (สมาชิก สภานิติบัญญัติแห่งชาติ) : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา, 2562.
- เมืองเปลี่ยน ประเทศเปลี่ยน : เมืองกับฉากทัศน์การพัฒนา. ร่วมกับ ชัยวุฒิ ตันไชย. กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2563.
- Decentralization and Local Governance in Thailand under the New Constitution : Challenges of Re-Centralizing Politics and Administration. / Woothisarn Tanchai and Aekkawee Meesuk. King Prajadhipok's Institute Journal of Democracy and Governance Volume 2, (April, 2020) P. 3- 26.
- Participatory Process, Platform, and Practices in Thailand and Vietnam / Woothisarn Tanchai, editor. Bangkok : King Prajadhipok's Institute, 2020.

Prof. Woothisarn Tanchai

Secretary General of King Prajadhipok's Institute

Education

- 2010 Public Director Certification Program, King Prajadhipok's Institute, Class 1
- 2002 Public Law Certificate, Faculty of Law, Thammasat University
- 1986 Master of Policy Science (International Program),
Saitama University, Japan
- 1982 Master of Public Administration (M.P.A.), National Institute of
Development Administration, Thailand
- 1980 Bachelor of Science, Khon-Kaen University

Current Positions

- ◉ Secretary General of King Prajadhipok's Institute
- ◉ Advisor, Constitution Drafting Committee
- ◉ Vice Chairman of hearing Sub-Committee of the National Reform
Committee on Justice System (police)
- ◉ Member of National Strategy Drafting Committee on rebalancing and
public sector development

Past Positions

- ◉ Member of the National Decentralization Committee
- ◉ Member of the National Education Council
- ◉ Ministry of Culture Thailand Member (Qualified Committee member)
- ◉ Sub-Committee of the Office of the Public Sector Development
Commission (OPDC)
- ◉ Sub-Committee of the National Anti-Corruption Commission (NACC)

- Council Committee the Rajapat Nakorn Rajasima University
- Council Committee the Thammasat University
- National Reform Council
- Constitution Drafting Committee

Books and Textbooks

- Tanchai, Woothisarn. Special City: Concepts and possibilities. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation, 2014. (in Thai)
- Tanchai, Woothisarn, Aekkawee Meesuk. Local Government in ASEAN: Kingdom of Thailand. Bangkok: King Prajadhipok's Institute, 2014. (in Thai)
- Tanchai, Woothisarn. "Chapter 12 The Thai political problems in Decentralization." in Textbook on Current Political Issues 80309, Improving Textbook on Current Political Issues Committee (Editor), Chapter 12, 1-84. Bangkok: School of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University, 2015. (in Thai)
- Tanchai, Woothisarn. Thai Local Government in a Nutshell: Increasing Local Revenue easilys. Bangkok: King Prajadhipok's Institute, 2015. (in Thai)
- Decenralization and Local Governance in Thailand under the New Constitution : Challenges of Re-Centralizing Politics and Administration./ Woothisarn Tanchai and Aekkawee Meesuk. King Prajadhipok's Institute Journal of Democracy and Governance Volume 2, (April, 2020) P. 3- 26.
- Participatory Process, Platform, and Practices in Thailand and Vietnam/ Woothisarn Tanchai, editor. Bangkok : King Prajadhipok's Institute, 2020.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

ประวัติผู้แสดงปาฐกถาพิเศษ

Prof. Dr. Aurel Croissant

Education

- September 2001 PhD (Dr. phil.) of the Johannes Gutenberg University Mainz, Germany (magna cum laude)
- September 1996 Magister in Political Science (M.A. in Political Science), Johannes Gutenberg University Mainz, Germany (summa cum laude)

Current Position

- Professor of Political Science and Dean of the Faculty of Economics and Social Sciences at Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg

Recent Publications

- 2020 Stateness and Democracy in East Asia (Cambridge University Press, 2020)
- 2020 Social Cohesion in Asia (Routledge, 2020)
- 2019 Civil-Military Relations: Control and Effectiveness across Regimes (Lynne Rienner, 2019)
- 2018 Civil-Military Relations in Southeast Asia (Cambridge University Press, 2018)
- 2018 Government and Politics in Southeast Asia (Springer, 2018)

He is currently working on or has book manuscripts under review about topics such as Civil-Military Relations and Democracy in the Third Wave (Oxford University Press), Democracy, State Capacity and the Governance of COVID-19 in Asia-Oceania (SUNY Press), Research Handbook Civil-Military Relations (Edward Elgar) and a research monograph on military reactions to anti-regime protests in authoritarian regimes.

He is editor-in-chief of the journal Democratization (with Jeffrey Haynes, since 2012) and a member of the Academic Advisory Boards of the Sustainable Governance Indicators (SGI), the Bertelsmann Transformation-Index (BTI) and the German Institute for Global Affairs (GIGA, Hamburg). He was a Fellow at the National Endowment for Democracy in Washington, D.C., and the East West Center in Honolulu, Hawaii, and has been Visiting Professor at Australian National University, among others.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

ประวัติวิทยากรเวทีอภิปราย
(ต่างประเทศ)

Prof. Dr. Mark R. Thompson

Education

- 1982 B.A. in religious studies from Brown University
- 1983 Studied German at the Goethe Institute, Boppard
- 1984 Received a Baker scholarship to do postgraduate work at Cambridge University (MA in Social and Political Sciences)
- 1988 Studied Tagalog (Filipino) with a Foreign Language and Area Studies Fellowship at the University of Hawaii, Manoa.
- 1991 Received an M.A. and Ph.D. (with honors) in political science at Yale University

Current Position

- ◉ Professor, Department of Asian and International Studies
- ◉ Head (AIS), Department of Asian and International Studies
- ◉ Director (SEARC), Southeast Asia Research Centre

Recent Publications

- ◉ China's "Singapore Model" and Authoritarian Learning, edited with Stephan Ortmann (London: Routledge, 2020).
- ◉ Governance and Democracy in the Asia-Pacific, edited with Stephen McCarthy (London: Routledge, 2020).
- ◉ Authoritarian Modernism in East Asia (London: Palgrave, 2019)
- ◉ The Routledge Handbook of the Contemporary Philippines, edited with Eric V. Batalla (London: Routledge, 2018).

- “The ‘Singapore Model’ and China’s New Neo-Authoritarian Dream,” edited with Stephan Ortmann, *The China Quarterly*, Volume 236 (December 2018), pp. 930-945.
- “Perilous Presidentialism in Southeast Asia?”, edited with Marco Buente, *Contemporary Politics*, 2018, 24, no. 3, pp. 251-360.

Assoc. Prof. Dr. Youngho Cho

Education

- 2006-2011 Ph.D. from University of Missouri-Columbia
- 2004-2006 M.A. from Hanyang University
- 1994-2001 B.A. from Hanyang University

Current Position

- ◉ Associate Professor (2019-present)
- ◉ Political Science, Sogang University

Recent Publications

- ◉ Cho, Youngho and Injeong Hwang. 2021. "Who defends democracy and why?" *Democratization* 28 (3): 625-644.
- ◉ Cho, Youngho, Mi-son Kim, and Yong Cheol Kim. 2019. "Cultural Foundation of Contentious Democracy." *Asian Survey* 59 (2): 272-294 (SSCI).
- ◉ Cho, Youngho. 2020. "Korean Political Culture." In *Korean Politics and Government*, eds. Geo-dong Kim. Seoul: Myungin Books.
- ◉ Cho, Youngho. 2016. Eds. *What Is Good Government in Asia?* Seoul: Sogang University Press.
- ◉ Shin, Doh C., and Youngho Cho. 2016. "The Legitimacy of Democratic Rule in Korea: From the Perspective of the Mass Citizenry." in *Asian Perspectives on Political Legitimacy*, eds. Doh C. Shin, Joseph Chan. New York, NY: Cambridge University Press.

- Shin, Doh C., and Youngho Cho. 2011. "Contours and Barriers to Democratization in Southeast Asia." in *Crisis of Democratic Governance in Southeast Asia*, eds. Aurel Croissant and Macro Bunte. London, UK: Palgrave Macmillan.

Dr. Philips J. Vermonte

Education

- 2001 Master of Arts degree in international studies from Department of Politics, the University of Adelaide, Australia
- 2012 Ph.D in Political Science at Northern Illinois University, Dekalb, USA

Current Position

- ◉ Executive Director - The Centre for Strategic and International Studies (CSIS)

Recent Publications

- ◉ “Characteristics of the Spread of COVID-19 in Indonesia: Early Findings”, CSIS Commentaries DMRU-043-ID, April 2020.
- ◉ ‘Enhancing International and Regional Cooperation to Mitigate the Effects of the COVID-19 Pandemic’ published in “The Challenges of Global Governance Amidst COVID-19 Pandemic: Paper Series” (Council on Foreign Relations: New York, 2020)
- ◉ “Strengthening Disaster Preparedness in Indonesia” CSIS publication 2020.
- ◉ “Managing the superpower transition. East Asia Forum Quarterly, Vol. 10, No. 1, Jan-Mar 2018
- ◉ “The Institutionalisation of Political Parties in Post-authoritarian Indonesia: From the Grass-Roots Up” Bulletin of Indonesian Economic Studies 51 (2) 2015
- ◉ “Indonesia’s 2014 elections: Practical innovations and optimistic outcomes” Asian Politics & Policy 7 (2) 2014.

Dr. Kevin Casas-Zamora

Education

- 1997-2002 PhD in Political Science from the University of Oxford
- 1992-1994 Master degree in Latin American Government and Politics from Essex University
- 1985-1991 Law degree from the University of Costa Rica

Current Position

- ◉ The Secretary-General of International IDEA

Recent Publications

- 2005 Casas, Kevin, Paying for Democracy: Political Finance and State Funding for Parties; Colchester, European Consortium for Political Research.
- 2013 Casas, Kevin, The Besieged Polis: Citizen Insecurity and Democracy in Latin America; Washington, D.C., Brookings Institution - Organization of American States.
- 2013 Casas, Kevin, ed., Dangerous Liaisons: Organized Crime and Political Finance in Latin America and beyond; Washington, D.C., Brookings Institution Press.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

ประวัติวิทยากรเวทีอภิปราย
(ไทย)

ศาสตราจารย์ ดร.ปัสสเจ็ด สิงคะเนติ

การศึกษา

- 2527 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- 2529 เนติบัณฑิตไทย
- 2535 นิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายมหาชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2538 Magister Legum (LL.M) Ruhr-Universitaet Bochum, Germany
- 2541 Doctor der Rechte (Dr.jur.), Ruhr -Universitaet, Bochum, Germany
- 2551 ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต

ตำแหน่งในปัจจุบัน

- ๑ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผลงานทางวิชาการ

- ๑ บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ “โครงการปฏิรูปกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตและการพัฒนากระบวนการยุติธรรมบน พื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล” เสนอสำนักงานกบป ระมาณ, กันยายน 2559
- ๑ บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ “การประเมินองค์การพิทักษ์ระบบคุณธรรมในราชการ พลเรือนสามัญ” เสนอสำนัก คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, พฤศจิกายน 2559 (งานวิจัยในรอบ 5 ปี)
- ๑ บรรเจิด สิงคะเนติ. การใช้สิทธิทางศาลของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 28 ในกรณีที่ ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว, สำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญ, เมษายน 2551
- ๑ บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานทางสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญใหม่, กรุงเทพฯ : วิทยุชน 2552 (พิมพ์ครั้งที่ 3)
- ๑ บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง, กรุงเทพฯ : วิทยุชน 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 3)
- ๑ บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง, กรุงเทพฯ : วิทยุชน 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 4)

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

การศึกษา

- ปริญญาตรี
- ปรัชญาการเมืองและเศรษฐศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับ 1) มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ประเทศอังกฤษ
 - นิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริญญาโท
- เศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ประเทศอังกฤษ
- ปริญญาเอก
- นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประวัติการทำงาน

- 2530 - 2531 อาจารย์ประจำโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ
- 2533 - 2534 อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2535 - 2544 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร พรรคประชาธิปัตย์
- 2535 - 2537 โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- 2538 - 2540 โฆษกพรรคประชาธิปัตย์
- 2538 รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง (รองนายกรัฐมนตรีนายศุภชัย พานิชภักดิ์)
- 2538 - 2539 ประธานคณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร
- 2540 - 2544 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- 2542 - 2548 รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
- 2544 - 2549 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ
- 2548 - 2549/2551 ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
- 2548 - มี.ค. 2562 หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
- 2550 - 2554 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน
- ธ.ค. 2551 - ส.ค. 2554 นายกรัฐมนตรี
- 2554 - 2556 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อ ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกรัตน์ เลิศชูสกุล

การศึกษา

- ต.ค. 2548 - ต.ค. 2555 ปริญญาเอก ภาควิชาการเมืองการปกครอง, มหาวิทยาลัยลอนดอน, London School of Economics and Political Science (LSE) ประเทศอังกฤษ [ทุนการศึกษา Chulalongkorn University and Harvard-Yenching Doctoral Scholarship Program, USA]
- ก.ย. 2543 - ก.ย. 2546 ปริญญาโท สาขาการพัฒนาศาสตร์, สถาบันการเมืองและนานาชาติศึกษา (Institute for Politics and International Studies: POLIS), มหาวิทยาลัยลีดส์ (University of Leeds), ประเทศอังกฤษ [ทุนการศึกษา Unilever Thai Holdings - Leeds University F.C.O Chevening Scholarships 2000 - 2001]
- มิ.ย. 2537 - มี.ค. 2543 ปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (เกียรตินิยมอันดับสอง), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเทศไทย

ตำแหน่งในปัจจุบัน

- ๑ อาจารย์ ภาควิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงานทางวิชาการ

- 2021 Cold War, In-between and White Ribbons. Bangkok: Matchon.
- 2021 "The white ribbon movement: high school students in the 2020 Thai youth protests." Critical Asian Studies.
- 2020 From Hand Clap to Whistle: Development and Dynamics of the Anti-Thaksin Movement, Bangkok: Illuminations Editions
- 2020 'The Paradox of the Thai Middle Class in Democratization', TRaNS: Trans-Regional and -National Studies of Southeast Asia, Vol. 7, No. 1.

- 2020 'Thailand in 2019: The Year of Living Unpredictably', in Southeast Asian Affairs 2020, edited by Malcolm Cook and Daljit Singh, Singapore: ISEAS – Yusof Ishak Institute
- 2019 'The Dynamics of Change: The Decline and Revival of the Anti-Thaksin Movement', Journal of Social Sciences, Vol. 49, No. 1 (January-June), 7-33

นายสุพันธ์ มงคลสุธี

การศึกษา

- 2533 วิทยาการจัดการบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- 2540 บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต City University, USA
- 2543 รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2546 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตำแหน่งในปัจจุบัน

- Senior Academic, Parliamentary Academic Support Office และ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.อ.ท.)
- ประธานกรรมการส่งเสริมกิจการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ
- กรรมการคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ
- กรรมการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI)
- กรรมการบริหารสถาบันคลังสมองของชาติ
- กรรมการคณะกรรมการประสานการลงทุนในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC)
- กรรมการสภาการศึกษาโรงเรียนนายร้อยตำรวจ
- กรรมการสภาสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
- กรรมการสภามหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
- กรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมมูลนิธิ
- ประธานกรรมการบริษัท ชินเน็ค (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)
- ประธานกรรมการบริษัท ที.เค.เอส. (เทคโนโลยี) จำกัด (มหาชน)
- กรรมการบริษัท ทีบีเอสพี จำกัด (มหาชน)

นายนครินทร์ วงกิจไพบูลย์ ผู้ดำเนินรายการอภิปรายเวที (ไทย)

การศึกษา

- ปริญญาตรี คณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรักษ์

ตำแหน่งในปัจจุบัน

- กรรมการผู้จัดการและบรรณาธิการบริหาร สำนักข่าว THE STANDARD และ ผู้จัดพอดแคสต์ The Secret Sauce

ประวัติการทำงาน

- กรรมการผู้จัดการและบรรณาธิการบริหาร สำนักข่าว THE STANDARD และ ผู้จัดพอดแคสต์ The Secret Sauce
- วิทยากรและอาจารย์พิเศษหลายแห่ง เช่น SET ตลาดหลักทรัพย์, สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย, สมาคมจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย, กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์, ปตท., เซ็นทรัล, Amway, AIS, TDRI, สสส, ธนาคารไทยพาณิชย์, ธนาคารทหารไทย, ธนาคารกรุงไทย, ไทยพีบีเอส ฯลฯ TED Talk (TED x Kmitl) ABC (Academy of Business Creativity) หรือ สถาบันพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เชิงธุรกิจ DEF (Digital Edge Fusion) หลักสูตรพัฒนาการใช้สื่อดิจิทัลเชิงสร้างสรรค์ DNA หลักสูตรพัฒนาพันธกรรมทางความคิด สาขาการจัดการธุรกิจดิจิทัล คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และอีกมากกว่า 10 สถาบันการศึกษา

ผลงานเด่น

- บรรณาธิการบริหาร สำนักข่าวออนไลน์ The Momentum
- บรรณาธิการบทความ นิตยสาร Elle Men
- คอลัมน์นิสต์นิตยสาร มติชนสุดสัปดาห์และ a day
- เจ้าของผลงานหนังสือจูลินทรีย์แห่งความสำเร็จและ POPEYE
- เจ้าของผลงานแปลหนังสือ Humans of New York

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564
23rd Annual King Prajadhipok's Institute (KPI) Congress 2021

ประวัติวิทยากรกลุ่มย่อย

กลุ่มย่อยที่ 1: ปรากฏการณ์ทางสังคมกับความเปลี่ยนแปลงของพรรคการเมือง (Social Phenomena and Changes in Political Parties)

วิทยากร

Panelists

ชื่อ – สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอม สิ้นเพ็ง
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์การเมืองเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยซิดนีย์
การศึกษาสูงสุด รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยบริติชโคลัมเบีย
Name **Asst. Prof. Dr. Aim Sinpeng**
Current Position Lecturer in Comparative Politics, Department of Government and International Relations, University of Sydney
Education PhD Political Science, University of British Columbia

ชื่อ – สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นธิ เนื่องจามงค์
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
การศึกษาสูงสุด รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Name **Asst. Prof. Dr. Nithi Nuangjamnong**
Current Position Lecturer in Political Science
Education PhD Political Science, Chulalongkorn University

ชื่อ – สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร เพ็ญสุตร
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
การศึกษาสูงสุด ปริญญาเอกด้านการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยลีดส์
Name **Asst. Prof. Dr. Chanintorn Pensute**
Current Position Lecturer in Political Science
Education PhD Politics and International Studies University of Leeds UK

ชื่อ - สกุล	ดร.สติธร ธนานิธิโชติ
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการ สำนักนวัตกรรมเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า
การศึกษาสูงสุด	รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยยูทาห์
Name	Dr. Stithorn Thananithichot
Current Position	Director of Innovation for Democracy Office, King Prajadhipok's Institute
Education	PhD in Politics Science, University of Utah

ผู้ดำเนินรายการ

Moderator

ชื่อ - สกุล	นายปुरुวิชัย วัฒนสุข
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิชาการ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า
การศึกษาสูงสุด	กำลังศึกษาปริญญาเอกด้านรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแคนเทอเบอรี
Name	Mr. Purawich Watanasukh
Current Position	Academic, College of Politics and Governance, King Prajadhipok's Institute
Education	Studying PhD in Politics Science, University of Canterbury, New Zealand

ผู้สรุป

Rapporteur

ชื่อ - สกุล	นางณัชชาภัทร อมรกุล
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง
การศึกษาสูงสุด	ปริญญาโทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์
Name	Mrs. Natchapat Amornkul
Current Position	Expert Academic, College of Politics and Governance, King Prajadhipok's Institute
Education	Master of Arts (Southeast Asian Studies) National University of Singapore

กลุ่มย่อยที่ 2: ความชอบธรรมของสถาบันการเมืองท่ามกลางสภาวะผันผวนทางสังคม (The Legitimacy of Political Institutions in the Midst of Social Volatility)

วิทยากร

Panelists

ชื่อ – สกุล นายคำนูน สิทธิสมาน
ตำแหน่งปัจจุบัน สมาชิกวุฒิสภา
การศึกษาสูงสุด นิติศาสตรบัณฑิต (นิติศาสตร์)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Name **Mr. Kamnoon Sidhisamarn**
Current Position Senator
Education Bachelor of Laws, Ramkhamhaeng University

ชื่อ – สกุล นายนิกร จำนง
ตำแหน่งปัจจุบัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ
การศึกษาสูงสุด ปริญญาโทด้านการเมืองการปกครอง
University, Texas, U.S.A

Name **Mr. Kamnoon Sidhisamarn**
Current Position Member of the house of representatives
Education M.A.T. (Government) Tarleton State University, Texas, U.S.A

ชื่อ – สกุล นายยิ่งชีพ อัชฌานนท์
ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้จัดการโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน
(iLaw)
การศึกษาสูงสุด นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เนติบัณฑิตไทย

Name **Mr. Yingcheep Atchanont**
Current Position Manager, Internet Dialogue on Law Reform (iLaw)
Education Bachelor of Laws, Thammasat University
Barrister at Law

ชื่อ – สกุล

ตำแหน่งปัจจุบัน

การศึกษาสูงสุด

Name

Current Position

Education

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณภา ทิระสังขะ

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (กฎหมายมหาชน),
มหาวิทยาลัย Nantes, ประเทศฝรั่งเศส

Assoc. Prof. Dr. Vannapar Tirasangka

Lecture in Faculty of Political Science

Doctorat en droit

(Mention très honorable à l'Unanimité des membres du jury),
University of Nantes, France

ผู้ดำเนินรายการ

Moderator

ชื่อ – สกุล

ตำแหน่งปัจจุบัน

การศึกษาสูงสุด

Name

Current Position

Education

นายณวัฒน์ ศรีปัตถา

นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
สถาบันพระปกเกล้า

นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Mr. Nawat Sripathar

Senior Academic, Parliamentary Academic Support Office,
King Prajadhipok's Institute

Master of Law (LLM), Chulalongkorn University

ผู้สรุป

Rapporteur

ชื่อ – สกุล

ตำแหน่งปัจจุบัน

การศึกษาสูงสุด

Name

Current Position

Education

นางสาวธีรพรรณ ใจมั่น

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ms. Teeraphan Jaiman

Director, Parliamentary Academic Support Office,
King Prajadhipok's InstituteMaster of Science (Community Development)
Thammasat University

กลุ่มย่อยที่ 3: ตุลาการภิวัตน์ : อำนาจตุลาการในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเมือง (Judicial Activism: Judicature in Political Cases)

วิทยากร

Panelists

ชื่อ – สกุล

ศาสตราจารย์พิเศษจรูญ ภัคดีธนากุล

ตำแหน่งปัจจุบัน

ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

การศึกษาสูงสุด

นิติศาสตรบัณฑิต (นิติศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เนติบัณฑิตอังกฤษจากสำนักเกรสอิน

Name

Adjunct Professor Jaran Pukditanakul

Current Position

Director of the master of Law, Kasem Bundit University

Education

Bachelor of Laws, Chulalongkorn University
Barrister at law Gray,s Inn

ชื่อ – สกุล

อาจารย์ ดร.เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาสูงสุด

นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

University of Bristol Law School

Name

Dr. Khemthong Tonsakulrurungrang

Current Position

Lecturer in Faculty of Political Science,
Chulalongkorn University

Education

PhD in law, University of Bristol, the United Kingdom

ชื่อ – สกุล

อาจารย์ ดร.รวินท์ ลีละพัฒนะ

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาสูงสุด

นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

University of Bristol Law School

Name

Dr. Rawin Leelapatana

Current Position

Lecturer in Faculty of Law,
Chulalongkorn University

Education

PhD in law, University of Bristol, the United

ชื่อ – สกุล

นายกกล้า สมุทรวนิช

ตำแหน่งปัจจุบัน

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ

การศึกษาสูงสุด

นิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายมหาชน)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Name

Mr. Kla Samudavanija

Current Position

Senior Academic, Constitutional Court of Thailand

Education

Master of Law, Chulalongkorn University

ผู้ดำเนินรายการ

Moderator

ชื่อ – สกุล

นางสาวชมพูนุท ตั้งถาวร

ตำแหน่งปัจจุบัน

นักวิชาการผู้ชำนาญการ

การศึกษาสูงสุด

สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา สถาบันพระปกเกล้า

ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยดูลุส

Name

Ms. Chompunoot Tangthavorn

Current Position

Senior Academic, Parliamentary Academic Support Office,

King Prajadhipok's Institute

Education

Master 2 (Master en droit) in Health law

(Droit de la santé), Université de Toulouse 1

(Capitole)

ผู้สรุป

Rapporteur

ชื่อ – สกุล

ดร.อภิญา ดิสสะมาน

ตำแหน่งปัจจุบัน

นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล

การศึกษาสูงสุด

รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ

มหาวิทยาลัยมหิดล

Name

Dr. Apinya Tissamana

Current Position

Senior Academic, The office for Peace and Governance,

King Prajadhipok's Institute

Education

Doctor of Public Administration in Public Policy and

Public management

กลุ่มย่อยที่ 4: การบริหารภาครัฐบนความท้าทายของภาวะวิกฤต (Governance and Crisis Management)

วิทยากร

Panelists

ชื่อ – สกุล

ตำแหน่งปัจจุบัน
การศึกษาสูงสุด

Name

Current Position

Education

ดร.กอบศักดิ์ ภูตระกูล

รองผู้จัดการใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)
ปริญญาเอกด้านเศรษฐศาสตร์มหภาคและ
เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศจาก
Massachusetts Institute of Technology

Dr. Kobsak Pootrakool

Executive Vice President, International Banking Group

PhD in macroeconomics and international economics
from the Massachusetts Institute of Technology

ชื่อ – สกุล

ตำแหน่งปัจจุบัน
การศึกษาสูงสุด

Name

Current Position

Education

รองศาสตราจารย์ ดร.มานิตย์ จุมปา

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
และรักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
LL.M., Southern Methodist University, USA.

Assoc. Prof. Dr. Manit Jumba

Lecture in Faculty of Law,
Chulalongkorn University and

Acting President of Sukhothai Thammathirat Open University

LL.M., Southern Methodist University, USA..

ชื่อ – สกุล

ตำแหน่งปัจจุบัน
การศึกษาสูงสุด

Name

Current Position

Education

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยโกเบ ญี่ปุ่น

Asst. Prof. Dr. Wasan Luangprapat

Lecture in Faculty of Political Science,
Thammasat University

Doctor of Political Science, Kobe University, Japan

ชื่อ – สกุล	นางสาวอ่อนฟ้า เวชชาชีวะ	
ตำแหน่งปัจจุบัน	เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ	
การศึกษาสูงสุด	ปริญญาโทด้านเศรษฐศาสตร์นโยบาย	
Name	Ms. Onfa Vejjajiva	
Current Position	Secretary-General Office of the Public Sector Development Commission (OPDC)	
Education	Master of Public Policy National Graduate Institute for Policy Studies (GRIPS), Japan	

ชื่อ – สกุล	ศาสตราจารย์ ดร.เอกชัย สุมาลี	
ตำแหน่งปัจจุบัน	ที่ปรึกษาสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยและ อาจารย์ภาควิชาวิศวกรรมโยธาและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยฮ่องกงโพลีเทคนิค	
การศึกษาสูงสุด	ปริญญาเอกด้านวิศวกรรมและการวางแผนระบบขนส่ง มหาวิทยาลัยลีดส์, อังกฤษ	
Name	Prof. Dr. Agachai Sumalee	
Current Position	Advisor, Thailand Development Research Institute (TDRI) and Professor, Hong Kong Polytechnic University	
Education	Doctor of Philosophy, University of Leeds, UK (Engineering) with Distinction in Transport planning and engineering	

ผู้ดำเนินรายการ

Moderator

ชื่อ – สกุล	ดร.เลิศพร อุดมพงษ์	
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า	
การศึกษาสูงสุด	ปริญญาเอก ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
Name	Dr. Lertporn Udompong	
Current Position	Senior Academic, Research and Development Office, King Prajadhipok's Institute	
Education	Ph.D. in Education Research Methodology, Chulalongkorn University	

ผู้สรุป Rapporteur

ชื่อ – สกุล

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล

ตำแหน่งปัจจุบัน

ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา
สถาบันพระปกเกล้า

การศึกษาสูงสุด

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Name

Dr. Thawilwadee Bureekul

Current Position

Director of Research and Development Office
King Prajadhipok's Institute

Education

Ph.D. (Development Administration – Public Policy)
International Program, National Institute of
Development Administration

กลุ่มย่อยที่ 5: ความสมดุลระหว่างความมั่นคงของรัฐกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Equilibrium of State Security and People's Rights and Freedoms)

วิทยากร

Panelists

ชื่อ – สกุล ตำแหน่งปัจจุบัน การศึกษาสูงสุด	ศาสตราจารย์ ดร.ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้อำนวยการสถาบันศึกษาความมั่นคงและ นานาชาติ ISIS จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาเอกด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ London School of Economics and Political Science	
Name	Professor. Dr. Thitinan Pongsuhirak	
Current Position	Professor and Director of the Institute of Security and International Studies at Bangkok's Chulalongkorn University	
Education	Ph.D. International Relations (London School of Economics and Political Science)	
ชื่อ – สกุล ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล อาจารย์ประจำภาควิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต ด้านกฎหมายมหาชน Georg-August-Universitaet zu Goettingen, สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	
Name	Asst. Prof. Dr. Parinya Thewanaruemitkul	
Current Position	Lecture in Faculty of Law, Thammasat University	
Education	PhD in law, Georg-August-Universitaet zu Goettingen, Germany	
ชื่อ – สกุล ตำแหน่งปัจจุบัน การศึกษาสูงสุด	นางสาวศยามล ไกรยูรวงศ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
Name	Ms. Sayamol Kaiyoorawong	
Current Position	Commissioner, National Human Rights Commissioner of Thailand	
Education	Master of Law, Chulalongkorn University	

ชื่อ – สกุล **นายอาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล**
ตำแหน่งปัจจุบัน กรรมการและเลขานุการมูลนิธิเพื่ออินเทอร์เน็ต
และวัฒนธรรม (เครือข่ายพลเมืองเน็ต)
การศึกษาสูงสุด สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย
มหาวิทาลัยธรรมศาสตร์

Name **Mr. Arthit Suriyawongkul**
Current Position Coordinator, Thai Netizen Network
Education Master of Arts (Anthropology),
Thammasat University

ผู้ดำเนินรายการ Moderator

ชื่อ – สกุล **นายศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์**
ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง
สถาบันพระปกเกล้า

การศึกษาสูงสุด ปริญญาโท Conflict Analysis and Management,
Royal Roads University

Name **Mr. Supanat Permpoonwivat**
Current Position Director, The Office of Promoting Politics of the people,
King Prajadhipok's Institute
Education Master of Arts in Conflict Analysis and Management,
Royal Roads University

ผู้สรุป Rapporteur

ชื่อ – สกุล **ดร.ศรัณยู หมั่นทรัพย์**
ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิชาการผู้ชำนาญการ
สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง
สถาบันพระปกเกล้า

การศึกษาสูงสุด ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Name **Dr. Saranyu Mansap**
Current Position Senior Academic, the Office of Promoting Politics
of the People, King Prajadhipok's Institute
Education PhD. Thammasat University

ประวัติผู้ดำเนินรายการ การนำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย Moderated

ชื่อ – สกุล	รองศาสตราจารย์ ดร.อรัทัย ก๊กผล
ตำแหน่งปัจจุบัน	รองเลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
การศึกษาสูงสุด	ปริญญาเอกด้านรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตรอนโต
Name	Assoc. Prof. Dr. Orathai Kokpol
Current Position	Deputy Secretary General, King Prajadhipok's Institute
Education	Ph.D. in Political Science University of Toronto

